

prafetelor cultivate (cu discrepante enorme între regiuni: doar 1,9% din suprafețele cultivate în Africa, 10,5% în America Latină, dar 23% în Orientul Apropiat, 32,6% în Extremul Orient, chiar 44,3% în țările socialiste din această ultimă regiune). Totuși, de pe suprafețele irigate se obțineau peste 2/5 din producția agricolă, apreciindu-se, de altfel, că, într-o proporție majoritară (între 50-60%) sporul total al producției, în ultimele două decenii, s-a realizat tocmai pe suprafețele respective.

Ample studii întreprinse de FAO și Banca Mondială arată, însă, că, în cele mai multe țări în curs de dezvoltare, randamentele realizate la hectar pe terenurile irigate sînt încă sub cele posibile, în principal din două motive: pe de o parte, folosirea unor sisteme de irigație neadecvate (care irosc apa sau nu asigură un drenaj corespunzător, determinînd bălțiri ori salinizarea solurilor), un impediment obiectiv fiind costurile ridicate ale irigațiilor, îndeosebi în zonele aride (un hectar irigat necesită cheltuieli de circa 2000 dolari în India, dar de 10 000 dolari în estul și vestul Africii); pe de altă parte, faptul că efectele favorabile ale aducțiunii apei nu sînt întregite prin utilizarea, în paralel, a celorlalte mijloace tehnico-economice prin care se realizează randamente la hectar superioare.

Importanța acestor din urmă mijloace se poate dovedi hotărîtoare - și este hotărîtoare în cazul acelor terenuri care rămîn a fi alimentate cu apă din precipitații și care reprezintă majoritatea covârșitoare (80% în momentul de față), urmînd, de altfel, a constitui și în viitor majoritatea, în contextul resurselor limitate de apă pentru irigații în unele țări slab dezvoltate și al costurilor înalte ale irigațiilor. Un calcul simplu relevă că, ținînd cont de actuala proporție în total a terenurilor irigate, o aceeași creștere globală a producției se poate obține printr-o ridicare a randamentelor medii la hectar de peste 2 t pe aceste terenuri, dar de numai 0,5 t pe terenurile neirigate.

Mecanizarea și chimizarea

Un rol deosebit în valorificarea potențialului productiv al pămîntului în general, dar, în special, pe suprafețele dependente de precipitații, revine lucrărilor de ameliorare a solului, de combatere a eroziunii acestuia, rotației culturilor, practicării metodelor moderne de arat, semănat și de întreținere, folosirii într-un asemenea scop a mijloacelor mecanizate. Posibilitățile în aceste direcții sînt limitate, actualmente, în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, doar din considerente tehnico-economice: constrîngerile financiare, fărîmițarea uneori prea mare a gospodăriilor agricole, nivelul scăzut al tehnologiilor folosite, lipsa cadrelor calificate și specialiștilor agricoli. Lucrările de conservare a solului presupun, de regulă, mari investiții; și însemnate cheltuieli, reclamă, de asemenea, înzestrarea cu mijloace mecanizate. Practica a arătat că randamentele la hectar nu sînt inferioare în gospodăriile mici, dimpotrivă, chiar uneori superioare în comparație cu cele obținute în gospodăriile mari; dar, în numeroase țări slab dezvoltate, multe gospodării agricole sînt prea mici; și mai important este, însă, faptul că, în covârșitoarea majoritate a acestora, se practică o agricultură de subzistență, care face dificilă rotația culturilor și care, asigurînd venituri scăzute, nu permite un minimum de înzestrare cu mijloace mecanizate. Faptul că, în țările în curs de dezvoltare, lucrează în agricultură cea mai mare parte (peste 40 și chiar 90%) din forța de muncă, că, în medie, revine ca un agricultor să lucreze 1 ha față de circa

11 ha în țările dezvoltate, nu înseamnă că forțele umane pot înlocui integral forțele mecanice la toate lucrările agricole. Evident, dacă înlocuirea se poate face cu succes și chiar cu eficiență (ținînd cont de stadiul actual) la întreținerea culturilor și recoltat, mijloacele mecanice nu pot fi substituite îndeosebi la arături fără repercusiuni negative, ce sînt resimțite ulterior. Și rămîne un fapt că, în prezent, 5/6 din parcul total de tractoare sînt utilizate în țările dezvoltate și doar 1/6 în țările în curs de dezvoltare, ceea ce înseamnă că, în primele, este folosit, la 1 000 ha, un număr de aproape 7 ori mai mare de tractoare decît în ultimele țări.

O amplitudine doar ceva mai mică se înregistrează în ce privește cantitatea de îngrășăminte administrate la hectar în medie pe ansamblul țărilor dezvoltate (aproximativ 116 kg) și, respectiv, pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare (circa 49 kg). Or, randamentele sînt condiționate, într-o măsură esențială, de fertilitatea solului, care, dacă este scăzută în mod natural, sau se reduce pe parcursul utilizării pămîntului, poate fi ameliorată prin aplicarea de îngrășăminte (naturale sau chimice). Creșterea producției agricole în ultimele decenii, ridicarea randamentelor la hectar, care a contribuit în principal la aceasta, sînt legate direct de administrarea unor cantități sporite de îngrășăminte. O dovedește însăși experiența țărilor în curs de dezvoltare și cu atît mai mult cea a țărilor dezvoltate. Consumul de îngrășăminte în țările în curs de dezvoltare a crescut de peste 8 ori din 1960 și se apreciază că, în proporție de 3/5, sporul obținut în randamentele la hectar, în cursul acestei perioade, s-a datorat efectului combinat al irigațiilor și îngrășămintelor. Numai că din consumul mondial de îngrășăminte, care s-a multiplicat și el substanțial în perioada respectivă, cel al țărilor în curs de dezvoltare, în ciuda creșterii sale mai rapide, nu a ajuns în prezent să constituie decît 33%. Este de prevăzut că, la nivel mondial, cererea de îngrășăminte va spori, chiar dacă ar interveni o plafonare a ei în țările dezvoltate. Și, în context, cerința recurgerii la îngrășămintele chimice, în ciuda costului lor ridicat și consumului important de energie pe care îl presupun, se va menține, în măsura în care s-a calculat că folosirea doar a îngrășămintelor animale are reclama o triplare a șepțului mondial actual (ceea ce ar însemna ca producția vegetală să crească de cel puțin 10 ori față de nivelul din momentul de față).

Dăunătorii

În sfera posibilităților de creștere a randamentelor pe calea chimizării intră și mijloacele artificiale de combatere a dăunătorilor prin folosirea pesticidelor, insecticidelor, erbicidelor. Pierderile în recoltă, datorate diverselor categorii de dăunători, sînt cifrate anual la circa 70 milioane t pe plan mondial. Ele variază substanțial de la o zonă la alta, de la o țară la alta, de la o regiune la alta în cadrul aceleiași țări și sînt apreciate între 5-10% și 30-40% (proporțiile mari fiind caracteristice, de regulă, unor din țările slab dezvoltate, datorită condițiilor climatice vitrege și inexistenței unor programe efective de luptă împotriva dăunătorilor). Mijloacele chimice de combatere a dăunătorilor au probat, mai ales în faza de început a folosirii lor, o eficiență de netăgăduit, dar, cu timpul, nu numai că au apărut efecte adverse, dar și eficiența în sine a scăzut. Caracterul nociv al pesticidelor în cazul pătrunderii urmelor lor în organismul uman, rezistența lor la biodegradare și, deci, persistența lor în sol, contaminarea apelor freactice sînt numai cîteva din efectele adverse. În plus, după o îndelungată utilizare, s-a creat o de-

Solul și hrana omenirii

sensibilizare a dăunătorilor înșiși la acțiunea lor, în timp ce a crescut vulnerabilitatea la această acțiune a dușmanilor naturali ai dăunătorilor, ceea ce, în anumite zone, a produs perturbatii ecologice. Toate acestea au impus și impun, în continuare, reconsiderări în ce privește folosirea pesticidelor – în general, a mijloacelor de combatere a dăunătorilor –, reclamând eforturi sporite în vederea depistării de noi căi și mijloace, îndeosebi prin stimularea unor procese naturale de combatere, prin mărirea rezistenței la boli a plantelor însele.

Ameliorarea soiurilor

De însemnătate esențială este crearea unor soiuri mai rezistente la agenți patogeni și alți dăunători și, în același timp, la schimbări meteo-climatice. Progresele în direcția creării unor asemenea soiuri, care să fie, totodată, mai productive, și a introducerii lor în cultură, prin adaptarea corespunzătoare la condițiile specifice, oferă posibilități dintre cele mai mari pentru ridicarea randamentelor la hectar și creșterea producției agricole. Chiar și experiența de până acum – și, important de subliniat, nu numai din țările dezvoltate, dar și din țări în curs de dezvoltare – a probat aceste posibilități, îndrătuind o intensificare a cercetărilor în domeniu. În țările dezvoltate, în prezent, sint folosite, deja în majoritate, soiuri „artificial” create cu asemenea calități. Experiența de anvergură făcută într-o serie de țări în curs de dezvoltare – numită generic „revoluția verde” și care a constat în înlocuirea varietăților tradiționale cu soiuri noi, mai rezistente și mai productive, pe mai mult de 1/2 din suprafețele cultivate cu grâu și pe circa 1/3 din cele cultivate cu orez în țările respective – evidențiază, la peste un deceniu de la demarajul ei, rezultate notabile. Pe o bună parte din suprafețe, s-au obținut (inclusiv prin aportul irigațiilor și îngrășămintelor) randamente de 3 ori mai ridicate decît cele anterioare, iar unele țări au realizat asemenea sporuri de producție încît au ajuns, la actualul nivel al cererii lor solvabile, să-și autoacopere consumul de grâu și, respectiv, orez. Și dacă rezultatele „revoluției verzi” nu au fost tocmai cele scontate, faptul se datorează, în principal, neadaptării diferențiate pe zone mai restrînse (cu condiții specifice) a noilor soiuri utilizate (aceleași soiuri dînd randamente mari în unele regiuni, dar mult mai mici în alte regiuni, chiar relativ apropiate, însă cu condiții diferite). Aceasta reliefează însemnătatea de prim ordin a intensificării cercetării științifice proprii în domeniul agricol în țările în curs de dezvoltare, singura în măsură să asigure o asemenea adaptare a varietăților pentru specificul unei regiuni sau alteia.

„Resursa cea mai prețioasă dar și cea mai maltrată”

Valorificarea superioară a potențialului productiv al pămîntului – dacă nu chiar menținerea în sine a acestuia – sint condiționate, tot mai mult, de complexe măsuri de protecție și ameliorare. Solul, resursele vegetale aferente sint parte constitutivă a mediului înconjurător, cu contribuție activă în perpetuarea nealterată a acestuia. În procesul exploataării apar, însă, posibilități de degradare, de destabi-

lizare a echilibrului ecologic, care cresc pe măsura intervenției omului, îndeosebi a uneia nejudicioase, ceea ce reclamă acțiuni de contracarare.

Cele mai importante deteriorări apar la nivelul solului, suportul și mediul de viață al plantelor, implicațiile evidențiindu-se de la sine. Apele și vînturile produc în principal aceste deteriorări, uneori datorită condițiilor naturale, dar, de cele mai multe ori, în urma intervenției nejudicioase a omului.

„Solul – subliniază un studiu al FAO – este, fără îndoială, resursa naturală cea mai prețioasă pe care Terra o pune la dispoziția omului, dar, probabil, și cea mai maltrată. Fără terenurile cultivate, toată hrana omenirii ar mai putea să provină doar din riuri și mări. Totuși, omul uită prea adesea valoarea de neprețuit a solului care îl hrănește. Din neglijență sau, pur și simplu, din înclinația spre distrugere, omenirea pierde în fiecare an între 5 și 7 milioane ha de terenuri agricole dintre cele mai bune. Apele și vînturile sint cele care distrug solul; dar eroziunea produsă de acestea își începe ravagiile cînd omul suprimă, fără o conștiință clară asupra implicațiilor, învelișul vegetal. Este de ajuns a se despăduri o pantă ușor abruptă cu scopul de a o cultiva, pentru ca ploi abundente să determine șiroirea apei pe pămîntul dezgolit și să disloce astfel pătura fertilă a solului. Nu numai regiunile colinare devin sterile, dar și cîmpurile situate în fundul văilor și în aval de locul despăduririi riscă să fie expuse inundațiilor repetate. Eroziunea provocată de ape aduce pagube considerabile, în aproape toate țările în curs de dezvoltare. Eroziunea eoliană intervine, de asemenea, atunci cînd solul nu mai este protejat de vegetație. Vînturile puternice pot disloca pînă la 150 t de sol de pe un hectar într-o oră. Fenomenul face ravagii îndeosebi în zonele aride și semiaride. El este cel care a extins deșertul saharian de la o extremitate la alta a Africii și care continuă să amenințe solurile fragile din Orientul Apropiat și Africa de nord. Cum, în majoritatea zonelor climatice, este nevoie între 3000 și 12000 ani pentru ca solurile fertile să se reconstituie, terenurile agricole bune, o dată degradate, sint iremediabil pierdute în ce ne privește. Specialiștii organizației apreciază că, dacă degradarea solurilor va continua în ritmul actual, capacitatea productivă a terenurilor în prezent cultivate pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare se va vedea amputată cu 20% la sfîrșitul secolului”.

În parte – și, din nefericire, pe suprafețele însemnate – solurile luate în cultură, de-a lungul timpului, de către om, și-au pierdut deja, datorită folosirii neraționale, fertilitatea naturală, au devenit neproductive, lipsite de vegetație, părăsite în cele din urmă de oameni. Se apreciază că, de la începuturile agriculturii (acum circa 10 000 ani), suprafețele pierdute din circuitul agricol sint aproape echivalente cu cele cultivate în prezent. Însă de subliniat este faptul că ritmul pierderilor s-a intensificat mult în ultimele decenii, îndeosebi în țări slab dezvoltate, unde fie s-au luat în cultură noi terenuri fără o pregătire corespunzătoare, fie nu s-au asigurat lucrări de întreținere, ceea ce, în unele zone (în special tropicale, cu echilibru ecologic fragil), a avut efecte dintre cele mai profunde.

Deșertificarea

Degradările provin, în mare parte, din despăduriri necontrolate, care, în zonele accidentate, determină eroziunea accentuată a solului, iar în zonele cu umiditate redusă, mai ales din apropierea deșerturilor existente, duc la extinderea rapidă a acestora. Se apreciază că, din 1900 și pînă în prezent, suprafețele acoperite cu păduri de pe teritoriile actualelor țări

Tabel 3

**Terenuri afectate de desertificare
(milioane kmp)**

	Africa	America de Sud	Asia	Total mondial*
Deșerturi (propriu-zise)	6178	200	1581	7992
Alte terenuri afectate de desertificare din care:	10377	3278	13651	37616
— foarte grav afectate	1725	414	790	3449
— grav afectate	4911	1261	7253	16460
— moderat afectate	3741	1603	5608	17707
Total (% din suprafața totală a pământurilor)	16515 (55)	3478 (20)	15232 (34)	45608 (35)

* cuprinde și terenurile afectate de desertificare din celelalte regiuni ale lumii

Sursa : FAO, Agriculture: Horizon 2000, Rome 1979

**Sărăturarea
și înmlăștinarea**

Într-o importantă proporție, degradările de sol se datorează procesului eroziunii produse de ape, rezultând fie din exploatarea nerațională, fie din absența măsurilor de combatere acolo unde există cauze naturale. Acest fenomen este prezent în toate țările lumii, dar consecințele sunt cu atât mai mari cu cât acțiunile de contracarare sunt mai puțin sistematice și de amploare mai redusă. Și, din acest punct de vedere, consecințele apar mult mai profunde și la scară mult mai extinsă în țările slab dezvoltate, unde, în unele zone, există și condiții naturale care favorizează procesul (vezi tabel 4).

Pagube imense apar în contextul unor acțiuni insuficiente pe linia combaterii inundațiilor sau al adoptării unor sisteme de irigație inadecvate. Pe plan mondial, în proporție de aproape jumătate (cu variații mari, 30-80% de la un continent la altul, de la o țară la alta), terenurile irigate sunt expuse salinizării, alcalinizării și bălțirilor, apreciindu-se că salinizarea și saturarea cu apă afectează anual, în mod suplimentar, circa 200-300 mii ha din cele mai bune terenuri din lume.

Chiar și numai cifrele menționate subliniază însemnătatea esențială a construirii unor sisteme de irigație care să-și realizeze aportul substanțial deosebit la creșterea producției agricole pe cât posibil fără efecte secundare adverse. În agricultura irigată, ciclul factorilor de producție este complet: lumina și căldura furnizate de climă, elementele hranei minerale asigurate prin aplicarea îngrășămintelor, apa necesară controlată prin irigare. Cu alte cuvinte, capacitatea potențială de producție a solurilor este pusă în valoare, cu ajutorul irigațiilor, în conformitate cu una dintre legile fundamentale ale fertilității solurilor – legea simultaneității factorilor de vegetație. Nu de puține ori, însă, după o perioadă oarecare de timp (uneori chiar după numai câțiva ani) și fără nici o cauză aparent legată de modificarea tehnologiei de cultură a plantelor, producțiile încep să scadă, fie imperceptibil, fie vertiginos, apoi puținându-se opri la niveluri mai ridicate sau mai coborâte (existind și cazuri de compromitere în întregime). Cauza o constituie micșorarea sau pierderea capacității de producție a solurilor în regim de irigare, care nu este de ordin natural, ci de ordin antropoc (respectiv legată de greșeli comise în practicarea agriculturii irigate). Experiența și cercetările au probat, astfel, necesitatea mai multor măsuri care să prevină producerea unor fenomene ce pot apărea în

Tabel 4

**Eroziunea solului pe terenuri cultivate
(% din total)**

	Orientul Apropiat	Africa (la Nord de Ecuator)
Eroziune produsă de apă	22,4	35,5
(a)	11,9	27,1
(b)	9,7	5,1
(c)	0,8	3,3
Eroziune produsă de vânturi	11,6	17,1
(a)	9,7	15,0
(b)	1,9	1,9
(c)	—	0,2
Salinizare	1,4	8,0
(a)	0,4	3,2
(b)	0,5	1,2
(c)	0,5	3,6
Total	35,4	60,6
(a)	22,0	45,3
(b)	12,1	8,2
(c)	1,3	7,1

(a) eroziune ușoară; (b) eroziune medie; (c) eroziune ridicată

Sursa : FAO, Agriculture: Horizon 2000, Rome 1979

agricultura irigată și care pot determina scăderea capacității de producție a solurilor. În principal, este vorba de: evitarea unor arături prea adânci care măresc efectul de tasare a pământurilor, reducând, ca urmare, permeabilitatea solului pentru apă, aer și rădăcinile plantelor; introducerea, în rotația culturilor, a plantelor cu masă mare de rădăcini și administrarea, la timp și în condiții corespunzătoare, a îngrășămintelor organice (indispensabile) și a celor chimice, în vederea menținerii unui bilanț pozitiv al humusului, respectiv al materiei organice și substanțelor nutritive (în solurile irigate, acest bilanț este aproape întotdeauna negativ, intrucit, datorită intensificării activității microorganismelor consumatoare, ca urmare a umidității ridicate din sol, proce-

Solul și hrana omenirii

solul de mineralizare a humusului se desfășoară într-un ritm accelerat, care întrece, de regulă, ritmul de refacere a humusului din resturile vegetale, tocmai de aceea fiind necesare, în agricultura irigată, cantități mult superioare de îngrășăminte pe unitate de suprafață, circa 110 kg/ha față de sub 20 kg/ha pe terenuri neirigate); dozarea corespunzătoare a cantităților de apă aplicate, folosirea unor tehnici adecvate în acest sens pentru evitarea pierderilor de săruri nutritive prin levigare, a contaminării apelor freatice, a eroziunii orizontului arabil al solului prin șiroirea apei; efectuarea din timp a unor lucrări de drenaj și utilizarea a diverse tehnici (aspersiune, picurare) în funcție de situațiile concrete pentru preîntâmpinarea sărăturărilor și înmlăștinărilor ca urmare a ridicării nivelului apelor freatice în condițiile sporirii volumului de apă introdus în sol prin irigații.

Agricultura irigată, ca sistem organizat de aprovizionare cu apă, reprezintă, în toate țările în care este practică, de departe cel mai mare consumator de apă pe ansamblul economiei. Peste 200 milioane ha sînt irigate astăzi în lume (aproximativ 1/7 din totalul suprafețelor cultivate), din care peste 4/5 constituie amenajări ce datează din acest secol. În lume, potrivit aprecierilor ONU, se consumă anual peste 3000-3500 kmc de apă, respectiv circa 1/10 din rulajul (debitul) mediu al apelor din toate bazinele hidrografice continentale. Din acest volum, 73 la sută se consumă în agricultură (grosul în sistemele organizate de irigații). Se apreciază, însă, că, în multe din actualele sisteme de irigație, randamentul utilizării apei este foarte scăzut; în unele din aceste sisteme, doar 25% din apele prelevate ajung a fi folosite efectiv în cultură, grosul reprezentînd pierderi care, în plus, au repercusiuni negative asupra calității solurilor. Reducerea acestor pierderi - care intervin, în majoritate, în timpul transportului apei și în cursul procesului propriu-zis de irigare, datorită infiltrațiilor și canalelor necorespunzătoare - reprezintă o importantă „resursă” de apă, care poate fi „valorificată” atît prin perfecționarea instalațiilor, cit și prin îmbunătățirea și adaptarea tehnicilor de udare. Evitarea udării prin șiroire (care levighează și degradează solul, nelăsînd substanțele chimice, folosite din abundență în agricultură irigată, să-și exercite rolul în cîmp), utilizarea cu preponderență (chiar în dauna aspersiunii) a udării prin picurare (care permite alimentarea cu apă într-un ritm comparabil celui al absorbției ei în sol), scoaterea din irigație a solurilor cu aport important de apă freatică - sînt numai cîteva dintre măsurile recomandate de specialiști în vederea nu doar a reducerii consumurilor specifice de apă în agricultura irigată, dar și conservării calității solurilor și preîntîmpinării poluării chimice a apelor.

Miza unui avertisment

Degradări ale solului pot proveni, de asemenea, din folosirea mijloacelor chimice de combatere a dăunătorilor, mai ales în cazul administrării lor nejudicioase și pe o scară extinsă. Efectelor într-o atare direcție li se adaugă cele pe linia afectării echilibrului ecologic general, datorită distrugerii nu numai a dăunătorilor vizați, ci și a inamicilor naturali ai acestora. Ceea ce impune găsirea unor moda-

Îmbunătățirile funciare - o cerință imperioasă

lități, îndeosebi din perimetrul proceselor biologice naturale, de combatere a dăunătorilor, care să permită restrîngerea utilizării în acest scop a mijloacelor chimice. În anumite cazuri, este suficient, în cîmpurile de cultură, a prezerva mici „insule” de vegetație naturală care să servească drept refugiu inamicilor naturali ai dăunătorilor. Chiar și îngrășămintele chimice pot provoca, prin aplicarea lor unilaterială sau necorespunzătoare, o scădere, în loc de o sporire, a capacităților productive ale solului - îndeosebi prin contaminarea apelor freatice și de suprafață și deteriorarea echilibrului lor ecologic -, experiența și cercetările dovedind că eficiența îngrășămintelor chimice este strîns legată de folosirea lor în corelare cu cele organice (animale).

Toate cele arătate subliniază că o dimensiune esențială a exploatării resurselor vegetale va trebui s-o constituie preservarea cadrului natural al reînnoirii lor, inclusiv și în primul rînd a solului, ceea ce reclamă, în multe privințe, reconsiderări față de concepțiile și practicile actuale; orice efort - cit de mare ar fi în plan științific, tehnologic sau financiar -, implicat de realizarea acestui scop, rămîne insignifiant în raport cu miza vitală aflată în joc: asigurarea necesităților de hrană ale omenirii, protejarea ecosistemului, mediul de viață al omului. Avertismentul FAO sună clar: „Pămîntul este de neînlocuit, să nu uităm niciodată!”

dr. Ilie Șerbănescu

Relații internaționale economico-politice ale României

ORIZONTAL: 1) Astfel de raporturi internaționale în domeniul pregătirii de cadre, în special în țările în curs de dezvoltare, au făcut obiectul mai multor rezoluții adoptate în cadrul O.N.U. la inițiativa țării noastre — Impuse la timp! 2) Restructurare necesară în sistemul economic internațional, menționată în documentul prezentat de România la sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. (1975) — A negocia o înțelegere sau un acord referitor la relațiile între state în vederea asigurării unei colaborări, economice, culturale, tehnice și științifice etc. 3) Orașul în Austria — Vechiul nume ale Keniei — Neroditor. 4) Campion — Asociația română pentru legăturile de prietenie cu U.R.S.S., înființată în noiembrie 1944 cu scopul întăririi relațiilor dintre cele două popoare — Pace (lb. rusă). 5) Relațiile economice pe care România le întreține cu 155 de state, ilustrând dinamica susținută a participării la schimbul mondial de valori (sing.). 6) Contrare — Plantă originară din America — Scud! 7) Livadă (trans.) — Importanță forță socială cu probleme și aspirații comune, distinct și substanțial fond de opțiuni și interese fundamentale, care sub deviza „Participare, Dezvoltare, Pace” concretizează inițiativa României din 17 dec. 1979, proclamind 1985 anul său internațional. 8) Bold — Sta în fruntea clasamentului — Bătură tare. 9) În consens cu aspirațiile popoarelor iubitoare de pace, România își exprimă dorința de a se trece cu hotărâre la limitarea cheltuielilor militare și înghețarea bugetelor cel puțin la nivelul anului 1985 (inf.) — Aliat de cupru și zinc. 10) Lichid vital — Soluția pentru rezolvarea problemei datoriilor externe ale țărilor mai puțin dezvoltate (cu un venit național până la 500—600 dolari pe locuitor; part.). 11) Documentul final semnat la Helsinki în 1975 la prima Conferință general-europeană pentru cooperare și securitate în care este inclus „decalogul de principii” — Încheierea unui acord! — Pisoai. 12) Promovată constant de țara noastră în raporturile sale cu alte state, înscrisă, de altfel, la loc de cinste și în cele 4 tratate de colaborare cu alte state, semnate după Congresul al XII-lea. — Aripă laterale!

VERTICAL: 1) Stă la baza solidarității și conlucrării între țările în curs de dezvoltare, atât pentru soluționarea cu forțe proprii a unor probleme ale dezvoltării, cât și în vederea realizării unor înțelegeri corespunzătoare și trecerii la înfăptuirea noului ordin economic internațional. 2) Helsinki, Stockholm sau Madrid, Jaloane importante ale reuniunilor general-europene pe drumul edificării climatului de pace și securitate pe continent (sing.) — Deziderat major al omenirii, garanția unei dezvoltări libere independente într-o lume a colaborării și înțelegerii internaționale. — Măsură luată la fața locului. 3) Poezie lirică — Pământ — Vechi locuitori de pe teritoriul țării noastre. 4) Prezență constantă la cerc — Monedă română — Acțiune energetică ce se desfășoară în majoritatea țărilor iubitoare de pace pentru concretizarea aspirațiilor pașnice, a idealurilor de progres, îndreptate împotriva promotorilor aberantei curse a înarmărilor (pl.). 5) Criza care a izbucnit cu putere începând cu a doua jumătate a anului 1973, a cărei soluționare este legată organic de progresul tehnic, tehnologic și științific, precum și de promovarea consecventă în relațiile internaționale a unor noi principii menite să înlăture subdezvoltarea. 6) Adevărat (fem.) — Zile la romani — Începutul unei reuniuni! 7) Ci-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												

teva doar — Agenție de presă din R.D. Germană. 8) Carte! — Atribut fundamental al statului caracterizat prin deplina independență, egalitate în drepturi în raport cu alte state indiferent de mărime și putere, excluzând practicarea discriminării în relațiile externe. 9) Perioadă de timp — Excepțional — Întreaga omenire conștientă de pericolul escaladării înarmărilor nucleare, ferm hotărâtă să nu precupească nici un efort pentru salvagardarea păcii. 10) Ajunse la un înalt grad de perfecțiune în domeniul distrugerii, utilizând încărcătura nucleară, reprezintă în momentul de față principalul obstacol în calea stabilirii unui climat de pace și înțelegere pe Terra (sing.) — Calitatea statelor participante la viața internațională, așa cum o cere imperativul democratizării (masc., pl.). 11) A apărut prin regiune — Se bucura de bune aprecieri. 12) Capitală care a găzduit reuniunea general-europeană, unde România a acționat stăruitor pentru reafirmarea obligațiilor statelor participante de a respecta cu strictețe principiile conținute în „decalogul” Actului final de la Helsinki. — Popoarele lumii.
DICȚIONAR: LAA; EAP; RAT; AES; ADN; ITII

Gheorghe Toporeanu

1000+

Prototipul minisubmarinului din secolul XXI? Construcții șantierelor navale britanice au fabricat acest mic submarin robot, care este în măsură, fără a fi „locuit” de om, să coboare la adâncimi de câteva ori mai mari decât cele ce pot fi atinse astăzi și să-și indeplinească singur misiunea încredințată

„Minunile apei“

**Apa, mediul în care a apărut și s-a dezvoltat viața, a preocupat dintotdeauna min-
tea omenească. Alături de aer, foc și pământ, anticii o considerau unul din cele patru
elemente fundamentale, iar, după o viață întreagă dedicată științei și jalonată de in-
venții strălucite, Henry Coandă se declara încă fascinat de proprietățile ieșite din co-
mun ale apei. Și pe bună dreptate, intrucit rolul și importanța ei în micul nostru colț
de univers sînt de o însemnătate imposibil de subapreciat.**

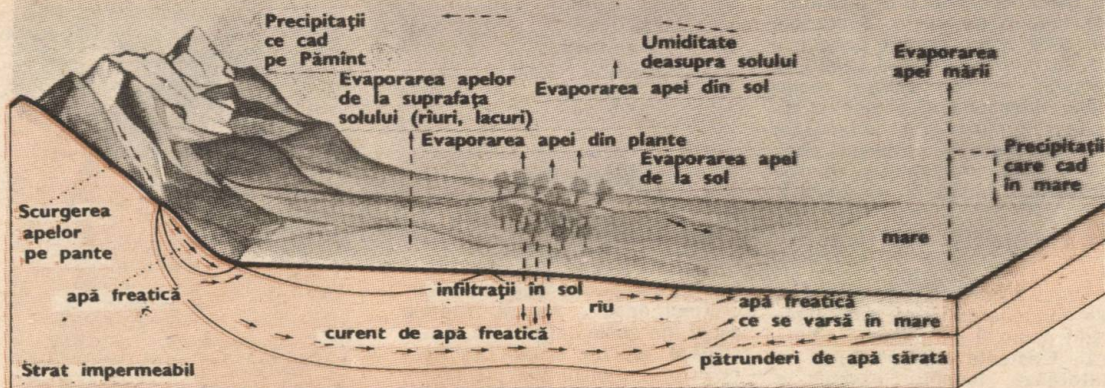
Acoperind peste 70 la sută din suprafața planetei, apa este cel mai abundent element. Ea se găsește nu numai în oceanele, mările, lacurile, râurile și fluviile pe care le umple, ci și în aerul pe care-l respirăm, în pământul pe care ne mișcăm, precum și în toate organismele vii, în care constituie principala parte componentă. Corpul omenesc se compune, în proporție de aproape două treimi, din apă. La elefant, ponderea apei urcă pînă la 70 la sută, la cartof la 80 la sută, la tomate — la 95 la sută. Dar asta nu este totul. Apa este unul din agenții care modelează relieful și reglează clima; ea ne servește la gătit și spălat, la petrecerea timpului liber și tratamentul unor boli, la irigarea culturilor și producerea de energie — pe scurt, influențează în mod direct standardul vieții, în funcție de cantitatea și calitatea în care ea ne stă la dispoziție. Căci apa nu este repartizată uniform pe glob. Există regiuni unde lipsa ei poate însemna secetă, ariditate, deșert, moarte, unde 80 la sută din maladiile umane se datorează apei infestată sau carentelor de igienă. După cum există regiuni în care excesul de apă poate însemna pericol — adică inundații, eroziune, bălțiri etc. Dar, mai ales, de binefacerile

apei nu se bucură în mod egal. toți locuitorii Terrei. În țările în curs de dezvoltare, doar jumătate din populație dispune de apă potabilă neinfestată și doar o treime de instalații sanitare.

Motiv pentru care Adunarea Generală a ONU a proclamat perioada 1981—1990 „Deceniu internațional al aprovizionării cu apă potabilă și al instalațiilor sanitare”. Dar, ceea ce este și mai

O familie cu cinci copii are nevoie, zilnic, de circa 40 de litri de apă pentru a supraviețui și de circa 200 de litri pentru a trăi sănătos și curat. În multe zone din Africa și Asia, femeile și copiii petrec, zilnic, 8 ore pentru a-și procura apa necesară

important, nu toată cantitatea de apă existentă pe glob este, realmente, disponibilă și utilizabilă. Funcționarea complexului mecanism al vieții depinde, în mare măsură, de acea infimă parte a hidrosferei care este apa dulce, mai precis, de acea mică parte din apa dulce care se regenerează în fiecare an, în cadrul circuitului apei în natură — evaporare, precipitații, infiltrare, scurgere (supra sau subterană) în mări. Pentru a avea o imagine mai exactă, să arătăm că, potrivit publicației „Curierul UNESCO”, cantitatea de apă ce cade anual pe suprafața continentelor sub formă de precipitații totalizează 120 000 kmc, ceea ce echivalează abia cu un procent din apele dulci de suprafață și cu numai 0,001 din apele dulci subterane. Or, tocmai de această cantitate depind starea culturilor, nivelul recoltelor, creșterea și vitalitatea pădurilor, sănătatea râurilor și lacurilor, ca și rezervele de apă din subsol, care reprezintă principala sursă de apă potabilă pentru o mare parte a populației omenirii. În plus, încă din cele mai vechi timpuri, civilizațiile au înflorit de-a lungul marilor fluvii, adică în apropierea unor surse de apă dulce. Căci fără apă dulce nu se poate imagina aproape nici o activitate umană productivă, indiferent dacă e vorba de agricultură sau de industrie, de construcțiile de mașini sau de electronică și microelectronică. O dovadă, în acest sens, o reprezintă și faptul că, potrivit specialistului sovietic G. Voropaev, în cursul secolului nostru consumul mondial de apă a crescut de peste șapte ori, ajungând în prezent la 3 000 km³. Se apreciază că, în viitorii 20—30 de ani, acest consum se va majora cu circa 50 la sută.

Dar, și în această privință, există deosebiri mari între diferite regiuni ale globului. În zo-

Circuitul apei în natură

nele aride, cu precipitații puține și cu o rețea hidrografică redusă, cursurile de apă sînt sau urmează a fi folosite aproape cu întregul lor debit pentru a se face față cerințelor economiei. Este cazul fluviilor Nil, Tigr, Colorado, Sir-Daria și Amu-Daria ș.a.m.d. În timp ce cantitatea de apă pe locuitor se ridică, în Oceania și cele două Americi, la zeci de mii de metri cubi, el scade în Europa și Asia la cîteva mii de metri cubi, iar, în Africa și Australia, la numai cîteva sute de metri cubi — ceea ce, în regiuni întinse, nu ajunge nici pentru aprovizionarea cu apă potabilă a populației, nici pentru dotarea locuințelor cu instalații sanitare moderne.

Problemele dificile pe care le generează pe glob distribuția inegală a apei — îndeosebi a apei dulci — sînt agravate și de faptul că activitatea economică,

implicînd în mod necesar consumul de apă, afectează mecanismul firesc al circuitului apei în natură, influențînd sistemul hidrografic, rezervele de apă și calitatea acesteia. Se știe, de pildă, că emisiunile de oxizi de sulf în atmosferă duc la ploile acide, care dăunează întregii lumi vii, după cum urbanizarea necontrolată influențează procesele de evaporare și infiltrare a apei, modifică compoziția chimică a apelor curgătoare și le poluează cu substanțe adeseori nocive.

Desigur, în ultimii ani, s-au făcut, în lume, progrese importante în direcția multiplicării surselor de aprovizionare cu apă a populației și economiei. Au fost puse la punct procedee și instalații de desalinizare a apei de mare, s-au întocmit proiecte vizînd transportarea de aisberguri din regiunile polare spre cele aride, de folosire mai intensă a rezervelor de apă ale ghetarilor, de transportare a apei de la mare distanță prin apeducte sau chiar

Pinzele de apă în regiunile deșertice sînt situate la 50-1 500 metri adîncime. În imagine: după un foraj făcut într-o zonă a Arabiei Saudite s-a ajuns la apa

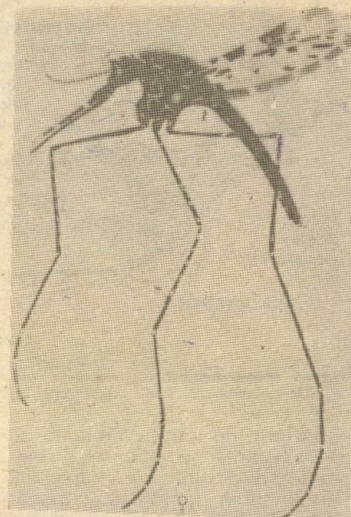
în nave asemănătoare gigantice-
lor tancuri petroliere. Succesele
de pînă acum permit concluzia
că, la nivelul actual al științei și
tehnicii, — prin eforturi mate-
riale, financiare și umane susți-
nute și printr-o largă colaborare
internațională — problema apei,
ca și alte probleme vitale ale
dezvoltării, poate fi soluționată.

Circuitul natural

Ca și atmosfera, apa este una
din minunile prin care viața a de-
venit posibilă pe „Planeta albas-
tră”. Existența apei pe Terra se
datorează distanței optime la
care ea se află, din acest punct
de vedere, de Soare. Dacă
această distanță nu ar fi cea cu-
noscută (aproximativ 150 mi-
lioane de kilometri), Pămîntul ar
fi poate la fel de arid ca Marte.
În orice caz, experții au calculat
că, dacă planeta noastră s-ar afla
la mai puțin de 134 de milioane
de kilometri de astrul zilei, tem-
peratura ar depăși 100°C , apa
care-i acoperă peste două treimi
din suprafață ar începe să fiarbă
și s-ar evapora în atmosferă. În
schimb, dacă Terra s-ar afla la
mai mult de 166 milioane de ki-
lometri de steaua care ne încăl-
zește, era glaciară nu s-ar fi în-
cheiat niciodată. Peisajul terestru
ar fi pretutindeni aidoma celui de
la poli! Ne aflăm, deci, la o dis-
tanță ideală față de globul ter-
monuclear al Soarelui, care, tot
datorită acestui fapt, poate men-

ține în funcțiune mecanismul cir-
cuitului apei în natură. Soarele
preia din apele curgătoare și stă-
tătoare, precum și din cea frea-
tică (prin transpirația plantelor),
o cantitate importantă, care, sub
formă de vapori, este dusă de
vînt și aer pînă întîlnește un strat
mult mai rece de aer. Atunci,
moleculele de apă se unesc și
cresc în volum și greutate; cînd
sînt atît de grele încît aerul nu le
mai poate purta, ele încep să
cadă sub formă de ploaie, grin-
dină sau zăpadă. O parte din
precipitații se scurg din nou în
mare — prin apele curgătoare
sau, după infiltrare, e drept mult
mai lent, prin apa freatică și de-
pozitele subterane. Cu aceasta,
circuitul apei se închide, dar nu
ia sfîrșit, căci el continuă, astfel,
la infinit. De aceea, cantitatea de
apă de care dispune planeta
noastră este, în esență, aceeași,
ca și acum nu se știe cîte milenii.

*Țîntarul anofel — marele vinovat
de răspîndirea malariei*

„Moleculele de apă care um-
pleau baia lui Arhimede există
încă undeva în nu știu care
mare, lac, curs de apă sau strat
îmbibat cu apă”, scria, cu o con-
vingătoare logică, profesorul
Gunnar Lund de la Universitatea
Lund din Suedia. Tot el oferă și
următoarele cifre aproximative
ale circuitului apei:

Decantoare uriașe necesare „preparării” apei de băut

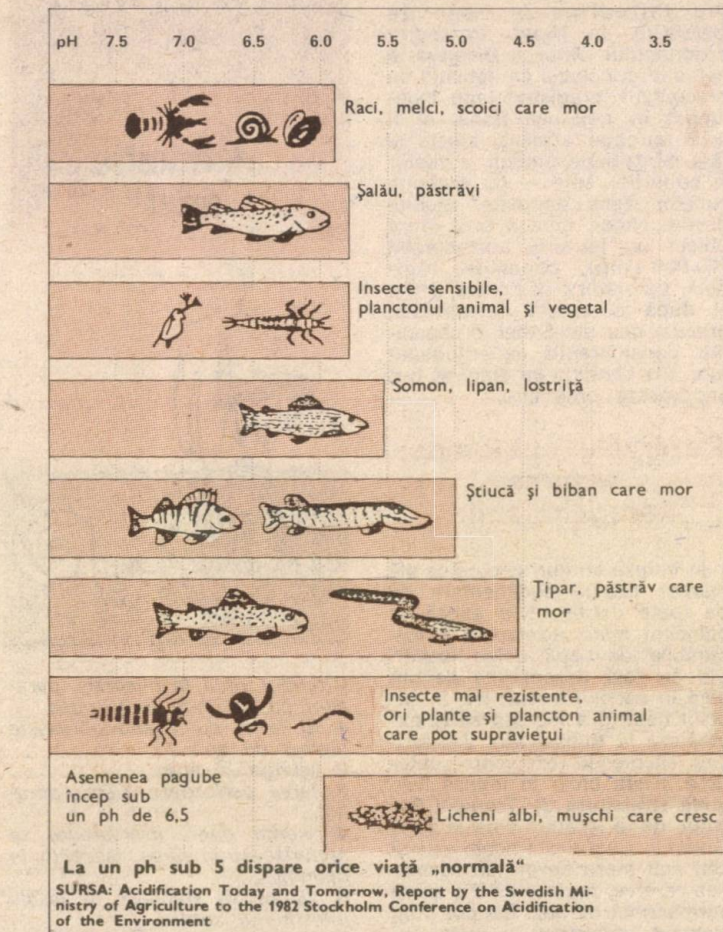

- volumul total al apei care se evaporă anual — 505 000 km³
- din acesta, 386 000 km³ revin în mări și oceane, sub formă de precipitații
- doar 119 000 km³ se revărsă asupra uscatului
- din această cantitate, 73 000 km³ revin sub formă de umiditate, reținută de atmosferă, sol și vegetație
- doar 47 000 km³ se întorc sub formă de precipitații căzute pe uscat
- din această cantitate, după cum am văzut, circa 3 000 km³ sînt utilizați de populație în diverse scopuri
- restul de 44 000 km³ se scurg prin apele curgătoare și freatice, din nou, în mare.

„Adversarii” pămîntului: apa sau omul?

Eroziunea este un fenomen natural, datorat aerului (vîntul) și apei (ploi), care de regulă are o evoluție, întrucît alte elemente ale naturii i se opun, încetinindu-i efectul. Specialiștii apreciază, însă, că, în decursul timpurilor, omul a mărit de 2,5 ori viteza eroziunii, distrugînd, prin activitățile sale, 2 miliarde de hectare, adică o suprafață cam de două ori mai mare decît cea a continentului european. După unii autori, chiar decăderea vechilor civilizații, din Mesopotamia și America Centrală, s-ar fi datorat tocmai eroziunii provocate de defrișarea masivă a pădurilor și alte practici cu efect distrugător. Pe terenurile defrișate, mai ales pe cele în pantă, solul lipsit de protecția vegetației și de acțiunea consolidantă a rădăcinilor arborilor este lovit de fiecare picătură de ploaie cu forța unui glonte, se arată într-un studiu al FAO. Particule de sol se desprind astfel, sînt purtate de apă la vale și, apoi, prin riuri și fluvii, în mare. În fiecare an sînt spălate, astfel, 25 miliarde de tone de pămînt fertil. Efectele: pe de o parte, eroziunea provoacă o scădere continuă a productivității terenurilor, pe de alta, prin sedimentarea solului erodat pe fundul fluviilor — inundații, diminuarea sau încetarea navigației pe fluviile respective, colmatarea lacurilor de acumulare.

Adesea, eroziunea duce treptat la transformarea regiunii respective în deșert. Dacă eroziunea este o boală pentru un teren agricol, deșertul înseamnă moartea lui. În prezent, pe glob (îndeosebi în Africa, Asia și America Latină) 3,2 miliarde hectare de

Efectele distructive ale ploii acide se manifestă, mai întîi, în lacuri și fluvii. În 2 500 lacuri din Suedia s-a constatat că peștii prezintă afecțiuni datorate creșterii acidității apei

pămînt sînt amenințate să se transforme în deșert, periclitînd viața a 700 de miliarde de oameni.

Anii consecutivi de secetă din Sahel au creat țărilor africane din această regiune limitrofă deșertului Sahara dificultăți extreme. Lor li se adaugă, după părerea specialiștilor, efectele acțiunilor neraționale ale omului. Rolul pădurilor, în combaterea eroziunii solului, menținerea umidității aerului și diminuarea efectelor negative ale vîntului, este bine cunoscut. Exploatarea nerațională a pădurilor nu poate decît să mărească viteza înaintării deșertului. Or, potrivit statisticilor organizațiilor internaționale, între 1975—1980 au fost defrișate, numai în Africa, 37 milioane hectare de pădure; în America de Sud — 18,4 milioane

hectare; în Asia — 12,2 milioane hectare. Cu mult peste cerințele menținerii echilibrului ecologic. Dar, în același timp, trebuia spus că statele în curs de dezvoltare au recurs la această exploatare nerațională din cauza situației economice: lemnul este, pentru multe din aceste țări, singura sau una din puținele surse de venituri. Din aceeași cauză — subdezvoltarea —, terenuri din zonele aride, care, anterior, se cultivau doar o dată la mai mulți ani, pentru a li se da posibilitatea de a-și reface fertilitatea, se cultivă, în prezent, an de an, epuizându-se, astfel, rapid. Sau se cresc mai multe vite decît în trecut, care, apoi, transformă pășunile în deșert. Desigur, în cazuri ca seceta din Sahel, cînd acțiunea factorilor naturali este foarte gravă, cea a omului nu mai

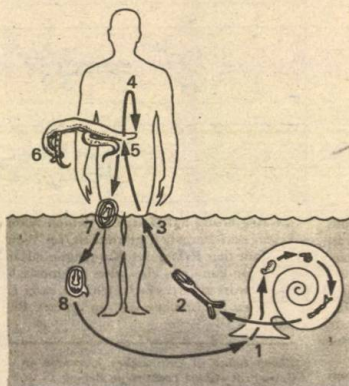
poate deveni relevantă. Un studiu întreprins în 1984 de UNESCO, în Niger, în cadrul programului *Omul și Biosfera*, a ajuns la concluzia că deficitul de precipitații înregistrat timp îndelungat în regiunea Sahel ar fi avut aproape aceleași efecte și fără contribuția omului, a vitelor și culturilor sale — cu excepția zonelor dens populate. Studiul despre Niger, care a avut drept obiect un teritoriu considerabil (70 000 kmp), conchide, totodată, că natura păstrează, chiar și după o secetă catastrofală, precum cea din Sahel, o capacitate considerabilă de autogenerare. Cu condiția ca omul să n-o împovăreze prea tare.

Rezervele subterane: resurse neregenerabile

În întinse straturi geologice ale marilor bazine sedimentare de pe toate continentele există, la adâncimi mari, rezervoare considerabile de „apă dulce fosilă”. Ele au fost descoperite de om abia în secolul trecut, iar, în secolul nostru, a început să le exploateze în folosul său. Din fericire, asemenea rezervoare subterane există chiar în întinsa fișie aridă străbătută de Tropicul Racului, de la Atlantic până în zona Golfului. Câci exact acolo este și cea mai mare nevoie de asemenea rezerve, reprezentând o sursă permanentă de apă. Ele pot fi un element important în viața popoarelor și în strategia dezvoltării țărilor respective. Problema în legătură cu aceste lacuri sau mări dulci subterane este aceea că — așa cum au arătat studiile efectuate — ele nu sînt regenerabile decît într-o măsură infimă. Mai bine zis, reînnoirea acestor rezerve, datorită adîncimii la care se află și a vitezei reduse cu care se deplasează (numai cîțiva metri pe an), poate dura secole sau milenii. Atributul de „ape fosile” li se potrivește, deci, și din punctul de vedere al caracterului lor limitat; ca și în cazul cărbunilor, de pildă, se poate vorbi de resurse epuizabile. Exploatarea apei subterane a început într-o serie de state din fișia tropicală dintre Atlantic și Golf (Libia, Algeria, Tunisia, Egipt, Arabia Saudită), dar ea nu poate depăși un anumit ritm nu numai fiindcă interesul normal este utilizarea ei pe o perioadă cit mai îndelungată, ci și datorită faptului că golirea prea bruscă a acestor imense rezervoare poate duce la o scufundare a terenului pe suprafețe întinse sau la infil-

„Minunile apei”

Circuitul vieții la bilharzia, parazitul ce produce bilharzioasă

1. o larvă cu coadă părăsește melcul de apă...
2. ajunge în apă...
3. larva perforează pielea omului...
4. viermi tineri (trematode) se maturizează în sânge, respectiv în plămîni...
5. viermii se stabilesc în vasele intestinului subțire...
6. ei depun ouă, care sînt eliminate odată cu excrementele...
7. ouăle ajung în apă și fac larve...
8. larvele caută un melc de apă, ca „stație” intermediară

trarea lor cu apă sărată. Ca și în cazul petrolului sau gazelor naturale, și în această problemă există numai alternativa: de a folosi intensiv rezervele în interesul generațiilor actuale, sau de a le exploata mai rațional, încît să acopere un consum mai redus pe o perioadă mai îndelungată. Fiecare stat este, firește, liber să aleagă varianta convenabilă condițiilor sale concrete.

Ploaie, dar ce fel de ploaie?

Pe cît este de sigur că, fără cei aproape 120 000 km³ de precipitații, ce cad anual asupra continentelor, acestea s-ar transforma rapid în deșerturi, tot pe atît de

limpede a devenit, în ultimii ani, și faptul că deșertul poate învinge chiar în regiunile cu precipitații abundente: datorită ploilor acide. Fenomenul ploii acide a apărut — și a fost descoperit destul de prompt — în secolul trecut, la Manchester. Dar dimensiuni îngrijorătoare și internaționale nu a căpătat decît în ultimele decenii. De vină sînt, după cum se știe, diversele substanțe chimice, îndeosebi compuși ai sulfului și azotului, emise în atmosferă de termocentrale, fabrici sau autovehicule, cînd ele depășesc anumite limite critice. În contact cu umiditatea norilor, asemenea substanțe dau naștere acizilor sulfuros sau azotic care atacă atît ființele vii (pădurile și peștii, în primul rînd), dar și piatra monumentelor istorice, corodează metalele, grăbind uzura instalațiilor industriale, și dăunează sănătății omului. Ca problemă internațională, ploile acide au apărut în 1972, la Conferința ONU pentru mediul înconjurător de la Stockholm, cînd s-a arătat că, de pe urma acestui fenomen nefast, suferă nu numai statele în care au loc emisiunile în atmosferă de compuși ai sulfului sau azotului, ci și alte state, întrucît vîntul poate purta aceste particule nocive la mii de kilometri distanță. În America de Nord și Europa este afectată deja, potrivit experților, o suprafață între 5 și 10 milioane kmp. Interesant este că, și în cazul ploilor acide, omul și natura își împart vina. Nimeni nu a măsurat exact emisiunile de asemenea substanțe datorate unor procese naturale, ca erupțiile vulcanice. Potrivit studiului „Starea mediului înconjurător mondial 1983”, efectuat sub egida Programului ONU pentru mediul înconjurător (UNEP), ele s-ar situa între 78 și 284 milioane tone oxizi de sulf și între 20 și 90 milioane tone oxizi de azot. Mult mai precisă este cifra estimativă a emisiunilor datorate activităților productive ale omului: între 75 și 100 milioane tone de sulf și în jur de 20 milioane tone de azot. Lăsînd deoparte distanța mare între cifrele minimă și maximă ale poluării prin factori naturali și considerînd că adevărul trebuie să fie pe undeva pe la mijloc, se poate spune chiar că omul și natura contribuie, într-o măsură aproximativ egală, la daunele produse de ploile acide.

Apele dulci, stătătoare și curgătoare, au fost primele victime ale ploilor acide. Acidizarea apei face să crească rapid conținutul în aluminiu al apei. Or, aluminiul devine mortal pentru pești deja la o concentrație de 0,2 mg la 1

litru. În plus, fosfații din apă, care servesc drept hrană planctonului și altor plante de apă de importanță vitală pentru pești, se combină cu aluminiul. Dacă gradul de aciditate al apei crește și mai mult, devin solubile în ea și metale mult mai toxice — cadmiu, plumb, zinc, mercur. Pe termen lung, ploile acide pot degrada și solul și, deci, productivitatea lui. Afectate sînt îndeosebi solurile cu un strat superior subțire, cum sînt cele din Scandinavia. Mult de suferit au pădurile de pe urma ploilor acide, care atacă îndeosebi frunzele, afectînd creșterea arborilor (detalii suplimentare într-un alt articol din prezentul almanah). În 1982, 7,7 la sută din pădurile din R.F. Germania prezentau semnele îmbolnăvirii datorate ploilor acide. În prezent, procentul este de cîteva ori mai mare, semn că, odată declanșat, procesul evoluează rapid. În sfîrșit, specialiștii precizează că, în concentrații mari, bioxidul de sulf, oxizii de azot și praful sînt dăunătoare și sănătății omului.

Îmbunătățiri temporare ale stării apelor și terenurilor afectate de ploile acide se pot obține prin administrarea de calcar, iar, ca soluție de durată, rămîne numai reducerea emanațiilor de compuși ai sulfurului și azotului în atmosferă.

Apa și sănătatea

Apa înseamnă în general viață, dar — după cum am văzut în cazul eroziunii, inundațiilor și ploilor acide — se poate transforma și în factor nociv. În această cali-

tate apare, însă, cel mai adesea în forma ei cea mai frecvent întîlnită — ca apă de băut. Calitatea apei potabile este o condiție fundamentală a sănătății omenirii. Organizația Mondială a Sănătății (OMS) apreciază, de pildă, că nu mai puțin de 80 la sută din bolile cunoscute se datorează lipsei de apă potabilă și de instalații sanitare. OMS distinge cinci feluri de boli legate de apă și instalațiile sanitare:

- boli contractate prin consumarea sau spălarea (alimentelor, miinilor, corpului, aparatelor etc.) cu apă infestată: tîfos, holeră, dizenterie, diaree, hepatită epidemică;

- boli care se răspîndesc printr-o igienă personală defectuoasă și în condițiile folosirii de apă poluată: trahom, scabie, frambozie, lepră, conjunctivită, furunculoză;

- boli al căror transmitător este un animal acvatic nevertebrat: Schistosomiazis, Filariă Medinensis;

- boli transmise de insecte de apă: malarie, friguri galbene, Filariozis, Onchocerkiazis (orbire provocată de o specie de muscă africană), boala somnului;

- infecții cauzate de instalații sanitare necorespunzătoare: așa-numita cloroză egipteană.

Cîteva exemple: de trahom (care poate duce la orbire) suferă 500 milioane de oameni, de Schistosomiazis — 200 de milioane, de malarie se îmbolnăvesc anual 800 milioane persoane, 400 milioane de gastroenterită. Cauza? Două miliarde de locuitori ai planetei, adică aproape jumătate din populația ei totală, nu dispun de apă potabilă suficientă și pură. În Burkina Faso, de pildă, există un sat în care femeile trebuie să meargă zilnic 2—3 ore pînă la o sursă de apă, aducînd-o apoi acasă pe cap, în vase de lut de 25 litri, iar locuitorii multor orașe din țările lumii a treia cheltuiesc 10 la sută din venitul lor pentru apa necesară în gospodărie. Pentru cea mai mare parte a locuitorilor globului, lipsa apei constituie problema cea mai dificilă. Nici în țările cu o climă bogată în precipitații ea nu este simplă. Pentru asigurarea apei curate în cantități mari, cerute de economie și nevoile populației, se cheltuiesc bani grei pentru instalații de captare, transport, purificare și distribuire, pentru stații de epurare a apelor uzate, baraje, rezervoare și bazine. Concluzia: apa este nu numai prețioasă, ci și scumpă.

Să n-o poluăm în mod inutil, să n-o risipim fără rost, căci costă. Utilizarea ei rațională este un imperativ pentru fiecare locuitor al planetei. Căci în viitor pe Terra va exista tot atîta apă, cît există în prezent și cît a existat în trecut.

Bazil Ștefan

1000 + 1

Pe „drumul mătăsii”

După 2100 de ani, iată-l din nou în actualitate. Desigur, nu din motive comerciale. Pur și simplu așa, de plăcere, de fantezie. Poate că, sătui de atîta „science-fiction” despre viitor, unii oameni preferă să privească și spre trecut. Deci,

pornind din Londra, un tren cu 10 vagoane de călători și locomotivă cu aburi, a străbătut, vreme de 45 de zile, zece țări și 28 de orașe, pe o distanță de 7000 mile, pentru a ajunge în final la Xi'an, orașul chinezesc de unde porneau spre vest, cu milenii în urmă, caravanele încărcate cu mătăsuri și pînzeturi fabricate în străvechea Chină imperială. Partea europeană a călătoriei a urmat traseul inițial al Orient-expresului. Adică, de la Paris, prin Viena, Budapesta și București la Istanbul. De aici, peste Bosfor, prin platoul Anatoliei spre muntele Ararat, pentru a continua spre Samarkand, apoi peste munții Tianshan în China și prin deșertul Gobi la Xi'an, localitate istorică de unde începea — sau se termina — „drumul mătăsii”. Pe o anume

distanță a trebuit, totuși, ca pasagerii să facă drumul în autobuz, și anume de la Alma Ata, în URSS, la Urumchi, în China. De fapt, cea mai lungă porțiune de drum străbătută cu trenul a fost de la Urumchi la Xi'an.

Comemorînd a 2100-a aniversare a „drumului mătăsii”, călătorii au putut gusta pitorescul (în condițiile de azi) al unui asemenea lung voiaj, după cum au putut aprecia și avantajele confortului modern al trenului, în locul caravelor de cămile sau catiri. Practic, nimeni n-a putut calcula în cît timp un balot cu mătăsuri ajungea de la Xi'an la Londra, acum doua milenii. Un lucru este, însă, cert — Orientul și Occidentul nu erau, încă din vremea aceea, atît de străini unul față de celălalt.

CALEIDOSCOP

Norii și cutremurele

Cercetătorii de la Institutul de Fizică al Academiei de Științe din China sînt preocupați, de mai mult timp, de studierea mijloacelor și metodelor de prevenire a cutremurelor. După devastatorul cutremur din 28 iulie 1976, din Tangshan, savanții chinezi au hotărît instalarea unui punct de observație permanent, dotat cu un tensiometru cu laser de concepție proprie. Observatorul a fost plasat într-o peșteră din Miyun, la nord-est de Beijing, într-o regiune aflată la capătul unei zone de rift.

La puțin timp de la instalare, aparatele de la Miyun au indicat producerea unui nou cutremur la 19 septembrie, orele 3:45 a.m., în regiunea Tangshan. Estimarea s-a dovedit corectă, cu o eroare de numai 33 de minute. Din 1977 și pînă în prezent, specialiștii de la Miyun au reușit să prevadă încă 14 asemenea cutremure. Oamenii de știință chinezi au încercat să coreleze datele obținute cu ajutorul instrumentelor și fenomenele naturale premergătoare cutremurelor, pentru a se putea prevedea gradul, epicentrul și momentul producerii acestora, atît în vecinătatea observatorului, cît și la distanță.

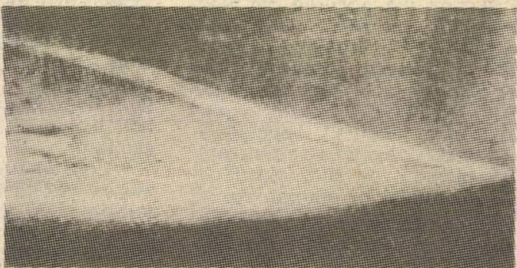
Savantul Lû Dajiong, de exemplu, a efectuat cercetări pentru a stabili legătura dintre cutremure și apariția unor nori cu aspect de panglică. O primă ipoteză privind originea lor este aceea că sînt formați din gazele sau vaporii împinși afară de presiunea subterană prin puțuri secate și fisuri în scoarță. În timpul cutremurului din Tangshan în 1976, s-a observat că o fîntînă secată din regiunea Haidian, la nord-vest de Beijing, ejecta asemenea gaze. Mai multe fîntîni similare, situate de-a lungul unui rift, ar fi suficiente pentru ca un nor-panglică să se formeze. Este posibil ca aceste gaze să conțină particule încărcate electric, care sînt favorabile formării norilor.

Lû Dajiong a constatat și apariția, mai puțin frecventă însă, a altor două tipuri de nori înaintea producerii cutremurelor; este vorba de nori care prezintă franje de interferență și nori ce par a radia dintr-un punct deasupra epicentrului.

Formarea cetii și a unor nori cu forme ciudate a fost interpretată, încă din vremea lui Aristotel, drept un fenomen ce anunță un cutremur. Alexander von Humboldt descrie, în amănunțime, asemenea nori într-un studiu al său despre un cutremur devastator ce avusese loc în Venezuela. Căutînd documente scrise despre acești nori în China, savantul Lû Dajiong a descoperit, în Ediția revăzută a Analelor regiunii Longde, o inscripție antică cu următorul text:

Această fotografie a fost luată la 23 noiembrie 1982, ora 8,30, în suburbia de N-V a Beijingului. Șaptesprezece zile mai tîrziu s-a produs un cutremur de 4,9 grade pe scara Richter, al cărui epicentru s-a aflat în linie dreaptă cu centrul norului.

Acest nor-panglică - fotografiat cu o seară înainte de profesorul japonez Manabe - a precedat puternicul cutremur de la Tangshan (28 iulie 1976)

„Într-o frumoasă zi cu soare, un nor întunecat se iveau pe cerul senin, asemeni unui șarpe uriaș. Dacă dunga aceasta nu se spulberă după mai mult timp, înseamnă că va fi un cutremur”. Două cărți vechi din timpul dinastiei Ming (1368-1644) vorbesc despre norii în formă de panglică ce preced cutremurele, descrierea acestora fiind însoțită de două desene în culori.

Timp de trei ani, cu ajutorul a 8000 de fotografii făcute la răsăritul și apusul soarelui, cînd vizibilitatea este maximă, Lû Dajiong a studiat schimbările petrecute în forma norilor, momentele apariției și dispariției lor, ajungînd la concluzia că norii tip panglică sînt corelați cu cutremure peste gradul 4, ce se produc pe o rază de 200 km de la locul formării acestor nori.

Prelucrînd aceste observații, Lû Dajiong a putut prevedea mai multe cutremure, o parte din ele la distanțe destul de mari. În timp ce se afla într-o regiune la est de Beijing, de exemplu, savantul chinez a remarcat, la 8 aprilie 1978, un nor ca o panglică albă în direcția nord-est. Corelînd faptul că proiecția norului pe pămînt este perpendiculară pe orientarea epicentrului și ținînd seama de viteza vîntului și de valorile anormale ale radiației electromagnetice și ale tensiunii dintre plăcile tectonice indicate de instrumente, Lû Dajiong a prevăzut producerea unui cutremur de gradul 7, la 12 aprilie 1978, în dreptul Insulelor Aleutine. Previțiunea a fost corectă, un asemenea cutremur avînd loc în Alaska în ziua respectivă.

Deși cauzele apariției acestor formațiuni noroase înaintea cutremurelor de pămînt sînt încă incomplet elucidate, observarea directă a norilor, fără a necesita o aparatură complexă, se dovedește o metodă simplă și eficientă, ce se cere dezvoltată, alături de celelalte procedee și instrumente mai sofisticate.

Laura Mina

De la „blestemul faraonilor” la știință

La 23 noiembrie 1922, arheologul britanic Howard Carter, împreună cu sustinătorul său, lordul Carnarvon, a pătruns prin intrarea mormintului despre care se presupunea a fi al faraonului egiptean Tutankamon; cei doi pătimiși căutători de antichități, care efectuau de șase ani săpături în renumita Vale a Regilor, de lângă Luxor, au rămas pur și simplu uluiți de ceea ce aveau în fața ochilor. Orbiți de reflexele luminii luminărilor ce se oglindeau în mormanele de aur și pietre prețioase, ei și-au dat seama că au descoperit primul mormint complet neatins al unui rege egiptean.

În însemnările sale, Carter nota: „... La deschiderea celei de-a doua uși ne-a izbit o adiere de aer cald ce părea a fi gaz metan!” Cu o luminare, el a încercat să vadă dacă este vorba de un asemenea gaz. Văzînd că nu se întîmplă nimic, echipa de arheologie a intrat în „locuința eternă” a tînărului rege care a guvernat în perioada 1332–1323 î.e.n.

Nașterea unui mit

Arheologii din echipa lui Howard Carter se așteptau la o nouă dezamăgire, pentru că, la prima ușa de intrare, se puteau vedea semne clare ale activității jefuitoarelor de morminte. Se pare, însă, că un paznic al necropolei i-a surprins pe hoți și, apoi, a astupat coridorul de trecere spre a doua ușa, pentru că mormîntul lui Tutankamon a rămas neatins timp de peste 3000 de ani. Știrea cu privire la descoperirea „cele mai mari suprafețe aurite din lume”, cum caracteriza Carter sarcofagul de mari dimensiuni aflat în mormînt, s-a răspîndit cu repeziciune. Patru luni mai tîrziu, lordul Carnarvon a încetat din viață, pe neașteptate, la vîrsta de 57 de ani. S-a spus că moartea sa a fost provocată de o „otrăvire a singelui”, ca urmare a unei înțepături de țîțar! Neverosimilitatea diagnosticului pare să fi fost unul din motivele lansării unor speculații care de care mai abracadabranțe, ce au dus la nașterea mitului „blestemului faraonului”, care ar provoca moartea celor ce se fac vinovați de profanarea mormintelor vechilor regi egipteni. Mitul a fost alimentat de încetarea din viață, doi ani mai tîrziu, în 1924, a egiptologului britanic Hugh Evelyn-White, unul dintre cei care au intrat în mormîntul lui Tutankamon în acea zi de noiembrie 1922. Deși cauza morții sale e foarte clară – sinucidere prin spînzurare –, în scrisoarea lăsată de Evelyn-White exista o formulă, preluată imediat de presa din întreaga lume: „Am murit din cauza unui blestem”. Firește, pentru a potoli setea amatorilor de senzații tari, presa bulevardieră a acționat din plin pentru a întîrește și amplifica mitul „blestemului faraonilor”. S-a găsit chiar și o inscripție hieroglică care spunea textual: „Moartea îl va lovi cu aripa sa pe cel care tulbură odihna faraonului”. Fantasmagorica teorie părea, în plus, să primească noi confirmări pe zi ce trecea: aproximativ 30 de persoane ce participaseră la depistarea și cercetarea vechiului mormînt au încetat în mod misterios din viață.

Intervine știința

Această enigmă a stîrmit, în cele din urmă, și interesul oamenilor de știință, care au trecut metodic la cercetările de rigoare. Medicul francez Caroline Stenger-Philippe a ajuns, totuși, la concluzia că cel puțin șase din aceste decese „misterioase” sînt legate direct de pătrunderea în mormîntul lui Tutankamon. Moartea prin sinucidere a lui Evelyn-White și alte cazuri care ridicau semne de întrebare au fost eliminate din cercetare. În teza sa de doctorat, susținută anul acesta la Universitatea de medicină din Strasbourg, Caroline Stenger-Philippe ajunge la concluzia că cele șase cazuri neelucidate de încetare din viață a persoanelor ce au intrat în mormîntul faraonului egiptean au

o explicație destul de simplă – moartea a fost provocată de o reacție alergică la funții și mușegaiul care s-a dezvoltat în încăperile neaerisite ale mormintului. Potrivit cercetărilor lui Stenger-Philippe, victimele au contractat alveolite alergice, o inflamare gravă a micilor alveole pulmonare, și au sucombat ca urmare a unei insuficiențe pulmonare. Medicul francez apreciază că fructele și legumele pe care egiptenii le-au depozitat în mormînt pentru ca faraonul, potrivit credinței lor, să se hrănească întru eternitate, precum și alte substanțe organice aflate acolo, s-au descompus de-a lungul secolelor, dînd naștere la mușegaiuri și la alte particule organice de praf.

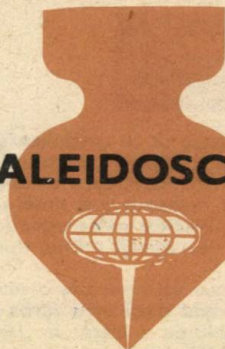
Cea mai mare parte a fungilor astfel creați nu au supraviețuit atîtor milenii, dar praful microscopic „și-a sporit probabil proprietățile antigenice”, afirmă ea. Stenger-Philippe afirmă că acest praf nociv a continuat să existe în mormînt cel puțin doi ani după deschiderea acestuia, dar apoi s-a risipit în asemenea măsură încît nu a mai provocat victime. Într-un interviu recent, medicul francez arată că exploratorii „veneau să examineze aurul și comorile, fără a acorda atenție micilor pete roz, cenușii sau verzi de pe pereți. Acestea erau formate din funții care i-au ucis pe unii dintre ei”. Ea a respins, totodată, teoriile care pretindeau că, pentru protejarea acestor locuri de veci, în perioada înmormîntării faraonilor ar fi fost plasate aici bacterii, viruși sau chiar surse de raze mortale. „Dacă ar fi existat materiale radioactive sau bacterii plasate în mod deliberat, numărul celor morți ar fi fost cu mult mai mare”, arată Stenger-Philippe.

De asemenea, doctorul Arthur Maier, unul dintre eminenții specialiști în probleme de alergii din Franța, a confirmat ipotezele Carolinei Stenger-Philippe. Totuși, mai circumspect, el a relevat că este vorba doar de o explicație științifică „foarte plauzibilă”, deoarece niciodată nu vor putea fi recreate condițiile originale.

Și... „blestemul Jagellonilor”

Acum 12 ani, în cripta regală a Castelului Wawel din Cracovia a fost deschis mormîntul regelui Cazimir și al soției sale Elsbiet, din dinastia Jagellonilor. Se dorea să se verifice starea în care se găseau rămășițele pămîntești ale perechii regale polone. Ziarul „Głos Wybrezeza” arată că, după deschiderea criptei, unde decadații se odihneau de cinci veacuri, s-au întîmplat o serie „de lucruri ciudate”. La fel ca în cazul mormîntului lui Tutankamon, 12 dintre persoanele care au participat la deschiderea criptei au încetat din viață în condiții misterioase. Ziaristul Zbigniew Swiech din Cracovia a început să se intereseze de acest veritabil „Blestem al Jagellonilor”. Dar el a fost mai inspirat și a cerut imediat colaborarea oamenilor de știință, care au găsit destul de repede cheia întregului mister. Profesorul Bolesław Smyk, de la Academia agricolă din

CALEIDOSCOP

Cracovia, specialist în microbiologie, a identificat în mormîntul regelui jagellon, în afara unor bacterii, ciuperci și mucegaiuri necunoscute, și un „agent nociv deosebit de agresiv”, care „se mai găsește și în casele în care există mucegai, precum și în zonele mlăștinoase”. Acest agent patogen, denumit *Aspergillus flavus*, este cunoscut științei, ca și faptul că atacă organismele locuitorilor din zonele umede. Dar, pînă acum, nu se știa că el poate supraviețui timp de secole fără oxigen, așa cum a constatat profesorul Smyk în cercetările la mormîntul regelui Cazimir.

Aspergillus flavus are însușirea de a ataca organele slăbite sau predispușe la îmbolnăvire ale corpului uman. Așa se explică faptul că în cazul victimelor cercetărilor asupra mormintelor – atît în Egipt, cît și în Polonia –, medicii au dat diagnostice diferite asupra cauzei încetării din viață – de pildă, embolie cerebrale, stop cardiac și chiar cancer. Nimeni nu a bănuțit că toate aceste decese aveau o cauză comună – acest agent patogen a cărui acțiune nocivă asupra omului nu era deloc cunoscută.

Ziaristul polonez, care a avut ideea lansării de cercetări științifice asupra mormîntului regelui jagellon, cercetări ce au condus, în cele din urmă, la descoperirea în criptă a acestui agent patogen mortal, a scris o carte pe această temă de mare interes, sub titlul „Blesteme, microbi și învățați”, care va fi publicată în curînd în Polonia. Și, iată, încă un mit este spulberat cu instrumentele precise ale cercetărilor științifice.

Romeo Nădășan

Taina mormintelor maya

Rio Azul, un colț de lume pierdut în jungla adîncă și întunecată a Guatemalei. Situat la extremitatea nordică a regiunii Peten, aproape de frontiera cu Mexicul și Belize, regiunea a rămas necunoscută lumii arheologice pînă în 1970, cînd lucrătorii de la compania petrolieră americană „Sun Oil” au semnalat-o vestitului cercetător antropolog Richard Adams, de la Universitatea din San Antonio (Texas), conducătorul unei misiuni arheologice finanțate de „National Geographic Society”, specialist în morminte maya. Adams cercetează regiunea și, neconstatînd nici o urmă de violare a mormintelor, consideră că își poate termina lucrările începute în altă parte.

Dar în 1981, Grand Hall, asistentul său, alertează autoritățile guatemaleze: așezarea a fost devastată!

Comentariul cinic al unui arheolog – publicat în ziarul „New York Times” – este revelator: „Trebuie să le mulțumim traficantilor. Abia acum, după devastarea mormîntului de la Rio Azul și apariția pe piață a unor obiecte de artă maya, am înțeles ce valoare inestimabilă au mormintele maya descoperite în 1970”.

O singură privire pe harta regiunii Peten este revelatoare: o adevărată constelație de semne indică locurile în care se află mormintele maya cunoscute: „Avem înregistrate o mie, afirmă Miguel Valencia, dar pot fi de două sau de trei ori mai multe!”. Zeci de mii de ruine ascunse de jungla guatemaleză. O inestimabilă comoară arheologică. Dar și un mare semnal de alarmă. Cîte morminte au fost prădate sau, mai degrabă, cîte nu au fost încă?

Așadar, Richard Adams și asistentul său Grant Hall organizează de urgență o tabără arheologică la Rio Azul. Se hotărăsc să studieze ceea ce pare să fie cel mai important monument funerar. Dar acesta, împreună cu alte 19 morminte, a fost deja jefuit. Descumpăniți, arheologii hotărăsc să continue, totuși, cercetările, pe o altă latură a piramidei. Aici descoperă, în sfîrșit, un mormînt intact.

„Ceea ce am simțit, intrînd în interiorul mormîntului, este de neînchipuit”, povestește Miguel Orrego. „Rămășițele pămîntului ale defunctului erau învelite într-un giulgiu și frunze de palmier – prima dată cînd se descoperă acest gen de conservare. Lîngă el, împrăștiate, mărgelile de jad, de jur împrejur, aproximativ 15 vase de ceramică. Pereții erau împodobiți cu picturi în care predomina roșul și cafeniul reprezentînd linii geometrice, zei și animale. O adevărată minune!” O descoperire de primă importanță din punct de vedere științific. Mormîntul datează din anii 400 e.n. și reprezintă o „capsulă de timp” conservată și foarte prețioasă, pentru că, în timp ce ultima perioadă clasică a civilizației maya – care se întinde din anul 600 pînă în anul 900 e.n. – este cunoscută, există foarte puține informații despre perioada care o precede. Scheletul va fi transportat cu foarte multă precauție în capitala Guatemalei, iar ceramica va fi studiată la Universitatea din Texas. La Institutul de antropologie și istorie din Ciudad de Guatemala se află cel mai sofisticat vas descoperit la Rio Azul. O ceramică minunată, de culoarea nisipului, ornată cu un medalion din stuc turcoaz, împodobit cu motive superbe, de o mare finețe. „Este o piesă unică”, afirmă Miguel Valencia, Șeful Departamentului de monumente prehispanice de la Institutul de antropologie și istorie. „Unică prin delicatețea ei, dar și pentru sistemul de închidere. Capacul se înșurubează! Nu am mai întîlnit niciodată un asemenea sistem sofisticat”.

Populația din Guatemala denumeste acest gen de vas „olla de presión”, strămoșul actualei oale de gătit sub presiune. Vasil are o vechime de peste 1 500 de ani. Este intact și somptuos decorat. Motivele ornamentale nu au fost pictate direct pe vas, ci au fost, mai întîi, lipite de jur împrejur. Pe fondul turcoaz sînt încrustate în negru date și figuri de oameni, divinități, animale. Întreaga lume maya în miniatură. Toarta capacului este colorată în albastru deschis și roz. Pe fondul roz, sînt răsfirete pete mici, sugerînd pielea jaguarului – animal sacru în cultura maya.

Labirintul întunecat al junglei guatemaleze ascunde încă nenumărate feerii arhitecturale. Piramide extrem de mari, mai înalte decît cei mai înalți arbori ai junglei, palate și acropole, stele și altare. O întreagă civilizație de piatră. Tone de piatră îndreptate scrutător spre cer, stînd mărturie unei civilizații pierdute în labirintul timpului și așteptînd parcă dezlegarea misterului tăcerii care s-a așternut pe grandoearea sa, așa cum jungla s-a așternut, tăcută și învîluitoare, pe mărturiile uneia din cele mai mari civilizații ale Terrei.

Procesul lui Eichmann

Despre ororile săvârșite de patronul atîtor „fabrici ale morții” din cursul celui de-al doilea război mondial, Adolf Eichmann, judecat la Ierusalim, în primăvara anului 1961, și spînzurat la 31 mai 1962, unul din cei mai mari criminali ai timpurilor moderne, s-a mai scris. Dar biografia asasinului de meserie, reconstituită „pe viu” de o anchetă judiciară, este altceva. În cartea sa „GRANDS PROCES”, publicată la editura pariziană „Arthaud”, Frédéric Pottecher* nu se lasă ispitit doar de faptele nude, oricît de incitante ar fi acestea. El încearcă o introspecție psihologică a acuzatului, a rolului său în istoria celui de-al doilea război mondial.

Cititorii vor găsi, în cele ce urmează, extrase semnificative din expozeul introductiv al procurorului Hausner, care n-au fost, poate, publicate niciodată. Autorul s-a ferit să le schimbe forma. Extrase la fel de valoroase ale dialogului Less-Eichmann merită să fie luate în considerare de psihologi și istorici. Ele sînt reproduse cu mare exactitate. Veridicitatea lor nu poate fi pusă la îndoială. Ele fixează, singure, caracterul acuzatului. Anumite descrieri vor fi suportate mai greu de cititorii sensibili. Autorul a considerat, însă, că adevărul crud trebuie să primeze, să fie cunoscut și ca tineretul să nu-l ignore. La un proces așa de grav, reține atenția și impune sobrietatea tonului procurorului Hausner, care și-a reprimat orice înfloritură oratorică, orice ornament demagogic.

Eichmann — produs în stare pură al regimului hitlerist — a stîrnit și spăimă, și minie. Impasibilitatea lui a provocat stupefacție și indignare. Procesul său n-a fost, desigur, procesul poporului german, ci acela al unui nazist de profesie. Esența celor ce urmează este un rechizitoriu sever și fără apel al delirului fascist, generator de rebuturi umane și de monștri.

* Autorul, Frédéric Pottecher, este cronicar judiciar, președinte al Presei judiciare franceze.

● Lungul lanț al masacreelor naziste ● Ciudațul gaucho din Buenos Aires ● Declarațiile acuzatului: o sută de ore de dialog pe benzi magnetice, însumînd 3 000 de pagini dactilografiate, recitite, corectate, adnotate și semnate de Eichmann însuși

Acuzarea are cuvîntul

Avocatul lui Eichmann, renanul Servatius, a făcut cunoscut că el și clientul său nu vor vorbi decît în limba germană. Adjunctul său era un avocat din München, Dieter Wechtenbruch. Judecătorii și procurorul Hausner se exprimau în ebraică. Președintele tribunalului regional din Ierusalim, Moise Landau, era asistat de Benjamin Halevi și Isaac Raveh. Acuzatul, capturat senzational în Argentina de către serviciile secrete israeliene, sfida pentru ultima oară asistența într-o colivie de sticlă. N-avea nimic aparte: talie mijlocie, elegant, vioi, frunte înaltă, profil ascuțit, costum de înmormîntare. Cît sadism ascundea această fizionomie ceremonioasă!

Cine era gidele din cușcă? Se născuse în 1906, la Solingen, în Germania. În 1932, avînd „naș” pe amicul său Ernst Kaltenbrunner, devine membru al Partidului nazist și al SS. Din 1934, apare ca Untersturmführer în lagărul de concentrare de la Dachau, unde și făceau ucenicia în tainele morții membrii SS, care „promiteau”... În septembrie 1934, intră în Serviciul de siguranță al Partidului nazist (SD) cu umilul grad de „șef de ceată”. După un an, îl regăsim în secția problemelor evreiești a S.D.-ului. După anexarea Austriei, în martie 1938, Eichmann e trimis — ca specialist experimentat în problema evreiască — la Viena, primul său mare centru de activitate, unde își etalează talentele de organizator.

Din 1939 este la Berlin, apoi la Praga. Mutat la Berlin, e numit șef al Oficiului central pentru emigrarea evreilor. I se dă pe mină responsabilitatea expulzării evreilor și polonezilor din teritoriile estice încorporate Reich-ului. Asigură conducerea serviciului IV D4 din R.S.H.A. În martie 1941, e numit șef al serviciului IV B4 al Gestapoului, special consacrat

Adolf Eichmann, Obersturmbannführer SS - un profesionist al masacrelor. Va sfîrși în ștreang după un revelator proces

problemelor evreiești și deportărilor. Funcționa, totodată, ca împuternicit al lui Heydrich pentru „rezolvarea” problemei evreiești în toate țările satelite ale Reichului sau ocupate de armata germană. Misiunea sa îl pusese în legătură cu miniștrii Reichului, guvernele din țările ocupate, ofițerii superiori ai armatei germane, ca și cu cei mai înalți funcționari din Ministerul Afacerilor Externe. Ceea ce și explică de ce își permitea să dea ordine în problemele evreiești unor funcționari sau ofițeri superiori cu galoane mai grele decît ale sale.

Acesta era Eichmann, pescuit din Argentina, unde se aflase timp de 10 ani ca un modest și spășit tată de familie. Temerarii autori ai acestei „capturări de marcă” erau Zvi Tohar, organizatorul operației, și Chimoni, pilotul avionului care-l adusese pe Eichmann în Israel.

În vîrstă de 54 de ani și purtînd casca telefonică la urechi, Eichmann ascultă capetele de acuzare aduse contra lui. Iată-le seci și ultimative:

„...În perioada 1939-1945, acuzatul, cu ajutorul altor persoane, a cauzat moartea a milioane de evrei, în calitate sa de responsabil al planului nazist de exterminare a evreilor, cunoscut sub numele de „soluția finală a problemei evreiești”...”

„...Imediat după începerea celui de-al doilea război mondial, acuzatul a fost numit șeful unui departament al Gestapoului, la Berlin, care avea misiunea de a căuta, deporta și extermina evreii din Germania și din alte țări ale Axei, precum și evreii din teritoriile ocupate. Acest departament a purtat, succesiv, următoarele semne distinctive: IV D4, IV B4, IV A4...”

„Instrucțiunile pentru realizarea planului de exterminare în Germania au fost date direct, de către acuzat, comandanților locali ai Gestapoului...”

„...Dar, la Berlin și la Praga, instrucțiunile acuzatului au fost date unor autorități centrale („Zentralstelle für jüdische Auswanderung”), a căror responsabilitate a fost asumată personal de către acuzat pînă la lichidarea lor, spre sfîrșitul celui de-al doilea război mondial...”

„În teritoriile ocupate de Germania, acuzatul a acționat prin intermediul unor persoane special desemnate pentru a se ocupa de problemele evreiești. Aceste persoane fuseseră numite de către departa-

mentul Gestapoului, condus de acuzat, și trebuiau să acționeze conform instrucțiunilor sale...”

„...În țările Axei și în regiunile cucerite de ele, acuzatul a acționat prin intermediul reprezentanților diplomați ai Germaniei, în cooperare permanentă cu departamentele speciale ale Ministerului german al Afacerilor Externe, de la Berlin, care se ocupau de problema evreiască. În birourile acestor reprezentanți diplomați au fost numiți consilieri aleși dintre membrii Departamentului acuzatului. Acești consilieri trebuiau să acționeze după instrucțiunile acuzatului...”

„...Pentru exterminarea evreilor, acuzatul, cu ajutorul altor persoane, întrebuintă, între alte mijloace, masacrarea în lagăre de concentrare, stabilite pentru a fi săvîrșite asasinat în masă. Cele mai importante lagăre erau: Auschwitz, Chelmo, Belsec, Sobibor, Treblinka, Maidanek...”

„...În perioada 1941 - ianuarie 1945, la Auschwitz au fost exterminate milioane de evrei, în crematorii și camere cu gaz; unii au fost împușcați și spînzurați. Acuzatul a cerut comandantului lagărului să utilizeze gazul „zyklon B”. În 1942, el a mai furnizat o cantitate de gaz destinat să fie folosit pentru exterminarea evreilor...”

Acuzarea menționează, apoi, „grupele de acțiune” (Einsatzgruppen), compuse din membri ai trupelor S.S. și soldați ai poliției de siguranță. Aceste plutoane de masacră - va spune Hausner - au operat în Polonia, Lituania, Letonia și Estonia din septembrie 1939. În 1941, după invadarea Ucrainei și Bielorussiei, alte Einsatzgruppen vor funcționa sub ordinele Biroului Central de Siguranță al Reichului (RSHA), cu colaborarea lui Eichmann. Deliciu macabru, masacrele aveau loc în zilele de sărbătoare evreiești.

În perioada august-noiembrie 1942, Einsatzgruppen au exterminat circa 363 000 evrei. Acuzatul a cauzat moartea a circa 500 000 evrei unguri, deportați în masă la Auschwitz și în alte locuri în perioada 19 martie 1944 - 24 decembrie 1944.

Acest ciudat gauchito din Buenos Aires este chiar Adolf Eichmann, ex-brățul drept al lui Himmler. Curînd, el va fi capturat de serviciile secrete israeliene

Vinătoarea fiarei naziste a durat 15 ani. O ultimă călătorie spre unul din cele mai mari procese ale secolului

În 1942, Eichmann a elaborat în birourile sale din Berlin, „cu ajutorul altor persoane”, un regulament fixind sterilizarea copiilor proveniți din căsătorii mixte. Tot cu complicitatea altora, Eichmann a organizat jefuirea victimelor sale de păr, dinți de aur și membre artificiale. În cursul retragerii din ianuarie 1945, germanii au ars 29 din cele 35 antrepozite de efecte personale și obiecte de valoare clădite la Auschwitz. Celelalte șase depozite salvate de foc conțineau, între altele: 348 820 costume bărbătești, 836 255 rochii, 38 000 perechi de pantofi bărbătești.

...În cadrul acțiunii de regermanizare, pentru a face loc unor familii germane, au fost deportați peste 500 000 de civili polonezi, 14 000 sloveni și zeci de mii de cehi. Aceste deportări, în condițiile știute, trebuiau să permită nimicirea rapidă a celor transferați, așa cum s-a întâmplat cu copiii din Lidice.

...Acuzatul a comis aceste acte ca urmare a unei numiri speciale, din decembrie 1939, prin care șeful Siguranței din Berlin îl imputernicise să acționeze în calitate de ofițer însărcinat cu evacuarea populației civile...

La Ierusalim a fost deseori evocat, ca și la Nürnberg, documentul 2586 N.G., un proces-verbal al reuniunii secrete din 20 ianuarie 1942, de la Berlin, cunoscută sub numele „Conferința de la Wannsee”, convocată de Heydrich și aprobată de Göring și la care a asistat și Eichmann. Cercetările au arătat că Göring și Hitler ar fi ezitat înainte de a ordona campania metodică de exterminare a evreilor. Dar, în ianuarie 1942, îmbătăți de vremelnicile lor rezultate, Hitler și Göring nu se mai îndoiu de victoria finală a armatelor germane. Așa că ei gindeau că ora „soluției finale a problemei evreiești” sunase. S-au discutat diverse posibilități de lichidare. Gauleiterul dr. Meyer și secretarul de stat dr. Buchler susțineau ideea de a proceda imediat și pe loc la anumite pregătiri în vederea soluției finale... acționând, totodată, cu prudența pentru a se împiedica răspîndirea și declanșarea nelineștii în rîndul populației.

Eichmann nu și-a recunoscut vinovăția. Dar probele adunate împotriva lui cădeau ca gholotina. În lagărul de la Esterwege exista un regulament descriind modul în care trebuia folosit bastonul. În multe cazuri, în celulele prizonierilor fusese introdusă o frînghie spre a-i împinge la spinzurătoare. Fostul deputat comunist Beimler povestește că la Dachau

O jumătate de oră de promenadă cotidiană. Gardienii au luat toate măsurile împotriva vreunei eventuale tentative de sinucidere

lângă München, gardianul îl îndemna zilnic să se sinucidă, căci n-avea șansa de a fi eliberat. Bătăia era cu vina de bou udă, pentru că era mai elastică. Pedepsa obișnuită era de 25 asemenea lovituri pentru fiecare deținut. Sub amenințarea biciului, prizonierii erau obligați să se bată între ei.

Procurorul Hausner a declarat că infama și falsă acuzare de „omor ritual” s-a reeditat în toată orașul ei, și a reapărut sub o nouă formă, de un cinism nemaiauzit. La 19 mai 1943, șeful SS, Himmler, i-a trimis lui Kaltenbrunner, șeful Serviciului de Securitate al Reichului, superiorul ierarhic al lui Eichmann, sute de exemplare din lucrarea „Omorul ritual”, rugându-l s-o distribuie celor ce se ocupau de problemele evreiești. El a ordonat să se răspîndească acuzarea de „omor ritual” în România, Ungaria și Bulgaria, spre a facilita expulzarea evreilor din aceste țări, încă ezitante. Himmler propusese lui Kaltenbrunner să instaleze o stație de emisiuni radiofonice special consacrată propagandei antisemite, orientată spre Anglia și Statele Unite. Urma să fie difuzat materialul publicat de ziarul nazist „Stürmer”. El scria: „Ar mai trebui angajați - imediat - oameni care să asculte comunicate difuzate de poliția și tribunalele engleze, pentru a anunța, de pildă, că un copil a fost pierdut. Noi am putea, atunci, să proclamăm la radio că, în cutare loc, un copil a fost, negreșit, răpus de evrei în scopuri rituale”...

Procesul lui Eichmann

„Noi vedem – spunea Hausner – cum naziștii au utilizat antisemitismul și aversiunea față de evrei pentru a forma «coloane a cincea» fasciste: Mussert în Olanda, Dorist în Franța, Mosley în Anglia, Degrelle în Belgia, ustașii în Iugoslavia, «Crucile cu săgeți» în Ungaria, Garda de Fier în România”. Naziștii i-au transformat pe unii prizonieri în călăi. Deportatii au fost împinși să spinzure alți deportați. „Nu s-au văzut oare în lagăre evrei însărcinați să reconforteze pe cei care intrau în camerele cu gaz?”

Serviciul IV B4, din Gestapo, condus de colonelul Eichmann, era omnipotent pentru tot ce privea realizarea „soluției finale a problemei evreiești”. Setos de putere, în 1944, la Budapesta, Eichmann își va permite să nu țină seama nici de ordinele lui Himmler, devenit succesorul lui Hitler; el va purta negocieri cu diverse guverne, printre care cu cel de la Vichy, intrat sub ordinele naziștilor.

Lagăre, suferințe, masacre

Naziștii au organizat, în Polonia, trei sute de lagăre așa-zise „de lucru”, unde au evacuat pe evrei din ghetourile orașelor de provincie. În aceste lagăre au avut loc flagelări colective, interminabile. Erău azmuțiți ciinii asupra lor, sau, pur și simplu, se trăgea în masă. Cei ce șovăiau, epuizați, erau împușcați. În acest timp, difuzoarele transmiteau... cîn-tece de leagăn. Gruppenführerul SS Katzmann, însărcinat cu exterminarea evreilor în Galiția orientală, se lăuda într-un raport că, împotriva celor ce se ascundeau sub pămînt, erau lansate gaze asfixiante. La Lvov, casele sau ascunzătorile erau dinamitate. Trei mii de evrei au fost nevoiți să se sinucidă. Katzmann a exterminat, singur, 434 329 evrei și a pierdut numai 18 subalterni-asesini în cursul acestei operații de genocid.

La Varșovia, naziștii adunaseră în ghetou pe toți evreii din oraș și pe cei evacuați din alte localități. Apoi, au închis ghetoul. Naziștii trăgeau în plină stradă, la întimplare, asupra evreilor care nu se putuseră refugia în case, unde locuiau cîte șase în cameră. Se organizau razii. Convoaie întregi de oameni erau minate la moarte. Hordade SS ucideau la întimplare, cu titlu „de exemplu”, cum le plăcea să

Sosit în Israel la 23 mai, el va compărea la proces într-o cușcă de sticlă. Șase milioane de victime...

spună. La Lodz, într-un spațiu de nici patru kilometri pătrați, au fost masați șazeeci de mii de evrei; cincisprezece mii au murit în cîteva luni. Eichmann va mai adăuga alți douăzeci de mii și, în plus, țigani. Adjunctul lui Eichmann la Lodz, care găsea situația foarte dificilă, a propus ca femeile să fie sterilizate, iar bărbații să fie trimiși în minele de cărbuni, pentru a se evita epidemiile. Ulterior a revenit asupra deciziei, afirmînd sec și bestial: „La urma urmei, ar fi mai bine să-i lichidăm”. Cînd a vizitat ghetoul de la Lodz, în 1943, Eichmann a rostit ca un patron de abator: „Acest ghetou nu e rentabil” și a hotărît să-l transforme în lagăr de concentrare.

Tot la Lodz a fost organizat un program în... onoarea vizitei lui Gôbbels, ministrul propagandei Reichului. Violentele antisemite erau la ordinea zilei. Evreilor li se smulgea barba, se dădea foc la sinagogi și, adesea, ca la Wrocławek, bătrînii comunității erau arestați și forțați să semneze o hîrtie prin care să declare că ei singuri provocaseră incendiul. După care, comunității i se impunea o amendă de o sută de mii de zloti. În cîteva săptămîni au fost incendiate sau aruncate în aer sute de sinagogi. Altele au fost transformate în închisori sau latrine publice.

Cinismul macabru al ocupanților nu cunoștea margini. Pentru munca forțată, oamenii erau arestați pe stradă. Plecau dimineața de acasă fără să știe dacă se vor mai reîntoarce. Unii reveneau cu o „carte de muncă”. Alții nu-și mai vedeau căminul, iar germanii declarau, pur și simplu, că ei lucrau... „la țară”; n-au mai fost revăzuți niciodată. Brutele SS se năpusteau în ghetouri și forțau pe evrei, cu lovituri de măciucă, să execute fel de fel de lucrări, inventate numai pentru a-i umili: să sape tranșee și să le astupe din nou; să deplaseze grămezi de pietre și să le readucă la loc. Și acesta nu era decît începutul, epoca „terorilor moderate”. Tragedia evreilor polonezi, nimicirea lor abia urmau să fie declanșate...

„Noi am menționat deja în privința organizării masacrului – spunea la proces procurorul Hausner – instrucțiunile lui Heydrich, din 21 septembrie 1939, referitoare la «tratamentul» care trebuia aplicat evreilor pentru a fi exterminați. Primul stadiu al acestor

instrucțiuni, adresate „grupelor de acțiune” („Einsatzgruppen”), de acord cu acuzatul, prevedea „desemnarea” evreilor și concentrarea lor. Aceasta trebuia să pregătească „soluția definitivă”. Concentrarea nu ridica mari dificultăți, în Polonia: majoritatea evreilor locuiau în marile orașe...

...Lagărele de muncă reprezentau alt mijloc utilizat de Gestapo pentru a lichida populația evreiască din Polonia. Din chiar a doua zi a ocupației, toți evreii între 14-60 ani au primit ordinul să se prezinte la muncă. Li s-au impus lucrările cele mai penibile, pe care au fost obligați să le execute sub un regim de bătaie și teribile pedepse corporale. În aceste lagăre, oamenii sucombau ca muștele... Munca trebuia executată alergind... Cei ce întârziu primeau 25 de lovituri pe corpul gol... Oamenii erau constant infometați, dar era strict interzis să-și procure hrana din afară. Contravenienții erau împușcați sau spânzurați. Cîteodată se pedepsea în grup: flagelații colective pe esplanadă sau „apeluri punitive”. Oamenii trebuiau să stea ore întregi de gardă. Cei ce sovăiau erau împușcați pe loc. Spânzurările aveau loc în prezența tuturor internaților.

Iată, de pildă, cum descrie un martor al procesului ce s-a întîmplat la Lvov: „Am fost arestat la 2 iulie 1941 cu alți cinci mii de evrei. Am evadat cu cîteva dintre ei, după trei zile de tortură. Toți ceilalți au fost uciși. După două zile, am fost luat pentru muncă împreună cu alți o sută de evrei. Seara s-au mai întors doisprezece. Ceilalți fuseseră lichidați. În februarie 1942, am fost trimis în lagărul de concentrare de la Janowska, unde am contractat febră tifoidă și o pneumonie. Am fost căutat, la 8 iulie, pentru a fi împușcat. Ni s-au dat cazmale pentru a ne săpa singuri mormintul. Am reușit să fug în ultima clipă. La 15 iulie 1943, am fost chemat la „Brigada morții”, comandoul 1005, care avea misiunea de a șterge urmele crimelor comise de germani”.

În calitate sa de șef al serviciului evreiesc al Gestapoului și de imputernicit special cu executarea evreilor, Eichmann poartă răspunderea imediată a pregătirii și finalizării acestui genocid. El lua inițiative și dispunea de autoritate în ghetouri; el a luat personal parte la organizarea și funcționarea lagărelor de exterminare, e răspunzător de nimicirea evreimii poloneze.

Mina lui Eichmann se vede atît în organizarea generală, cît și în cele mai mici detalii. El a realizat planul lui Heydrich din 21 septembrie 1939. El a cerut Ministerului Afacerilor Externe permisiunea să aplice aceleași măsuri polițienești în ghetoul din Varșovia, deținătorilor de pașapoarte străine cu același titlu ca restului populației. El s-a dus, în persoană, la Varșovia pentru a conduce „munca”. El a organizat îngrozitoare deportări de evrei polonezi în lagărele morții. El a ordonat execuții, spânzurări publice...

Eichmann se ocupa și de problemele economice. Tribunalului i-au fost prezentate instrucțiuni detaliate privind metodele de spoliere. Iată cîteva dintre ele: „Banii capturați vor fi vărșiți Băncii Reichului. Ceasurile, stilourile, lanternele, portofelele și alte obiecte personale trebuie recondiționate și remise trupelor de pe front în schimbul unei plăți simbolice. Îmbrăcămintea va fi vîndută germanilor care trăiesc în teritoriile din est, ca și paturile, cuverturile, umbrelele, cărucioarele de copii și alte obiecte. Lenjeria va fi dată armatei, ochelarii vor fi trimiși Ministerului Sănătății, blănurile biroului central al SS”. Depozitații erau puși să repare obiectele ce li se furau de către naști. Altă invenție diabolică: o secție specială a SS a fost însărcinată cu „Operația Reinhard”, destinată să comemoreze memoria sinistrului Heydrich, ucis în iunie 1942 prin eroicul atentat cu grenada săvîrșit de un luptător din rezistența anti-

tascistă cehoslovacă. Conducerea acestei operații a fost încredințată lui Globocnik, șefu, po el ioricului Lublin. Era vorba de a se fura toate bunurile evreilor din Polonia și de a-i asasina pe deținătorii lor. Globocnik a depus un raport cu lista devizelor, obiectelor de valoare și efectelor personale furate. După mărturia sa, deși el nu indica decît valoarea nominală, s-a ajuns, totuși, la un total de 200 milioane de mărci.

Către jumătatea anului 1942, nimeni nu își mai făcea iluzii la Varșovia asupra veritabilelor intenții ale germanilor cînd vorbeau de un transfer de populații. Pînă atunci, evreii mai speraseră. El nu voiau să-și dea seama de realitate și nu dădeau ascultare must-trărilor rezistenților clandestini care îi îndemneau să se revolte contra germanilor. Președintele „Judenratului” (Consiliul evreilor), Adam Czerniakow, s-a otrăvit în iulie 1942, împreună cu soția, cînd germanii i-au cerut să le pună la dispoziție un nou contingent de evrei destinați deportării. Numărul victimelor trimise la moarte se ridica, totuși, la zeci de mii. În septembrie, o sută de mii de evrei au fost împinși în cartierul devenit celebru sub numele de Kessel (căldărușe). Treizeci de mii au fost eliberați pentru a munci. Restul au fost expediați în lagărele de exterminare. Zeci de mii de ființe umane erau minate cu biciul, cravașa sau revolverul în două direcții: femeile, bătrînii și handicapații luau drumul lagărelor de la Malkinice și Treblinka, ceea ce însemna moartea; Laszno, Kremlicka și Nowolipia semnificau munca forțată, adică o șansă de a rămîne în viață.

După Polonia, procurorul Hausner a descris exterminarea în Uniunea Sovietică. Ordinele date de Hitler erau foarte categorice. „Einsatzgruppen” trebuiau să asasineze pe toți evreii, inclusiv femeile și copiii, precum și pe toți conducătorii și activiștii comuniști. Hausner a citat declarațiile comandantului „Einsatzgruppen”, dr. Otto Ohlendorf, asupra modului în care a fost executat ordinul primit de el de a lichida nouăzeci de mii de evrei: „Bărbații, femeile și copiii au fost conduși la locul execuției, care se găsea cel mai adesea alături de șanțurile anticar. Apoi erau împușcați, ingenucheați sau în picioare, iar cadavrele aruncate în șanț. Eu n-am permis niciodată să se procedeze la executări de către un trăgător izolat; ceream ca tot grupul să tragă odată, pentru a evita orice răspundere individuală directă. Șefii de unități trebuiau, totuși, să dea lovitura de grație victimelor care nu muriseră pe loc... Victimele soseau în șiruri lungi; rabini, copii, bătrîni. Erau toți duși la mormintul săpat de ei, împușcați, îngropați și supraviețuitorii trebuiau să se culce pe cadavrele lor... La începutul anului 1942, șeful poliției de siguranță și al SD-ului din Berlin ne-a trimis furgoane cu gaz... De fiecare dată cînd se aduna un număr suficient de victime, ni se trimitea un furgon pentru a le lichida. Opream aceste mașini aproape de lagărele de tranzit, unde erau concentrate victimele desemnate. Li se spunea că ar fi transferate undeva și că, din acest motiv, trebuiau să urce în furgoane. Se închideau apoi ușile, și tuburi speciale degajau gaz înăuntrul camionului. Victimele sfîrșeau în zece-cincisprezece minute. Camioanele le duceau, apoi, spre locul înhumării, unde cadavrele erau îngropate...”

Eichmann era ținut zilnic la curent cu desfășurarea operațiilor. La Minsk și la Lvov asistasese personal la masacre, fiind frapat și el de sadismul anuntor SS-ști. Pe de altă parte, ofițeri superiori ai Wehrmachtului nu ascundeau că unele spectacole

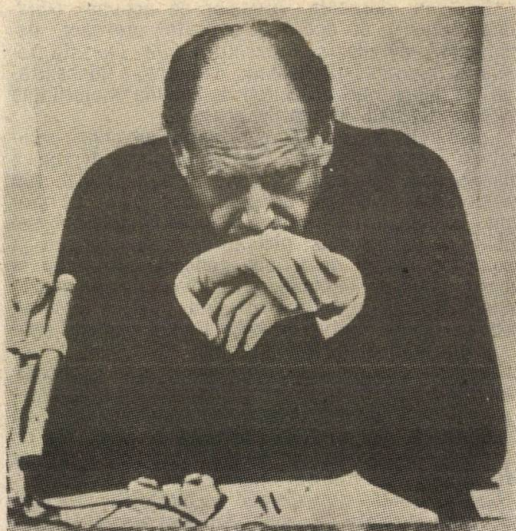
Procesul lui Eichmann

care le fuseseră oferite de vinătoarea de evrei îi șocaseră. „E nedemn de armata germană!”, a strigat un general. Într-o carte citată, în volumul său, de Frédéric Pottecher, se găsesc câteva pagini de mare interes asupra reacțiilor poporului german față de masacrele evreilor: „Emoția unei părți a soldaților trebuie să fi fost destul de profundă pentru ca Bormann (locțiitorul lui Hitler - n.n.) să facă aluzie la ea în decretul din 9 octombrie 1942: «în rindul populației din diverse regiuni ale Reichului circulă zvonuri asupra măsurilor foarte severe aplicate evreilor. Diverse anchete au dovedit că aceste zvonuri - de altfel, deformate și exagerate - au fost răspindite de militarii veniți în permisie din unități afectate în est, care au fost martorii oculari ai aplicării acestor măsuri”. Maiorul Rössler, din Wehrmacht, arată într-un raport asupra exterminării evreilor din Jitomir, în iulie 1941: „N-am mai văzut așa ceva nici în primul război mondial, nici în războiul civil din Rusia, nici în campania din vest; am trăit destule situații neplăcute, fiind membru al «Corpurilor libere» în 1919 (formațiuni teroriste, contra-revoluționare - n.n.), dar niciodată n-am văzut ceva asemănător. Nu reușesc să concep pe baza căror decizii judiciare au fost săvârșite aceste execuții; tot ce se petrece aici îmi pare absolut incompatibil cu vederile noastre asupra educației și uzanțelor; de o manieră totalmente deschisă, ca pe o scenă, oameni asasinează alți oameni. Așa că, după relatările soldaților, care asistă deseori la spectacole de acest gen, se ucid, astfel, zilnic, sute de oameni”.

Eichmann a înlocuit asasinatul direct prin furgonul sau camionul cu gaz. El a dat directive lui Rosenberg, teoreticianul rasismului nazist, asupra atitudinii de luat față de evreii care reușiseră să scape de rafalele Einsatzgruppen-urilor. Ei trebuiau adunați, internați în ghetouri, iar bunurile să le fie confiscate. Așa au fost create, din ordinul lui Eichmann, ghetouri la Riga, Minsk, Kovno, Vilnius. Asasinatul, tortura s-au dezvoltat rapid, în mediu deschis. Mii de evrei au reușit, totuși, să se refugieze în păduri și să intre în unități de partizani.

Eichmann era acela care planificase și operațiunile de deportare în est a evreilor germani. În decembrie 1941, poliția din Düsseldorf îi transmitea un raport despre plecarea unui convoi spre est. S-a găsit o listă nominală a deportaților, clasată după vîrstă, sex și profesie. Li s-a spus, la plecare, că ei ar fi instalați în exploatare agricole „de tip palestinian”. Se pleca „pentru a face colonizare în est”. Și evreii germani au crezut-o. Poliția din Düsseldorf raporta că Gruppenführerul SS Jekeln, șeful poliției din Riga, hotărîse, între timp, împușcarea, în duminica de 30 noiembrie 1941, a circa 4000 de evrei ai ghetoului local și a unei părți din deportații Reichului...

La Vilnius, Kovno și Riga, SS-iștii ucideau și prădau ca în codru. La Kovno, spune procurorul Hausner, au fost rari copiii care au reușit să scape. În timp ce părinții lor erau la muncă, asasinii SS captau copiii și îi duceau la cazne... Ultimii supraviețuitori adulți din Kovno au fost „lichidați” în 1944, prin transferarea în teribilul cîmp de concentrare de la Stutthof. Cu o manie diabolică, Eichmann ținea să nu-i scape nimic, se tocnea pentru fiecare evreu care i-ar fi putut fi smuls printre degete.

cu Eichmann și serviciul său. Conform unui raport oficial al guvernului olandez, aceste limitări de drepturi începeau prin eliminarea evreilor din economie, continuau cu concedierea funcționarilor evrei, reproducind, în cele din urmă, punct cu punct, legile de la Nürnberg: interzicerea de a călători și de a-și părăsi locul de domiciliu; de a frecventa teatrele și locurile de distracție; restricția de a practica anumite profesii; înminarea de acte de identitate speciale; expulzarea copiilor din școli, obligația de a purta steaua galbenă, interdicția de a folosi transporturile în comun și telefonul, de a intra în magazine neevreiești, de a vizita case neevreiești, de a se servi de bicicletă; toate bicicletele evreilor au fost confiscate.

Problema copiilor rezultați din căsătorii mixte ocupa - și aici - autoritățile naziste de ocupație. În Germania, problema fusese pusă pe tapet de autoritățile militare pentru a tranșa cazul zecilor de mii de soldați care aveau singe evreiesc în vine. Hitler ceruse ca această problemă să fie tratată cu multă dexteritate în cursul războiului. În consultările de la Berlin asupra legislației antisemite, Eichmann a cerut categoric ca toți cei ce aveau singe amestecat să intre sub incidența acesteia. S-a ajuns la un compromis. Acuzatul și colaboratorii săi au dat consimnul să fie sterilizați copiii proveniți din căsătorii mixte pentru a-i împiedica să procreeze.

În Olanda, transferarea evreilor în lagărele de muncă a debutat în ianuarie 1942: Ellerkrom, Vught, Westerbork... Erau loviți toți evreii: bărbați, femei, copii, bolnavi. N-au fost iertați nici evreii așa-zisi „portughezi”. În noiembrie 1943, Eichmann a decis să mărească prima vîrsată acelor care ar indica ascunzătoarea unui evreu. A fost fixată o sumă lunară pentru numărul de evrei „furnizați” în vederea deportării și exterminării lor. La sfîrșitul lui aprilie 1943, fuseseră deportați din Olanda 68 300 evrei; mai rămîneau 71 700. Eichmann a dat termen pentru ei - finele lui 1943. Urmărind decimarea totală, el a dat instrucțiuni detaliate, relative la sterilizarea persoanelor născute din căsătorii mixte. Încuraja pe olandezi să denunțe pe evreii ascunși.

Pentru a ocoli dificultățile posibile, datorită faptului că Suedia gira interesele Olandei, s-a decis - cum se procedase față de evreii germani - să li se retragă naționalitatea evreilor olandezi deportați, din momentul cînd treceau frontiera în drum spre est. N-au mai rămas în Olanda decît muncitori evrei spe-

De la discriminări, la inter-nări...

Procurorul Hausner a afirmat că totul a debutat în 1940, prin promulgarea unei serii de texte puse în vigoare și aplicate în Franța ocupată, în colaborare

Intrarea sinistrului lagăr Birkenau (în apropiere de Auschwitz), o altă poartă a infernului. Aici au fost gazați numeroși deportați din Europa centrală

cializați în diamante, de care Germania avea nevoie. Aceștia au fost lăsați la discreția lui Himmler. Alți evrei, precum cei care adunau metale vechi pentru industria germană de armament, sau cei care serviseră în armata germană în primul război mondial – în total 870 de oameni – au fost expediați la Theresienstadt. Circa o sută douăzeci de mii de evrei au fost deportați din Olanda și transferați în lagărele de exterminare din Polonia. Unii au fost deportați în alte locuri. Dar supraviețuitorii n-au mai rămas decât cinci mii.

În Țările Nordice, raidurile antisemite au fost scurte, dar destul de dure. Din cei opt sute de evrei deportați din Norvegia în Polonia au mai scăpat doar douăzeci și unu.

În Belgia, evreii au fost concentrați, de la sfârșitul lui 1940, la Anvers, Bruxelles, Liège și Charleroi. În lagărul de la Breendonck, când un evreu era executat, toți internații trebuiau să defileze prin fața cadavrului și să cinte: „Nu vom uita niciodată Breendonck, Paradisul evreilor!” Din august 1942, evrei din Belgia au luat drumul Auschwitzului. Nici unul nu s-a mai întors.

Înfrângerea Franței, în iunie 1940, l-a găsit, se pare, pe Eichmann la Paris. El a organizat în persoană, cu colaboratorii săi direcți, Dannecker, Rothke și, mai târziu, Alois Bruner, persecutarea, deportarea și exterminarea evreilor. Reglementările vizându-i pe evrei au fost puse în aplicare din 27 septembrie 1940. Arestările au început la Paris. Evreii erau închiși la Drancy, Compiègne, Pithiviers și la alte centre de adunare. De acolo, plecau în lagărele de exterminare din Polonia.

Procurorul Hausner a spus: „Guvernul de la Vichy i-a predat pe evrei germanilor; mai întâi pe apatrizi, apoi pe străini și, în fine, cu toată opoziția mareșalului Pétain, cetățeni francezi... Eichmann conducea direct deportările din Franța. Reprezentantul său negocia cu Pierre Laval plecarea evreilor. Emisarii lui Eichmann separau pe copii de părinții lor. N-au mai rămas, în cele din urmă, decât circa patru mii de copii între doi și paisprezece ani care au trecut prin Drancy, înainte de a dispărea în crematoriile din Auschwitz în august 1942. În ochii lui Eichmann, Franța manifesta neglijență în materie de deportare; o lungă corespondență s-a schimbat asupra acestei probleme. În aprilie 1944, serviciul IV B 4 a ordonat ca toți evreii, fără deosebire de naționalitate, să fie arestați. Instrucțiunile prescriau ca delatorilor care

le-ar fi indicat ascunzătoarea să li se dea o primă din bunurile evreilor.

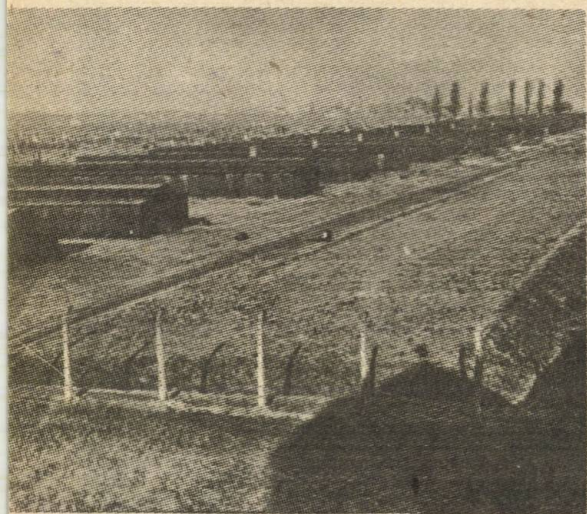
Trecind, apoi, la activitatea serviciilor lui Eichmann în Iugoslavia, Hausner vorbește de lagărul de la Jasenovac, unde douăzeci de mii de evrei au fost, pur și simplu, asasinați. Și la Stara Gradiska și Djakovo, unde SS concentraseră femeile și copiii, s-a aplicat, atunci când epidemiile nu păreau suficiente, „metoda directă”.

În expozeul său, Hausner povestește cum naștiștii au pus mina pe evreii germani, cehi și austrieci care coborau pe Dunăre. Astfel 1107 persoane au fost, toate, executate în lagărul de la Saba.

Guvernul marionetă din Croația, acționat de Abromeit, delegatul lui Eichmann, a expedit spre lagărele de exterminare din est, în primăvara lui 1943, pe toți evreii adunați în țară. În Slovenia, Eichmann va lichida pe evrei, dar va proceda, de asemenea, la evacuarea slovenilor creștini spre Serbia sau Croația. Era vorba de un transfer de populație (misiune dată lui Eichmann de către Hitler).

În Slovacia – stat fantoșă – operațiile anti-evreiești ale lui Eichmann și ale delegatului său, Dieter Wisliceny (judecat și executat în 1945), au atins – dacă se poate spune așa – perfecțiunea. Acolo va merge Eichmann cel mai departe în realizarea dorințelor sale personale de crudă răzbunare contra evreilor. Deportările sortite exterminării au fost obligați să semneze o hirtie prin care renunțau de bună voie la toată averea. Aceste bunuri au fost estimate la aproape șapte miliarde de coroane cehoslovace. Eichmann și Wisliceny au antrenat în operațiunea lor pe șeful guvernului, Tuka, și Mach, ministrul de interne al statului slovac:

„După ce au fost deportați circa cincizeci de mii de evrei din Slovacia, s-a încercat să se răscumpere supraviețuitorii. Wisliceny a recunoscut că primise douăzeci de mii de dolari! După alte surse, ar fi fost vorba de 40-50 000 dolari. S-au dat bani și funcționarilor slovaci. S-au făcut presiuni prin cercurile ecleziaste. Guvernul slovac începea să se întrebe dacă era convenabil să se continue deportările. Ambasadorul Germaniei, Lodin, consemna în raportul

Unul din cele mai îngrozitoare lagăre de exterminare: Auschwitz

său că, datorită influențelor exercitate prin biserică și prin bacșișuri distribuite funcționarilor slovaci, la treizeci și cinci de mii de evrei rămași în Slovacia li s-au acordat certificate dispensându-i de a fi deportați. Wisliceny a reușit, totuși, să mai deporteze trei mii de persoane."

"Eichmann a obținut să se exercite presiuni asupra guvernului din Bratislavă prin Ministerul Afacerilor Externe al Reichului. În septembrie 1944, în fine, o serie de razii organizate de Wisliceny și Brunner au dus la capturarea unui număr de douăsprezece mii de evrei. Eichmann a cerut, totodată, de la «Republica Slovacă», pentru fiecare evreu deportat să i se verse cinci sute de mărci reprezentând cheltuielile de transport în lagărul de muncă. Totuși, anumiți miniștri ai guvernului slovac încercau un soi de rezistență. Unul din ei, însărcinat cu afacerile străine, a cerut colegului său de la interne să intervină pe lângă Eichmann pentru ca însărcinării cu misiune ai guvernului să poată vizita lagărele de muncă unde fuseseră transportați evreii slovaci..."

Să ascultăm mai departe din gura lui Hausner: „Eichmann a refuzat atît de categoric, încît ministrul de externe i-a răspuns că refuzul său compromitea posibilitățile de a obține deportări suplimentare de evrei provenind din Slovacia. Ministerul Afacerilor Străine a explicat că ministrul slovac Mach, cu toată bunăvoința sa, n-ar putea, în aceste condiții, să înfrîngă rezistența pe care colegii săi din guvern o opuneau trimiterii de noi contingente de evrei spre est. Eichmann a replicat că era absolut imposibil să se permită reprezentanților slovaci să viziteze lagărele din Polonia. El a rugat, totodată, pe corespondentul său să liniștească pe oamenii de stat slovaci și să le explice că n-aveau nici un motiv să-și facă griji asupra sorții evreilor. Scrisoarea sa e datată 7 februarie 1944, cînd nici unul din evreii deportați din Slovacia în 1942 nu mai era în viață..."

În Grecia, Eichmann și-a făcut de cap cu mina lui Wisliceny, Alois Brunner și Burger. Stelei galbene și ghetourilor li s-au adăugat tifosul exantematic, apoi, din martie 1943, deportările spre est. Cincizeci și patru de mii de evrei din Salonic au fost expediți acolo. Hausner declară că Eichmann ceruse în mod expres să fie incluși în aceste transporturi bolnavi și cei cu febră, victime ale epidemiei tifoide.

Dar italienii, care ocupau diverse provincii grecești, au refuzat să colaboreze cu Wisliceny. Acesta din urmă arestase pe consilierul juridic, Paul, de la legatia italiană din Atena. Italienii l-au amenințat, și pe el, cu arestarea. Eichmann a sesizat ministerul de externe german, care i-a liniștit pe italieni. Căsfătră s-a abătut și asupra altor comunități din Grecia, a evreilor din insula Rhodos, care au fost expediți la Auschwitz și, în parte, inecați, a celor din Corfu, Tesalia, Epir, Peloponez și Arhipelag.

Din ordinul lui Eichmann, cinci mii de evrei din Praga au fost deportați în ghetourile din Minsk și asasinați. Alții au cunoscut lagărul de o tristă celebritate de la Theresienstadt – creația lui Eichmann. Acuzatul a concentrat, aici, zeci de mii de evrei. Theresienstadt oferă dovada că el era perfect conștient de crimele sale. A creat, acolo, un „lagăr model”, unde diverse echipamente permiteau să se liniștească internații, să fie asigurați că, acolo, cel puțin rămneau în viață. Era o fațadă pentru vizitatorii Crucii Roșii, ziariști, reprezentanți ai țărilor din care se deportaseră evrei și care n-aveau liniște asupra sorții lor. Pacienții se administrau singuri, munceau și trăiau. Acesta e un aspect.

Cea de a doua față arată sadismul și înșelăciunea meticuloasă ale lui Eichmann, descrise în actul de înființare a lagărului, redactat, fără îndoială, de Eichmann însuși: „Lagărul de la Theresienstadt va fi pus la dispoziția Oficiului central de emigrare evreiesc. După evacuarea acestui lagăr de primire provizoriu – unde, oricum, procesul de stingere va fi rapid –, toți evreii vor fi trimiși în teritoriile din est. Theresienstadt va fi, atunci, transformat într-o colonie germană”.

Procurorul Hausner completează: Theresienstadt a devenit un crematoriu. Dacă internaților nu le ajungeau locuințele, n-aveau decît să-și sape vizuini sau bordeie. Antrepriza a evoluat într-o parte integrantă a planului oficial de exterminare: de o parte, se asasinau milioane de oameni, de cealaltă, evreii din Theresienstadt erau menținuți într-un simulacru de autoadministrare... Eichmann își ținea victimele într-un climat de teroare perpetuu. Dar, pentru a transfera un internat la Auschwitz sau în est spre a fi exterminat, trebuia o autorizație specială a lui Himmler, care nu era refuzată niciodată...

Operațiile de exterminare – declara procurorul Hausner – au început în Ungaria chiar a doua zi după ocupație. La 20 martie 1944, Wisliceny și Krüme, principalii colaboratori ai lui Eichmann, au reunit pe conducătorii comunității evreiești și le-au anunțat dizolvarea instituțiilor comunitare și a diferitelor lor organizații, ca și crearea unui «Consiliu Central al Evreilor», singurul organ recunoscut de ei. Funcționarii germani au declarat celor cincisprezece delegați evrei – ținuți la respect de un suboficer, cu revolverul, tot timpul reuniunii – că, începînd din acest moment, toate problemele evreiești din Ungaria țineau numai de controlul Secției speciale a SS. «Evreii n-aveau de ce să se teamă, numai să se poarte bine». „Eichmann, șef și comandant al secției speciale care purta numele său (Sonderinsatz-Kommando Eichmann), devenise, astfel, stăpînul atotputernic care dispunea cum vrea de viața și moartea evreilor din Ungaria”.

„La începutul lunii aprilie, toți evreii din Ungaria în vîrstă de peste saizeci de ani au fost obligați să poarte steaua galbenă. Un atac aerian asupra Budapestei a furnizat un pretext pentru a evacua cinci sute de locuitori evreiești și a le preda – cu tot conținutul lor – ungurilor. Cînd reprezentanții evreilor au solicitat reducerea acestei cifre, numărul locuințelor pretinse a fost ridicat la două mii...”

„S-a declanșat vinătoarea evreilor în trenuri și pe străzi. Evreii arestați erau internați în lagăre, cel

mai vestit și trist ajungând Kistarcsa. În orașele de provincie, concentrarea evreilor s-a făcut după un plan regional conceput dinainte. În unele orașe s-au creat ghetouri unde condițiile de viață erau indescriptibile...

„La Budapesta, unde trăiau circa două sute cincizeci de mii de evrei, concentrarea lor n-a fost ușoară, după o zi pe alta. S-a procedat pe etape. Casele destinate evreilor au fost desemnate printr-un semn galben și mare... Ungurilor și evreilor li se spunea că aceștia din urmă nu erau duși decât la muncă. Guvernul ungar a consimțit să furnizeze Reichului cincizeci de mii de evrei pentru muncă. Dar corespondența oficială germană, inspirată integral de Eichmann, indică limpede scopul călătoriei: Auschwitz...”

„Deportarea în masă a început către 15 mai 1944. Media zilnică se ridica la circa douăsprezece mii deportați. S-au dus negocieri pentru a le storce bani, în schimbul unor promisiuni de salvare. Wisliceny s-a adresat unuia dintre șefii comunității ortodoxe, Pinchas von Freudiger, al cărui bunic fusese înnobilit de Austria și purta titlul de baron, oferindu-i să lase viața evreilor dacă-i vărsau două milioane dolari și a obținut un aconto substanțial...”

„Iadul lui Eichmann s-a încheiat prin operația „Marșul morții”. Nu mai erau trenuri și Himmler ordonase oprirea exterminării. Dar Eichmann a găsit mijlocul de a trece peste ordinul temutului șef al SS. El a organizat, cu ajutorul complicitorilor săi, fasciștii unguri, transportarea evreilor pe jos spre Austria, chipurile spre a săpa tranșee, în realitate pentru a fi asatinați. Calculul lui Eichmann era simplu: cei slabi vor sucomba pe drum; cei ce vor rezista urmau să fie puși la muncă, apoi exterminați. Acest marș de 200 km a început în noiembrie 1944, pe ploaie, zăpadă și frig. Noaptea și-o petreceau sub cerul liber. Așa erau tirii femeii, copiii, bătrânii. Cei care se încovoiau erau împușcați de escortatori. Sute s-au sinucis sau au fost decimați de tifos. Ca hrană, li se dădea, o dată pe zi, apă caldă și o fărimă de piine. Și nu în toate zilele. Drumul era jalonat de cadavre: 6-10 000. Soldați și ofițeri unguri din escortă cereau să fie mai degrabă trimiși pe front decât să ia parte la acest calvar. Chiar și intervenția premierului Szalassy de a se pune capăt acestei sinistre procesiuni a rămas zadarnică. Numai după ce Himmler l-a admonestat pe Eichmann pentru a fi organizat această operație, „marșul morții” a fost stopat. Armata sovietică intrase între timp în Budapesta. Ultimul rest de evrei din capitală era salvat.

Lagărele morții

În lagărele naziste au fost asasinate milioane de oameni de toate confesiunile. Sute de mii de supraviețuitori au pierit, datorită torturilor morale și fizice suferite acolo. Din cei două sute douăzeci de mii deportați din Franța, au supraviețuit doar 38 000. În aceste lagăre se aflau atît evrei, cît și cetățeni de alte naționalități. La Bergen-Belssen, Eichmann trona peste deportații evrei. Ideea exterminării cu gaze toxice a evreilor aparține lui Hitler. Eichmann nu era mulțumit de faimoasele „grupe de acțiune” (Einsatzgruppen) care secundau pe front armata germană. Făceau prea mult zgomot prin armele lor de foc și lăsaus urme. Generalul SS Globocnik a întreprins primele încercări. În anume dr. Wetzel, din Ministerul Teritoriilor Ocupate, a redac-

O teribilă piesă a acuzării: magazinul lagărului de la Auschwitz prin care erau „comercializate” veșmintele și încălțămintea victimelor

tat, la cererea lui Eichmann, un raport despre experiențele cu gaze. La Auschwitz, Eichmann a ales amplasarea camerelor cu gaz. A controlat „noul dispozitiv” în lagărele de la Chelmno și Treblinka. La Maidanek, lângă Lublin (Polonia), evrei deportați din Franța, Slovacia, Boemia și Grecia au fost gazați din 1942. Procurorul Hausner afirmă că, în 1943, ca urmare a lichidării ghetoului din Varșovia, au fost exterminați la Maidanek, într-o singură zi, 18 000 de evrei. Cum? Tuberculoza și tifosul însoțeau gazarea. Bolnavii erau „selecțai”. Cei ce mai puteau să alerge în fața comisiei de triere rămineau în viață. Deportaiții evrei erau aduși direct, cu zecile de mii, în camerele de gaze, înainte chiar de a fi fost înregistrați sau triați. Mortalitatea „naturală” în lagăr era, în medie, de 180 oameni pe zi. Copiiiureau ca muștele, răpiți de la sinul mamelor. La Maidanek li se făcea un cadou sinistru: cînd intrau în camera cu gaz, li se dădea cite o bomboană! Prizonierii erau predați SS care puteau să-i ucidă și să-i tortureze cum vroiau. Duminica se organiza o „cursă”. Prizonierii trebuiau să alerge. Cei ce pierdeau un sabot sau se poticneau erau împușcați pe loc! După estimarea comisiei guvernamentale poloneze, la Maidanek au fost asasinați cel puțin 200 000 de evrei. Lagărul de la Treblinka, din districtul Varșoviei, a încetat să funcționeze în noiembrie 1943, SS-iștii îi așteptau pe deportați cu bice și arme. Întârziatii erau uciși pe loc. Bolnavii, bătrînii și copiii erau împușcați pentru „a nu se poticni” la intrarea în camerele de gaze. Internații erau depozedați de toate obiectele de valoare și efecte. 203 vagoane cu veșminte au fost trimise în Reich.

Lagărul de la Chelmno, instalat în regiunea Lodz, n-avea alt scop decît exterminarea. Nimeni nu munccea. Soseau ca să moară pur și simplu, în furgoane tixite, mai rău ca vitele. Deportaiții li se spunea în bătaie de joc că sînt duși la... baie. În fapt, erau uciși cu gaze de esapament.

Procesul lui Eichmann

*Convoaie de deținuți conduse la moarte. I se ofe-
rise lui Eichmann această tranzacție: un milion
de evrei contra 10 000 de camioane. El a refuzat,
continuându-și opera de exterminare*

Din motive subînțelese, procurorul Hausner a lăsat „uzina morții” de la Auschwitz mai la urmă. Dar, în diagrama crimei organizate, acest rug al barbariei e primul. Era un loc predestinat, acoperit de mlaștini și dune, ceturi și umiditate, de paludism și ape sălcii. SS-iștii din corpul de gardă fuseseră avertizați că era interzis – pentru ei – pină și să-și clătească gura cu apă nefiartă! Comandantul său, Rudolf Hoess, a declarat că acolo au fost exterminați două milioane cinci sute de mii de oameni. Alți 500 000 au pierit de foame, boli și lipsă de tratament. Birkenau era o filială a complexului închis cu sirmă electrică, înăuntrul căruia ființau, de fapt, mai multe lagăre de moarte și de muncă. Deportatii pe care SS-iștii nu îi gazau imediat erau folosiți în uzinele I.G. Farben, Krupp, mine, cimpuri sau păduri. Executarea imediată sau punerea la muncă era decisă de dr. Mengele. Într-un sfert de oră, era decisă soarta a 500 de oameni. Controlul absolut asupra a tot ce privea pe evrei era deținut de Eichmann.

Iată detaliile furnizate de Hausner: oricine fusese clasat în categoria inaptilor de muncă aștepta să fie ucis. Nu mult: două-trei zile. Răstimp în care răbdai de foame. Gazul era livrat de firme germane. Eichmann dirija operațiile și dădea instrucțiuni, eșalona asasinatelor, se ocupa de jefuirea victimelor. Diamantele erau vindute în Elveția. Un martor evaluază la un miliard de mărci valoarea obiectelor prețioase confiscate și traficate de naziști.

Se uciea în toate felurile: prin împușcare, spinzurare, bătaie, dar, îndeosebi, asfixiere în vaste camere de gaze. Curentul de gaz semăna cu un duș deversat manual de SS-iști asupra victimelor. Exterminarea a două mii de persoane lua 25 de minute. Urma crematoriul sau incinerarea sub cerul liber. Oamenii erau tratați ca niște cobai, buni pentru experiențe medicale, soldate cu moarte sigură sau mutilare pe viață: raze X, experimentarea efectelor injectării de petrol sau benzină sub piele în influența exercitată de produse chimice asupra capacității de rezistență mentală; studii antropologice la Institutul SS de cercetare asupra eredității. Prizonierii erau în-

fometaji pină la înnebunire. Pe scurt – barbariile cele mai crude ale istoriei.

Ce a declarat Eichmann

Declarațiile acuzatului însumează o sută de ore de dialog înregistrat pe benzi magnetice, între el și comisarul de poliție Avner Less, stenografiate, dactilografiate pe mai mult de 3000 de pagini, recitite, corectate, adnotate și semnate de Eichmann însuși, care a mai lăsat și 127 pagini de amintiri. Acuzatului i s-au dat toate mijloacele de apărare posibile. Iată „pe viu”, la tribunal, imaginea juridică a unui proces peste care a căzut severă, dar dreptă ghilostina istoriei:

După ce acuzatul a pretins că n-are inspirație și nu-l mai ajută memoria să reconstituie crimele săvârșite, procurorul i-a cerut comisarului să prezinte Tribunalului lista documentelor care i-au fost supuse lui Eichmann; acesta „și-a dat drumul”, dar ezitant și incurcat, ca orice făptaș prins în flagrant delict: „Ca și în perioada micilor state germane, anterioară unificării, pentru Himmler și celelalte căpetenii naziste, problema evreiască era o diversivne, o strategemă menită să deturneze atenția de la alte dificultăți. La sfârșitul verii 1941, Heydrich m-a chemat și mi-a spus: „Führerul a ordonat distrugerea fizică a evreilor. Du-te și vezi pe Globocnik la Lublin. Cred că Globocnik utilizează, pentru a extermina pe evrei, tranșeele antitanc sovietice”. M-am dus și i-am raportat verbal lui Müller, comandantul Gestapoului, că ceea ce văzusem acolo era un infern. N-aveam voie să facem rapoarte scrise. La Auschwitz, cite o uzină de gazeare putea mistui, zilnic, 10 000 de vieți. Agentul chimic al morții era acidul cianhidric”.

În cursul anchetei, Eichmann, pozind în lup moralist, a căutat să se ascundă în spatele lui Müller, Heydrich și Himmler. El n-ar fi fost decit un executant milos, sensibil, împins de la spate prin ordine categorice. Mințea în așa hal, de parcă nu-și mai aducea bine aminte nici data declanșării agresiunii naziste împotriva URSS. Amnezie greu de admis și la un soldat! Dar n-a putut nega că expresia „tratament special” însemna „moarte” pentru evrei. Cifra victimelor n-o poate preciza pentru că... nu se pricepe la statistici, iar în război acestea nu se țineau! Se uciea cu duimul! În schimb, aruncă vina pe jandarmeria ungară care n-ar fi respectat instrucțiunile la încărcarea convoaielor, pină ce operația a intrat pe mîinile lui și s-a plîns secretarului de stat Endre... Ritmul era stabilit de secretarul de stat Endre, cu jandarmeria ungară, și acest ritm era așa de rapid, încît Auschwitz-ul avea mari dificultăți de „a absorbi aceste convoaie într-un mod convenabil”. Dar și pe Eichmann îl da de gol ministrul Germaniei la Budapesta, Veessenmayer, cînd telegrafia la Berlin că a convenit cu el că trebuia „să vegheze ca acest ritm să fie accelerat cit se poate de mult!”.

Dar cînd i se aduceau probe zdrobitoare, de mare secret în timpul războiului, Eichmann nu mai putea da înapoi: „Desigur, sînt culpabil de complicitate, datorită colaborării mele. E clar, am spus-o. În acest sens, nu vreau să încerc să mă sustrag de la răspundere...”

Ce spun martorii

Dieter Wisliceny, adjunctul lui Eichmann, condamnat la moarte și împușcat la Bratislava în 1947, care

n-a mai apucat, deci, procesul, a lăsat scris în închisoare: „Eichmann n-a dat dovadă niciodată de cel mai mic sentiment umanitar față de evrei. Era rece ca gheața și, la ultima noastră întâlnire din februarie 1945, mi-a spus cinic: «Voi sări în mormint cu surusul pe buze și sentimentul de a fi ucis 5 milioane de evrei». Era laș și făcea mari eforturi să se acopere și să se protejeze de orice răspundere. Nu lua niciodată cea mai mică măsură fără aprobarea șefilor și veghea scrupulos la ținerea fișierelor și registrelor stabilind responsabilitatea lui Himmler, Heydrich și Kaltenbrunner... Până la sfârșitul lui 1941 s-au dat instrucțiuni pentru realizarea proiectului Madagascar (propus în 1934 de Himmler lui Hitler) spre a evacua toți evreii acolo și a forma statul lor, independent. Eichmann și RSHA îl concepeau, însă, ca un vast lagăr de concentrare. Din 1941, Eichmann a început să deporteze pe evreii din Germania, Boemia, Moravia, Austria spre Polonia. Din 1942, a organizat exterminarea planificată în lagărele din Lublin și Auschwitz și a extins deportările în toată Europa. Cum mi-a spus personal în 1944, în Austria acest plan fusese stabilit de el și Globocnik. În 1944, i-a cerut lui Himmler să ia o decizie asupra evreilor din Ungaria; vroia să se acopere; totodată, a încercat s-o facă să eşueze, deportându-i în condiții inumane”.

Începând din 1941, Eichmann ar fi propus – pretinzând că numai „din ordinul lui Hitler” – execuții în masă ale evreilor polonezi. Pentru a șterge urmele, el a creat unitățile „Kommando 1005”, plasate sub ordinele soldaților din „Führerglobe”. A nimicit evrei cu nemiluita, având „posibilități de a nu asculta nici ordinele lui Hitler”.

Rudolf Hoess, comandantul Auschwitz-ului, executat de polonezi, scrie: „Eichmann era obsedat de problema evreiască și soluția finală. A venit la mine, la Auschwitz, să discutăm amănuntele operației de exterminare. La Budapesta, am participat împreună cu el, la convorbirile cu armata și autoritățile ungare. Lucra cu multă pedanterie și brutalitate, deși era foarte amabil! Din 1943, alegea soluțiile complete și definitive, căuta executarea rapidă a tuturor planurilor”.

Presedintele Consiliului de emigrare a evreilor din Germania, Mayer, se destăinuia: „În 1936-1937, Eichmann era un om rece, dar corect, cu care te mai puteai înțelege; dar, în 1938, dădea impresia unui senior având drept de viață sau de moarte asupra noastră. În 1939, a cerut ca dezele străine pe care le poseda Fondul Național Evreiesc să fie vârsate Gestapoului”.

Tribunalului i-au fost supuse și alte documente inatacabile. Iată o scrisoare a lui Eichmann

Palatul de justiție din Ierusalim, locul procesului. Măsuri severe de securitate au fost luate în timpul derulării ședințelor. Criminalul va fi protejat într-o cușcă de sticlă rezistentă la gloanțe

adresată Ministerului german al Afacerilor Externe: „Vă anunț că, în vederea soluției finale care se apropie, a rezolvării finale a problemei evreiești în Europa, emigrarea evreilor din toate teritoriile ocupate de noi trebuie să înceteze. Cer să vă ocupați de această problemă în cel mai mare secret și vă informez că Reichsführerul SS și șeful poliției germane a ordonat expres să se interzică orice emigrare evreiască”.

Instinctul de conservare, filistinismul, cultul disimulării, arivismul și cabotinismul lui profesional și civic l-au însoțit pe acest gide pe scară industrială până în ultima fază a procesului și a vieții sale. Dar această imagine pe care un satrap, acționând în afara legii, a celor mai elementare norme morale, și-o poate însăila în fața judecății, interesează mai puțin istoria. Valabil rămâne că procesul și osinda dată incriminează un regim și o societate întreaga, acelea ale fascismului uzurpator de dreptate socială și națională, de libertate și perspectivă umană, peste care roata istoriei a trecut definitiv, dar pe care rațiunea și memoria nici unei generații nu trebuie să le ierte și să le uite.

Dumitru Sultan

IOOO + I

Moartea unui tânăr matador și salvarea în ultima clipă a altor doi, într-o singură zi, au demonstrat că în lupta cu taurii nu înving întotdeauna toreadorii – ceea ce a provocat o mare îngrijorare în Spania. Încetarea din viață a lui Jose „Yiyo” Cubero, tânăr în vîrstă de 21 de ani, considerat unul din cei mai buni luptători, a avut efectul unui adevărat șoc asupra colegilor săi. Prin moartea acestei tinere stele a coridelor, numărul matadorilor uciși în lupta cu taurii în secolul nostru a ajuns la 21.

Nu trecuse prea mult timp de la încetarea din viață a lui Yiyo cînd alți doi toreros au fost foarte aproape de a-i împărtăși soarta. Un corn a trecut prin hainele lui Victor Ruiz „El Soro”, la o luptă desfășurată lângă Madrid. Din fericire, fără a-i provoca o rană mortală. Decanul coridelor spaniole, Antonio Chelnel „Antonete”, a fost într-o situație și mai periculoasă, taurul reușind să-i înfigă un corn în șold. A fost necesară o intervenție chirurgicală de urgență pentru a-l salva pe faimosul toreador.

MATHAUSEN

- 5 mai

Despre ororile săvârșite de naziști, în pornirile lor criminale, vorbesc numeroase locuri ale Europei, aflate vremelnice sub cizma hitleristă. Dar puține sînt cele care au, cred eu, forța de evocare a lagărului de concentrare Mathausen, unde fiecare bucată de pămînt povestește, și astăzi, teribila realitate a degradării umane și a morții fasciste. Pentru că, din 1938 pînă în 1945, numele sătucului Mathausen (Casa Piraților) a răspindit numai teamă și teroare, devenind sinonim cu munca de sclav și moartea pentru toți cei ce intrau în acest lagăr; pentru că, în această așezare străveche a Europei, mai bine de 110 000 de oameni nevinovați au fost uciși prin torturi de neimaginat, ceea ce a făcut din Mathausen o altă formă de manifestare a barbariei fasciste.

Am văzut Hiroshima și m-a cutremurat tot ce a putut face holocaustul nuclear înfățișat în Muzeul Bombei Atomice din Parcul Păcii, adică ceea ce a putut să facă mintea omului pe treptele cele mai înalte ale gândirii lui, creînd forța care să-l anihileze fulgerător și aproape fără scăpare. În Mathausen se înțelege cu destulă ușurință că lagărele de concentrare hitleriste au fost enclave ale morții, poate mai groaznice chiar decît prăpădul atomic de la Hiroshima.

Numeroși scriitori și esești au folosit, după 1945 – cînd s-a aflat ce se petrecea în realitate la Mathausen –, întreaga lor putere de imaginație pentru a exprima, cu elocvență deplină, starea de sclavie din lagăr; artiști și literați s-au întrecut pentru a găsi mijloacele cu care să explice șocul provocat umanității de descoperirea lagărelor naziste, dar nici unul nu a reușit să înfățișeze exterminarea sistematică și sălbatică a ființei umane, cu atîta încărcătură de emoție, cum o înfățișează faptele și mărturiile păstrate aici, la Mathausen. Căci, faptele însele, și numai ele, se situează dincolo de orice imaginație și explică fațetele necunoscute, de neimaginat ale bestialității fasciste, dar și ale puterii omului de a supraviețui, de a se conserva.

Mărturiile despre ororile petrecute în lagarul de concentrare Mathausen sînt, prin urmare, singurele care pot readuce povestea neagră a nazismului în mințile tinerilor de astăzi, punîndu-i în situația dramatică de a se confrunta direct cu evidențele crimelor săvârșite de naziști, de a prețui pacea și de a lupta pentru ea. De aceea, pentru a reaminti generațiilor viitoare ce a însemnat nazismul Germaniei hitleriste pentru Austria, pentru Europa și întreaga lume, guvernul federal austriac a organizat Muzeul Mathausen, transformînd fostul lagăr de concentrare într-un memorial al comemorării victimelor fascismului, într-un loc de avertizare împotriva tuturor celor care mai îndrăznesc să fluture zvestica neagră a neonazismului și să atîte la război, un loc în care au pătimit peste 208 000 de prizonieri, din care mai mult de jumătate au fost forțați, în chip bestial, să-și dea cea mai scumpă posesie a lor – viața – în lupta inegală, dar necurmată, împotriva nazismului și războiului.

Șapte ani
de spaimă și moarte

Despre acestea vorbesc toate în Mathausen, chiar și istoria acestui lagăr, care începe la cîteva săptămîni după ocuparea Austriei de trupele hitleriste. Himmler însuși a fost cel care a hotărît ca Mathausen să devină lagăr de concentrare. La 8 august 1938 au fost transferați aici primii deținuți din lagărul Dachau, care au început construirea, la Mathausen, a așa-zisului lagăr principal pentru întreaga Austria. Sub administra-

Turnul de observare și zidurile interioare de piatră ale lagărului

ția directă a lui, se aflau, către sfârșitul războiului, alte 49 de lagăre permanente sau temporare, unele funcționând doar câteva săptămîni. Majoritatea celor aduși aici erau considerați delincvenți din cauza naționalității, religiei, rasei sau convingerilor lor politice. În afara acestora, mai fusese adus în lagăr un număr de criminali de drept comun. Aceștia au ocupat, pînă în primăvara anului 1944, aproape toate posturile principale destinate deținuților și s-au purtat față de ceilalți deținuți și prizonieri cu o cruzime și brutalitate de neimaginat. Pentru înlăturarea criminalilor de drept comun din posturile lagărului a luptat Organizația de Rezistență Internațională, al cărei comitet din Mathausen a fost format în vara anului 1943. Cînd acesta reușea să-i înlăture pe criminalii de drept comun din posturile lor, se obținea o mare victorie. La începutul anului 1945, comitetul, condus de un austriac, a trecut chiar la constituirea formațiunilor militare ilegale ale prizonierilor din lagăr, conduse de un colonel austriac și un maior sovietic. Aceste formațiuni și-au asumat toate responsabilitățile în lagăr începînd din 4 mai 1945, iar, la 5 mai, cînd au apărut primele două tancuri americane în lagăr, ele i-au dezarmat pe membrii SS care nu reușiseră să fugă, cum reușiseră superiorii acestora.

După 39 de ani
de la eliberare

Primele zile ale lunii mai sînt la Mathausen cu totul deosebite, pentru că, la 5 mai, se marchează, în fiecare an, victoria asupra barbariei fasciste din acest lagăr, prin organizarea unor festivități și acțiuni comemorative în amintirea celor 110 000 de oameni uciși în chip bestial de formațiunile SS. Spuneam că nimic nu poate aminti tineretului mai bine despre ororile fasciste din acest lagăr decît lagărul însuși, în care s-au păstrat mărturii zguduitoare ale crimelor comise. Așa cum arată acum, Mathausen este, în realitate, un „muzeu școală” în care vizitatorii sînt preveniți și avertizați împotriva fascismului, a oricăror manifestări neofasciste. Tocmai de aceea, după victorie, toate națiunile care au avut cetățeni printre victimele naziste

din lagăr (Austria, U.R.S.S., România, Polonia, Olanda, Norvegia, Luxemburg, Italia, Ungaria, Grecia, Marea Britanie, Franța, Spania, RFG, RDG, Danemarca, Elveția, Cehoslovacia, Bulgaria, Belgia și Albania) au construit, în incinta lagărului, memoriale cu intenția de a aminti generațiilor viitoare ce a însemnat Mathausen pentru oameni, și a le avertiza să lupte pentru a nu se mai repeta niciodată asemenea barbarii. Indiferent că aceste monumente sau plăci memoriale sînt construite din oțel, marmură sau granit, ele au un scop didactic, amintind vizitatorilor despre cei ce au murit în lagăr, pentru ce au murit și cum au murit.

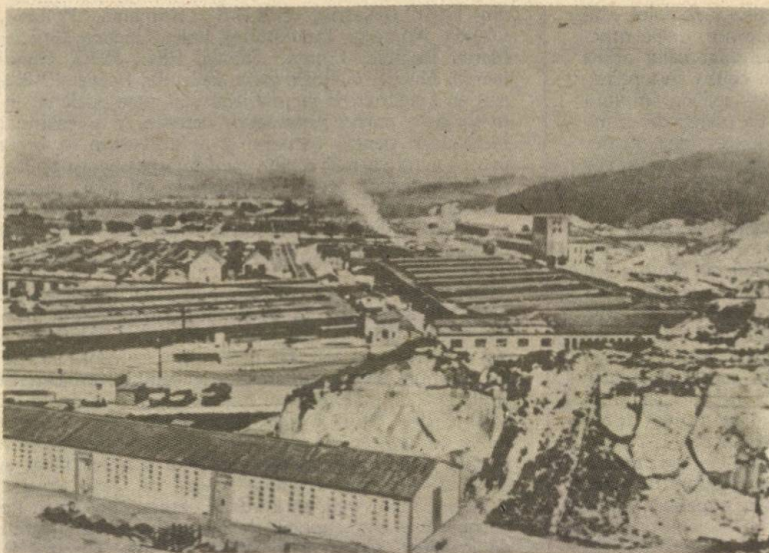
Inscripțiile de pe monumente sînt zguduitoare, unele revoltătoare prin dezvăluirea cruzimii fără margini a SS-iștilor. În fața porții principale, înainte de a ieși din lagăr, se află, de pildă, impresionanta statuie de marmură albă a generalului sovietic I. Karbișev. El și alți 200 de prizonieri au fost scoși, în ziua de 16 februarie 1945, afară în ger, dezbrăcați, udați cu furtunile cu apă rece și torturați în acest fel pînă au murit sub sloiurile de gheață care i-au acoperit încet și complet, stingîndu-le ultima licărire de viață. Privesc statuia și nu-mi vine să cred că oamenii pot fi atît de bestii, că ei sînt capabili de asemenea cruzimi, greu de imaginat. Cu toate acestea, ele s-au întîmplat în realitate aici, la Mathausen.

Vizitînd muzeul

Chiar de la porțile masive de lemn și fier ale intrării, se simte atmosfera apăsătoare de lagăr. Cele două turnuri de observație, din stînga și din dreapta porții, serveau ca loc de gardă pentru SS-iști, dar și de control asupra celor ce intrau sau ieșeau din lagăr. Cum treci de porți, în interior, pe turnul de observație din stînga, se află un lanț de fier folosit la torturarea prizonierilor. În spatele porții se întinde perimetrul lagărului, un fel de curte străjuită, de o parte și de alta, de barăci de lemn și de piatră, unde prizonierii erau aduși de trei ori pe zi, încolonați pentru a fi numărați, precum vitele. În centrul acestui perimetru a fost ridi-

Vii și morți în curtea lagărului
Mathausen în ultimele zile
ale războiului

Vedere generală a lagărului -
filiala Gusen în care se transfe-
rau prizonierii din Mathausen

cat un monument, ca un sarcofag, în memoria victimelor lagărului. Toate încăperile muzeului impresionează, dar, în mod deosebit, o face așa-numitul „bloc 20”, cunoscut de prizonieri sub denumirea de „blocul morții”, unde erau aduși prizonierii K, adică cei care așteptau pentru kugel (glonte); camera de gaze, camuflată într-o baie cu dușuri, în care se introducea gazul mortal Cyclone B, un „colț de execuție”, unde prizonierii erau împușcați automat în cap sau în gât pe la spate, atunci când se urcau pe un dispozitiv lipit de perete, pentru a li se măsura înălțimea. Numai după ce erau aruncați ca vitele înjunghiate pe o masă de ciment și li se scoteau dinții de aur din gură, erau asvârliți cu târgile metalice în crematoriile de la subsol.

Până a ajunge aici, prizonierii, explică ghizii, erau supuși unui regim de epuizare, la care nu rezistau, până la urmă, nici cei mai tineri și mai robuști. Exterminarea era pregătită cu cruzime. Zilnic, lucrau în cariera de piatră de la stincile „Wiener Graben” circa 2000 de prizonieri, obligați să urce cu pietre grele în spatele celei 186 de „trepte ale morții” ce duceau sus în vârful stincii. Prizonierii cărau pietrele, ocoleau „stînca parașutiștilor” - cum a fost ea supranumită, pentru că, de pe ea, erau aruncați jos cei ce nu mai puteau căra pietrele - și le dădeau drumul înapoi, în cariera din care le scosese, pentru ca din nou să le transporte pe „treptele morții” într-o continuă rotire și epuizare de vlagă. Și toate acestea se făceau cu cinism, SS-iștii spunându-le bietelor epave umane că numai munca din lagăr îi va ajuta să trăiască.

Mathausen este pământ austriac. Austria nu a putut rămâne indiferentă la ceea ce a fost și reprezintă Mathausen. De aceea, peste tot, au fost instalate plăci cu informații în trei limbi, prin care se explică vizitatorilor ororile săvârșite în barăci, în camera de gaze, în crematoriu, în cariera de piatră și pe „treptele morții”. Mulți oameni au fost omorâți jos, în carieră, fiind vițați, pur și simplu, de pe stînci, cu pietre mari aruncate brutal peste ei de gardienii naziști care-i supravegheau.

Vizitez Mathausen în ziua de 5 mai, a comemorării victimelor din acest lagăr. Interiorul fostului lagăr, acum „lagăr-muzeu”, este populat de mii și mii de oameni veniți din toate colțurile Europei, de mulți tineri, de delegații ale țărilor care au avut prizonieri în lagăr. Peste coloanele oamenilor flutură drapelele acestor țări, între care cel al patriei noastre, purtat de reprezentanții ambasadei române din Viena, în frunte cu

ambasadorul Octavian Groza. Se succed ceremoniile triste, clipele de reculegere în memoria victimelor, la monumente și plăci comemorative se aștern numeroase jerbe și coroane de flori. Particip îngindurat și trist la câteva asemenea clipe și mă întreb dacă tot ceea ce se dezvăluie aici, la 39 de ani de la eliberarea prizonierilor lagărului, îi va ajuta pe cei prezenți, mai ales pe cei tineri, să înțeleagă că nu trebuie să se mai repete niciodată ceea ce s-a petrecut în Mathausen și în celelalte 49 de lagăre filiale din Austria - Amsteten, Bretstein, Dippoldsau, Ebensee, Eisenerz, Grein, Grossraming, Guschkirchen, Linz, Melk, Passau, Wiener Neudorf, Schwachat și altele. Vor înțelege ei cu adevărat cinismul și cruzimea cu care naziștii au transformat castelul Hartheim (în care călugărițele îngrijeau copii handicapați) în lagăr unde erau gazați copiii și bolnavii din Mathausen? Chiar și numai cifra victimelor - peste 110 000 oameni uciși în acest lagăr - este edificatoare asupra crimelor săvârșite de SS-iști. Mulți oameni lucizi se întreabă, și astăzi, cum de a fost posibil să se organizeze atâtea omoruri cu sînge rece de către militarii naziști, sfidîndu-se cele mai elementare reguli de dreptate, justiție și onoare militară. Răspunsul este că SS-iștii pierduseră total orice simț al onoarei și omeniei, se comportau ca cei mai înrâiți criminali de drept comun, ucigînd fără scrupule bărbăți, femei, bătrîni, copii, pe toți cei care le cădeau pe mînă în lagăre ale morții ca Mathausen. Ei mergeau pînă acolo, încît pe unii condamnați la moarte îi conduceau la locul execuției cu muzica orchestrelor improvizate din prizonieri, ridiculizînd și batjocorînd chiar și acest moment al căderii pe vecie în abis.

Discutînd cu austrieci despre Mathausen, am aflat că mulți dintre ei, tineri pe vremea ocupației naziste, nu și-au imaginat că atrocitățile din acest lagăr au fost atît de cumplite. Pe ecranele televizoarelor lor a fost transmis filmul american „Holocaust”, care a înfățișat ororile apocalipsului nuclear, ceea ce i-a făcut să gîndească cu mai multă responsabilitate la holocaustul hitlerist din Mathausen. Căci, într-adevăr, așa cum este el, înfășat cu mormintele victimelor nevinovate, Mathausen se prezintă vizitatorului, pe înălțimile de pe malul stîng al Dunării - în apropiere de orașul Liz, centrul siderurgiei austriece - ca un loc unde s-a turnat un film cu tema „holocaust” sau „exterminare” a ființei umane. Cine-l vizitează este mult mai impresionat decît de scenele din filmul „Holocaust”, pentru că actorii acelei drame rușinoase a omenirii sînt îngropați

Ofițeri și alți militari SS din
unitățile de la Mathausen în
fața tribunalului american din
Dachau - aprilie 1946

în Mathausen, peste care sălășluiește spiritul lor și dorința fierbinte a tuturor celor care vizitează muzeul de a nu se mai repeta niciodată ororile din lagărul Mathausen, ororile naziste care „au fost ca un holocaust asupra Europei”, cum spunea ministrul de interne socialist al Austriei, Karl Blecha, la festivitatea comemorativă din 5 mai, din incinta Muzeului Mathausen. „Fără regimul de teroare și barbarie din Germania, arăta el, n-ar fi existat război și, dacă nu avea loc distrugerea Varșoviei, nu ar fi fost distruse nici Hamburgul și Dresda și poate nici bomba atomică nu ar fi fost aruncată asupra Hiroshimei”. Fără războiul declanșat de naziști, n-ar fi existat nici Mathausen, nici

alte lagăre de exterminare, iar pacea piscurilor semețe ale Alpilor din Austria Superioară și frumusețea peisajului de pe Valea Dunării austriece n-ar fi fost infectate de crimele naziste, aerul curat al înălțimilor de pe malul Dunării n-ar fi fost poluat de zgustător și înfricoșător de fumul crematoriilor de la Mathausen și de la alte lagăre din apropiere.

Toate acestea fac din Mathausen un episod trist al Europei, un loc ce avertizează generațiile viitoare asupra necesității de a prețui pacea și de a lupta cu hotărâre pentru menținerea ei.

Florea Țiu

IOOO + I

Monumentele Romei — sub clopot de sticlă?

Arta restaurării monumentelor și operelor de artă străvechi este o tradiție a Italiei — scrie cotidianul vest-german „Die Welt”, subliniind că, pentru specialiști, Institutul central de restaurări din Roma se bucură de renumele de a face adevărate minuni în ceea ce privește salvarea și refacerea construcțiilor antice, a sculpturilor, frescelor și picturilor. În prezent, Institutul de restaurări din Roma, împreună cu Patrimoniul arheologic căruia îi este subordonat, se

afli în centrul unei puternice polemici. Disputa este urmarea unei propuneri făcute de reputatul arheolog Adriano La Regina, care a elaborat planuri revoluționare în legătură cu salvarea templelor antice, a arcadelor, coloanelor și construcțiilor Romei. Aceste propuneri culminează cu cererea de a izola monumentele amenințate de smog și intemperii, astfel încât să fie ocrotite pentru totdeauna împotriva degradării. Acest lucru ar urma să se realizeze prin învelișuri din sticlă și oțel. În prezent, marea majoritate a vestigiilor capitalei italiene sînt acoperite de panouri din lemn, iar această imagine tinde să se permanentizeze, cu deosebire că respectivele monumente vor fi acoperite cu sticlă, pentru a permite intervenția restauratorilor. În acest fel, turiștii vor putea, totuși, să admire monumentele amenințate de mediul înconjurător. O primă experiență urmează să fie făcută cu coloana lui Marc Aureliu, din Piazza Colonna, în centrul Romei. Clopotul de sticlă, înalt de 50 m, va fi înconjurat

— potrivit planurilor lui La Regina — de o platformă turnantă; ea se va deplasa asemeni unui imens ascensor de-a lungul coloanei, permițînd restauratorilor efectuarea întreținerii și a unor controale permanente. Totodată, instalația respectivă va sta la dispoziția publicului, dîndu-i posibilitatea să admire monumentul în amănunt. Acest plan este, însă, respins vehement de urbanisti și chiar de mulți arheologi. Reputatul specialist în istoria artei, prof. Giulio Carlo Argan, fost primar al Romei, arată în acest sens: „Mă sperie profund ideea de a străbate Orașul Etern printr-un monument acoperit cu sticlă. Mult mai importantă și rațională ar fi izolarea imediată a acestora de circulația motorizată”. O idee căreia, bineînțeles, i se întrezăresc și mai puține șanse. Dar și proiectul lui La Regina nu oferă decît posibilități restrînse de aplicare. Colosul, Forul, de exemplu, pentru a aminti numai cîteva puncte slabe, nu ar putea fi acoperite, sub nici o formă, cu sticlă.

Halley și suvenirurile

De cometa Halley, ce continuă să se apropie vertiginos de Pământ, nu se ocupă, așa cum s-ar crede, doar astronomii. În S.U.A., spre exemplu, numeroși întreprinzători ai comerțului au pus în vânzare diverse „suveniruri”, ca monede, cercei, agrafe, broșe, pieptene având încrustată imaginea celebrei stele. Cu profituri, firește, astronomice.

Nessie revine?

După o lungă pauză și spre entuziasmul general, Nessie, celebrul monstru adăpostit (oare?) de apele lacului Loch Ness, a reapărut. Un turist britanic, ajuns în pragul vârstei pensionării, a afirmat că a zărit în valuri „ceva negru, ce semăna cu o cască de pompier”.

Daune de 63 de milioane

Șapte elevi ai unui „curs de zbor” din Fairfield, S.U.A. (statul Iowa), au acționat în judecată instructorul cerându-i plata unor daune-interese în valoare de... 63 milioane de dolari, pentru că „nu și-a îndeplinit obligațiile asumate”.

Enorma sumă este revendicată de la Guru Maharashi Mahesh Yogi, care a promis tinerilor, pe care i-a atras într-o sectă religioasă, că-i învață să „îvingă, prin credință și supunere, legile naturii”. Exercițiile de zbor cu picioarele încolăcite făcute de pe o colină din apropierea orașului nu numai că nu i-au făcut pe cursanții „să se înalțe”, dar le-au provocat, potrivit unei victime a excrocului, și „dureri atroce și de durată la încheieturi”.

Fără îmbrăcăminte

Statuia, în mărime naturală, a unui indian va fi readusă, pe vechiul ei loc din fața Centrului Congreselor din Detroit, în „starea inițială”, au declarat funcționari oficiali ai orașului. Pentru a înțelege despre ce este vorba, trebuie amintit că, în 1961, Consiliul municipal, în urma unei reclamații de „atentat la pudoare”, intentate chiar de unul din membrii consiliului, a declarat statuia locuitorului băștinăș al Americii ca „imorală”, hotărând să i se înșurubeze, în jurul soldurilor, un șort de metal.

Acum, la lucrările de restaurare, „șortul” a fost înlăturat, fiind găsit „neconform cu obiceiurile vestimentare ale indienilor

Ce se mai întâmplă în lume...

reprezenți de statuie”. Se pare că, între timp, nici omul cu reclamația n-a mai fost ales în Consiliul municipal...

Vînătoarea de avioane — strict interzisă

În loc de iepure, un ciine de vînătoare și-a înfipt colții într-un avion. S-a întâmplat pe aeroportul francez Salieres-Sardières, din zona Alpiilor. Cîinele alerga cu mare zel iepurele și l-ar fi prins, fără îndoială, dacă între urmărit și urmăritor nu s-ar fi interpus un avion, care tocmai ateriza. Iepurele a scăpat, dar ciinele s-a năpustit asupra „zburătoarei” metalice. Drept urmare, potrivit autorităților aeroportului, avionul a deviat de pe pistă, suferind „grave avarii”. Poate ar fi fost util, aici, un semn de interdicție a vînătorii de avioane.

Morcov cu inel

Elvețianul Paul Bühler, din Herisan, adunîndu-și din grădina recolta de morcovi, a avut surpriza, plăcută, de a-și găsi propriul inel, pierdut, cu ani în urmă, la sâmbat. După cum se

vede și în fotografie, un morcov a crescut... prin inel, făcînd posibilă recuperarea lui.

Puterea de a convinge

Cetățeanul american George Blanksten, din Chicago, a reușit să convingă, zilele trecute, serviciile de asigurări sociale din localitate că nu este... mort. Blanksten descoperise că a murit (pentru aceste servicii) în august 1984, cînd a solicitat rambursarea unor cheltuieli medicale. Atunci i s-a comunicat că plata este imposibilă, întrucît prestatorul a decedat. Convins... de contrariu, Blanksten a adresat lunar cîte o cerere, dar argumentul convingător pentru funcționarii de la asigurările sociale a fost doar prezența sa, în carne și oase, la ghișeu.

La dejun, diamante

Bijuterul Kenneth Markworth, din orașul Brighton (sudul Angliei), a servit cel mai original dejun la împlinirea vârstei de 33 de ani. Cînd gangsterii i-au atacat prăvălia, în jurul orei prînzului, a înghițit la repezeală diamantul pe care tocmai se pregătea să-l monteze la un inel. Valoarea acestei mese — circa 9 000 dolari. Hoții i-au tăiat, însă, pofta de mîncare, dispărînd cu pietre prețioase valorînd circa 35 000 dolari.

Sfaturi rele

O întreprindere americană aflată în dificultate a acționat în justiție o societate de studii, pe care o acuză că i-a dat „sfaturi financiare rele”. Este vorba de Grupul „Baldwin United Corp”, care a cerut unui tribunal din Cincinnati (Ohio) să condamne Societatea de studii financiare „Merrill Lynch”, pe care o acuză că „a jucat un rol” în dificultățile pe care le întâmpină aprobînd proiectul de achiziționare a firmei de asigurări „Magic Investment Comp”. Achiziție ce s-a dovedit a fi „o foarte proastă afacere”.

Pentru a cumpăra firma de asigurări, „Baldwin United” a făcut împrumuturi de circa 1,2 miliarde dolari. Pe care îi cere, acum, drept despăgubiri, de la societatea de studii.

Acuzațiile lui „Baldwin United” sînt „fanteziste și bizare”, apreciază societatea „Merrill Lynch”, afirmînd că ele constituie „un efort de ultimă clipă pentru a găsi un țap-ispășitor al propriei gestiuni deficitare”...

CALEIDOSCOP

Un muzeu original

Roldanillo este un oraș de 50 000 de locuitori, situat pe valea râului Cauca. Această vale este una dintre cele mai fertile ale Columbiei, cu plantațiile ei de cafea, trestie de zahăr, cu întinse suprafețe de cultură a bumbacului, meiului și sorgului.

Prezența unui muzeu de artă modernă de talie internațională într-un mic oraș de provincie este prin ea însăși un fapt excepțional. Dar unicitatea, în America Latină, a Muzeului Rayo din Roldanillo constă în aceea că el este specializat în opera de artă având ca suport hîrtia. Desene, gravuri, sculpturi și fotografii, toate o utilizează ca material de lucru.

Peisajul natural paradisiac și o climă ideală au determinat arhitectura destul de specială a muzeului: opt module octogonale legate între ele prin pasarele. Muzeul Rayo nu are aer condiționat, deși la Roldanillo, situat la 1000 metri altitudine, temperatura ambiantă este de 28°C. Între pereții săi interiori, verticali, și cei exteriori oblici se formează o pernă de aer care joacă rolul de izolan termic. Încît în interior se menține constant o temperatură de 20°C, obținută în mod natural. Iar hîrtia, suportul operelor de artă, nu are de suferit. Datorită cupolelor, lumina zilei pătrunde verti-

cal și înlocuiește, cu excepția a două ore seara, lumina electrică.

Muzeul, fondat de gravorul columbian Omar Rayo, este creația arhitectului mexican Leopold Gout. El se integrează perfect în arhitectura locului, cu case nu mai înalte de două nivele, tencuite în alb sau pastel, acoperite cu țiglă.

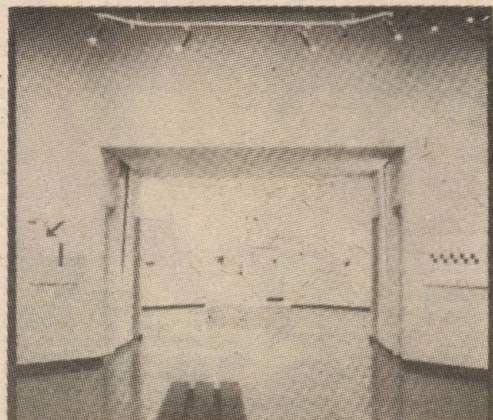
Colecțiile permanente ale muzeului cuprind două mii cinci sute de lucrări. El adăpostește însă și expoziții ale unor artiști deja consacrați sau tinere talente autohtone sau din alte țări ale Americii Latine. Într-un fel, acest muzeu, ce se vrea un promotor al culturii sub toate aspectele ei, joacă și rolul de școală de arte frumoase. În cadrul lui funcționează ateliere pentru inițierea în arta gravurii (serigrafie, acvaforte, acvatintă etc). Anual, se organizează aici un concurs de desene ale copiilor. Se desfășoară, de asemenea, cursuri de artă dramatică, de mimă. În auditoriumul în aer liber al muzeului se prezintă piese de teatru, spectacole de poezie.

Cu o medie de 86 vizitatori pe zi, el este muzeul cel mai frecventat din Columbia, dacă avem în vedere că se găsește într-un oraș de 50 000 de locuitori. În viitor, muzeul își va procura hîrtia pentru operele de artă din producție proprie. Căci materia primă, bumbacul cu fibra mare, se găsește din belșug la Roldanillo. Fiecare familie va putea să fabrice artizanal o hîrtie de un calibru și un tip bine definit, în scopuri cu deosebire artistice. Grație acestui muzeu, oamenii locului se simt legați de lume, simt că-i aparțin într-un mod activ.

M. Lazăr

Un nou flagel?

Unii spun că se exagerează. Alții, că e un pericol real, că noua maladie poate deveni „problema numărul unu pe plan mondial”: SIDA – în franceză, AIDS – în engleză, înseamnă „Sindrom imuno-deficitar dobîndit”, este produsul acțiunii unui virus care atacă sistemul imunitar al organismului, lăsîndu-l fără apărare împotriva infecțiilor. În spitalele americane se află în-

În sălile de expoziție, lumina electrică nu funcționează decît două ore pe zi

ternele cu acest diagnostic peste 1 000 de persoane, un număr aproape egal reprezentându-l cei decedați în ultimii patru ani de pe urma acestei maladii. Atribuită, inițial, unei categorii restrinse de cetățeni și privită cu oarecare indiferență de marele public, SIDA a devenit o temă de largă circulație și atenție când s-a aflat că un cunoscut actor de film, Rock Hudson, se află în stare gravă, victimă a bolii. Celebrul artist avea să moară, de altfel, la începutul lunii octombrie 1985. Tot ce s-a întreprins în cercurile medicale, rezultatele cercetărilor din laboratoare au devenit informație curentă, solicitată intens de marele public.

Ceea ce este surprinzător (și pozitiv) este faptul că descoperirea virusului SIDA s-a produs mai repede decât se aștepta oricine. Și aceasta, aproape simultan în SUA și în Franța. În mai 1983, un grup de medici de la Institutul Pasteur din Paris a publicat un studiu asupra unui nou virus care pare să joace un rol important în evoluția diferitelor boli. Imediat după aceasta, un savant de la Institutul Național pentru cancer din Bethesda (MD) a declarat că a identificat virusul SIDA (AIDS) și că este în măsură să-l producă în mari cantități.

Deși suferinzii de SIDA nu au beneficiat încă de pe urma descoperirii virusului, cercetările au adus clarificări substanțiale asupra naturii bolii și cauzelor care o fac atât de devastatoare pentru sistemul imunologic al organismului. Virusul lasează un atac direct asupra celulelor T (sau limfocitele T, care sînt cunoscute), învâdindu-le cam în același mod în care virusul hepatitei se instalează în celulele ficatului. Odată introdus în celula T, virusul împiedică această celulă vitală să-și

„facă meseria” de inițiator al replicii sistemului imunologic la diverse infecții și, mai mult decât atât, transformă această celulă T într-o „uzină” de produs virusul SIDA. Iar „uzina” este teribil de eficientă, virusul avînd un unic component ce permite să se reproducă el însuși de o mie de ori mai repede decât orice alt gen de virus. Mecanismul reproducerii sale „este unul din cele mai mari efecte pe care le-am întîlnit în biologie”; spunea savantul Haseltine de la Harvard. „Se explică, astfel, de ce SIDA este o maladie atât de devastatoare și de ce se poate răspîndi atât de repede”.

Totuși, nu fiecare persoană infectată de acest virus devine victimă a sindromului mortal. Majoritatea bolnavilor tind spre o „coexistență pașnică” cu acest virus. Ei nu manifestă deloc simptomele corespunzătoare, sau au simptome foarte palide, dar suferă permanent de diferite infecțiuni și, probabil, infectează persistent alte persoane. Alții dovedesc declinul sistemului imunologic prin simptome ca stări de spirit depresive, febră, slăbire etc. Acest sindrom, numit (în engleză) „complex corelat cu AIDS, sau ARC”, se poate dezvolta, totuși, uneori – deci nu de regulă – în plină boală AIDS (sau SIDA).

În ce privește căile de contaminare, pînă la ora actuală specialiștii consideră că principalele sînt transfuziile de sînge, contactele sexuale și, posibil, sputa. Se consideră, totodată, de către unii specialiști că lipsa de igienă în alimentație, în îngrijirea medicală, în general în modul de viață al unor categorii sociale ar favoriza apariția virusului. Nu s-a putut delimita încă precis aria de răspîndire a bolii, dar se pare că, în

Organizația Mondială a Sănătății va coordona pe viitor eforturile care se fac pe plan internațional pentru combaterea maladiei crude și insuficient de cunoscute, SIDA (Sindromul imunodeficient dobîndit prin virus). Acestei maladii i-a fost consacrată o reuniune consultativă, desfășurată la Geneva, de unor specialiști în științe medicale de renume mondial care studiază fenomenul SIDA.

Reuniunea a fost deschisă de directorul general al Organizației Mondiale a Sănătății, care a făcut cunoscută – pe baza dezbaterilor la recente reuniuni ale comitetelor regionale ale organizației – îngrorarea tuturor celor 166 țări membre în legătură cu extinderea SIDA.

Prof. Fr. Deihardt, din München, a declarat că este greșit să se compare SIDA cu ciuma sau cu alte epidemii ale Evului Mediu, întrucît virusul SIDA diferă de virușii respectivi și nu există dovezi că el se propagă prin contactul înîmplător cu o persoană contaminată.

Purtătorii virusului – s-a precizat – nu sînt contagioși. Perioada de incubație durează cîțiva ani, iar experiențele efectuate în SUA au demonstrat că, din 500 000 de persoane, la care a fost descoperit virusul SIDA, numai 10 la sută s-au îmbolnăvit. Știința, însă, nu a reușit încă să găsească un mijloc eficient pentru combaterea acestei

maladii. Montagnier, renumit profesor de la Institutul Pasteur din Paris, a declarat că este „imposibil de prevăzut cînd va fi descoperit vaccinul anti-SIDA”. Cercetările pentru elaborarea vaccinului

la unele boli mai grave a durat, de regulă, între cinci și zece ani. Montagnier a adăugat că, în prezent, fiind alocate fonduri imense, vaccinul împotriva SIDA ar putea fi descoperit mai repede.

afară de SUA, unde s-a înregistrat cea mai ridicată cifră de cazuri SIDA diagnosticate în rândul țărilor industrializate, există o așa-numită „centură africană”, incluzând câteva țări din centrul continentului negru, unde boala este larg și frecvent întâlnită. Pentru această regiune s-a și găsit un „țap ispășitor”, așa-numita „măimută verde”, care ar fi „leagănul” virusului SIDA, pe care îl poartă fără ca animalul însuși să fie afectat într-un fel oarecare, dar care îl răspîndește printre oameni, mai ales prin mușcătură.

Potrivit directorului general al Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), dr. Halfdan Mahler, ar exista astăzi, în lume, circa 7 milioane de persoane lovite de SIDA.

De-a lungul istoriei sale, omeneria a mai cunoscut flageluri devastatoare. Numai gripa spaniolă, de pildă, a ucis, în anii 1918-1919, peste 500 000 de americani, victimele pe plan mondial ale bolii atingînd 20 de milioane. Ca să nu mai vorbim de holeră, ciumă și așa mai departe. Dar, în toate cazurile, a existat speranța însănătoșirii. Din păcate, în ce privește SIDA, era de părere un ilustru imunologist american, „cuvîntul vin-

decare nu poate, deocamdată, intra în vocabular”. Starea de spirit a bolnavilor nu este în măsură să faciliteze munca medicilor. „Foarte multe persoane, spune cineva, acceptă diagnosticul de SIDA ca o sentință de condamnare la moarte. Ei renunță, pur și simplu, să mai lupte cu boala”.

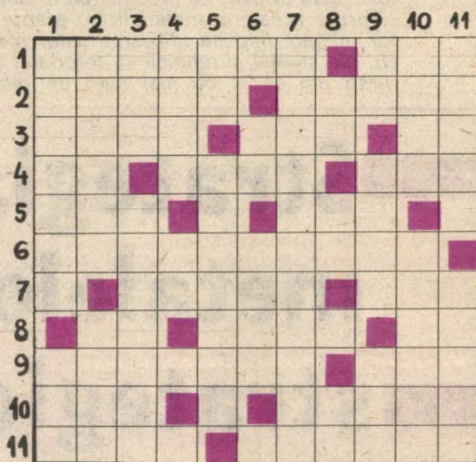
Și totuși, care sînt perspectivele? S-au testat deja în laboratoare unele substanțe antivirus puternice, și unele din ele par să oprească sau să încetinească reproducerea virusului SIDA, cel puțin temporar. Din păcate, ele produc efecte ce slăbesc organismul, ceea ce le face nepotrivite pentru un tratament prelungit. Dar cercetările continuă cu asiduitate în numeroase țări și speranța în găsirea unui remediu eficient rămîne intactă. Iar succesul va fi cu atât mai grabnic — spunea un profesor britanic —, cu cît se va realiza o colaborare internațională între cei care au mijloacele materiale și țaria morală de a persevera în învingerea maladiilor.

George Serafin

Știința românească în lume

ORIZONTAL: 1) Consecința dezvoltării puternice a științei și tehnicii, a aplicării largi în producție a tehnologiilor moderne și a rezultatelor cercetării științifice, accentuîndu-se laturile calitative, de tip intensiv — Siglă pentru „Organizația Asiatică a Productivității”. 2) Utilaj complex din componența liniilor de fabricație automatizate — Puternică forță socială solicitată să participe la soluționarea unor probleme complexe ale vieții social-politice, economice și tehnico-științifice (sing.). 3) Zăpadă — Programul calculatorului românesc „I — 102 F” utilizat la proiectarea circuitelor imprimate — Termen asemenea. 4) Glob fără conținut! — Aceștia (pop.) — Cîmpie. 5) Netez — Tehnologii moderne elaborate în cadrul programului de cercetări, necesare îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare intensivă a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. 6) Cercetarea în contextul gândirii științifice, devenit factor esențial al modernizării forțelor de producție și accelerării progresului economic (pl.). 7) Omenesc (pl.) — Mistuit. 8) Acord bilateral! — Barisferă — Pană. 9) Rodul activităților tehnico-științifice originale avînd la bază eforturile proprii, chemate să soluționeze nu numai problemele legate de îndeplinirea concretă a sarcinilor actuale, ci să abordeze și problemele de perspectivă — Jurist consult italian (953—1001). 10) Cîntec de țară — „Magistrala albastră”, grandioasa realizare a „Epocii Ceaușescu”, rod exclusiv al gândirii și creației tehnice românești. 11) Multitudinea de informații primite din cele mai diverse domenii de activitate tehnico-științifice — Realizați.

VERTICAL: 1) Baza întregii activități în domeniul științei și tehnologiei de-a lungul unei perioade pe termen lung, orientată în direcțiile prioritare reclamate de cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale — Siglă pentru „Comisia internațională a Dunării”. 2) Primul avion destinat transportului de pasageri, rezultat al colaborării româno-britanice, stea de primă mărime a industriei noastre aeronautice — Înmagazinează o enormă risipă de fonduri și inteligență în scopul anihilării civilizației umane (sing.). 3) Arbore din Gabon! — Tineri din țările în curs de dezvoltare pregătiți în institutele de învățămînt din România, în cadrul colaborării pe plan internațional (sing.). 4) Populație germanică — Im-

puls inițial! 5) Carte! — Vîrfuri ale științei și cercetării, care, alături de întregul nostru popor, au reafirmat vocația pașnică a științei românești prin constituirea, în decembrie 1981, a Comitetului Național Român — „Oamenii de știință și pacea”. 6) Laturile patratului! — Sloiuri de gheață (reg.). 7) Natura colaborării cu țările socialiste și cu alte state în domeniul cercetării, reprezentînd o contribuție importantă la dezvoltarea relațiilor internaționale ale României cu alte popoare. 8) Nouă la romani — Capul oamenilor! — Indicator industrial. 9) 1985 devenit „...Internațional al Tineretului”, perimetru favorabil dezbaterii și soluționării unor numeroase aspecte de natură politică, socio-economică, cultural-informațională, precum și educațional-științifică — Ciur — Număr prim. 10) Visul de aur al oamenilor pentru salvagardarea căruia savanții nu-și pot disocia responsabilitățile, avînd datorită expresă de a determina oprirea cursei înarmărilor — Udat artificial. 11) Centre urbane care dispun de institute specializate unde își desfășoară activitatea cadre de cercetare din diverse domenii — Așezăminte culturale menite să asigure generației tinere un nivel ridicat de pregătire, cheazășă pentru viitoarea activitate practică în uzină sau laboratoare de cercetare.

DICTIONAR: NIFE, UGO, OBA.

Gh. Murgea

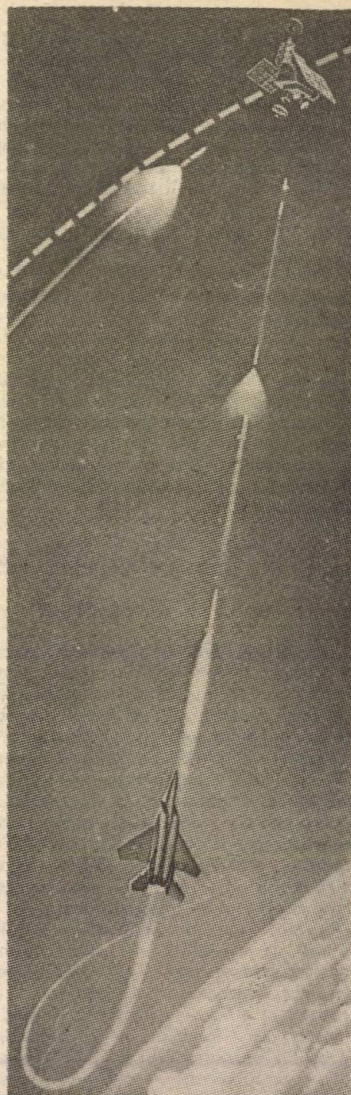

Inclus într-un pliant editat sub egida ONU, desenul pe care-l reproducem are un mesaj ce pune în lumină una din marile cerințe ale contemporaneității: utilizarea exclusiv în interesul dezvoltării a resurselor planetei noastre, resurse din rîndul cărora fac parte și mineralele rare, devenite, din păcate, în multe cazuri, „strategice”

Una din posibilele secvențe ale „războiului stelelor”. Este evident că producerea armelor și a purtătorilor acestora, materializînd planurile strategiilor militare, implică utilizarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii și, totodată, a unor cantități din ce în ce mai mari de minerale rare

Strategia metalelor strategice

În mod obișnuit li se spunea, pînă în anii imediat premergători celui de al doilea război mondial, „minerale rare”, iar noțiunea generică intra — cu precădere, dacă nu în exclusivitate — în aria vocabularului specific geologiei. Acum, în ce le privește, se vehiculează din ce în ce mai mult un alt termen: „minerale strategice”. Iar locul de unde sînt extrase și cumpărate, estimările cantitative, prețurile de achiziție sau punctele terminus ale transporturilor efectuate cu astfel de minerale sînt păstrate, în multe cazuri, în cel mai strict secret și intră în sfera — uneori exclusivă — de preocupări ale unor persoane legate direct de domeniile militare. Se recurge, ca atare, la stratageme și căi cît mai inedite, menite să asigure „secretul operațiunilor”. Explicația este exprimată cît se poate de clar de către un personaj făcînd parte dintr-o filieră de acest gen, care declară unui redactor de la „L'Express”: „Nu cultivăm secretul din plăcere. Este o condiție a eficacității. Nici un alt stat, inclusiv furnizorul, nu trebuie să știe cînd și în ce cantități achiziționăm metalele rare”.

De la „minerale rare” la „minerale strategice”

O anumită nonșalanță și doză de suspans conținute, deopotrivă, în afirmația citată nu pot evita o întrebare firească: care este și ce a generat drumul de la „minerale rare” la „minerale strategice”? Încercarea de formulare a răspunsului impune, de la început, cel puțin două precizări: mai întîi, cea referitoare la faptul că practicile folosite și scopurile urmărite de marii achiziționatori de astfel de minerale se circumscriu, fără dubii, în perimetrul politicii sferelor de influență. În al doilea rînd, din orice unghi ar fi privite implicațiile tranzacțiilor cu „minerale strategice”, ele dezvăluie strînsa legătură cu competiția înarmărilor sub ambele aspecte ale acestora: cantitativ și calitativ.

Aria metalelor rare cuprinde, în accepția experților, între altele, cobalt, titanu, uraniu, palladiu, rutheniu, platină, microniu, plumb, molibden, tantal, argint, crom. În terminologia obișnuită, sînt cu-

noscută, deci, sub un nume generic: metale rare. Denumirea își are acoperire în realitate, pentru că, gândindu-se în cantități mici în subsol — cel puțin așa o dovedesc rezultatele operațiunilor de investigare cu mijloacele actuale — și având, totodată, un proces mai complicat de prelucrare, ce necesită instalații costisitoare și, pentru unele, un mare consum de energie, au fost și sînt, într-adevăr, foarte căutate. Cu atât mai mult, cu cît, în condițiile dezvoltării electronicii, tot mai multe componente ale instalațiilor și aparatelor apelează la aceste metale. Din acest motiv, fiind îndeobște rare, ele au devenit, în ultimul timp, și mai rare. După cum scria revista „Science et Vie”, aprovizionarea cu aceste metale a devenit critică. Comenzile de titaniu, de pildă, pot fi onorate, în cel mai bun caz, după cel puțin doi ani de la lansare. Și aceasta, în condițiile creșterii prețului, uneori de patru ori într-un an. Situația nu este cu mult mai bună nici în cazul plumbului, molibdenului, tantalului, platinei, argintului, piețele respective înregistrînd, adeseori, momente de tensiune. Specialiștii caută soluții menite să diminueze efectele nefaste provocate de marea discrepanță dintre cerere și ofertă. S-au elaborat sau sînt în curs de experimentare tehnologii noi, care să reducă consumul de „metale rare”. Se preconizează, de asemenea, folosirea unor înlocuitori: pudre metalice, materiale plastice, așa-numitele materiale compozite cu fibre de grafit, bor, carbon sau rășini sintetice. Dar, ca și în alte domenii în care, în special în ultimii ani, este resimțită penuria de materii prime și resurse energetice, s-a ajuns la concluzia că, și în cazul „metalelor rare”, cea mai bună soluție pentru evitarea unor situații-limită este economisirea, folosirea lor cît mai judicioasă.

Soluția fiind știută, rămîne să se și aplice. Nimic mai simplu, s-ar putea spune. Și, totuși... Problema nu este deloc simplă și la complicarea ei contribuie, în mare măsură, relația stabilită în ultimii ani, care nu este deloc numai de ordin lingvistic, între „metale rare” și „metale strategice”. În fapt, este vorba de aceleași metale, schimbarea noțiunii prin care sînt desemnate implicînd, însă, trecerea de la domeniile pașnice la cele militare. Pentru că, în momentul de față, punerea la punct a noi tipuri de arme — cu alte cuvinte intensificarea cantitativă și calitativă a cursei înarmărilor nucleare, cu laser, cu ghidaj electronic, folosind drept „muniție” fluxul de electroni — atrage după sine cereri din ce în ce mai mari de „metale rare”, considerîndu-se că deținerea acestora, în stocuri cît mai substanțiale, oferă, între altele, un element intrinsec al unei „garanții” dovedite a fi, de fapt, iluzorie: supremația militară. Așa s-a ajuns la ceea ce „L'Express” numea, pe bună dreptate, „cursa metalelor strategice”. Iar, în același sens, revista „Reader's Digest” își intitula un articol: „Mineralele strategice — războiul invizibil”.

O criză a anilor '80?

Constituirea de stocuri strategice, afirmă majoritatea experților, a început în deceniul al patrulea al actualului secol. În Statele Unite, acțiunea a început între anii 1939—1945, în prezent această țară dispunînd de mari cantități de „metale rare”. În Franța, decizia privind constituirea de astfel de stocuri a fost luată, probabil, în 1975. R.F.G. este ca și intrată — apreciază unii experți occidentali — în „micul club al țărilor care fac stocuri din precauție”. Și, evident, lista țărilor implicate în „stocarea strategică” nu este, nici pe departe, epuizată... Din aceleași surse aflăm că scopul urmărit de Administrația americană este asigurarea unei cantități de „metale strategice” capabilă să asigure capacitatea de a se rezista, fără importuri su-

plimentare, la un război convențional de trei ani. Cît privește Franța, obiectivul urmărit era ca, în 1985, să dispună de cantități echivalente cu două luni de importuri. Dar toate aceste date trebuie interpretate prin filtrul „secretului operațiunilor”. Pentru că intensitatea și amploarea acestui proces sînt direct dimensionate de traiectoria ascendentă a cursei înarmărilor. După cum apreciază unii strategii militari occidentali, la fiecare cinci ani se trece la o „nouă generație” în circuitele electronice ale armelor moderne, vectorilor purtători și instalațiilor de lansare, evoluția determinînd și sporirea consumului de resurse, în rîndul cărora un loc prioritar ocupă mineralele strategice. Înlocuind din ce în ce mai mult omul în manevrarea acestui armament, instalațiile ultra-perfecționate au nevoie de „ochi” și de „urechi”. Adică de noi aparate, cît mai sensibile. De aici, cereri, mereu mai mari, de metale rare. Sau, în limbaj adecvat, cereri mereu mai mari de minerale strategice.

Prin această prismă, apar îndreptățite cuvintele rostite în Camera Reprezentanților al Congresului S.U.A., încă înainte de a intra în deceniul actual, de un fost vicepreședinte al Federației americane a materialelor: „A început să se vorbească de problema mediului înconjurător în anii '60, s-a declanșat cea a energiei în anii '70, iar o criză a anilor '80 va proveni din mineralele strategice”. În mod sigur, referindu-se la această criză, cel ce făcea această afirmație avea în vedere aspectul politic al implicațiilor goanei după minerale strategice. Pentru că, așa cum se sublinia într-un articol din publicația franceză „Problemes economiques”, nu se poate ca în cauză să nu se afle gradul de dependență în privința aprovizionării cu „anumite minerale” a unuia sau altuia dintre statele ce dețin primele locuri în competiția înarmărilor. Ceea ce determină „sensibilități politice” diferite în cazul unei țări care importă mai mult de jumătate din cantitățile consumate în ce privește 21 de substanțe minerale și mai mult de o treime din alte 27 de astfel de materii prime sau, respectiv, în cazul altei țări care are nevoie să efectueze, de pildă, importuri numai la patru substanțe, restul necesităților fiind acoperite din resurse proprii. O lege americană din 1979 definește substanță strategică drept acea substanță necesară nevoilor apărării, industriei și populației civile în caz de urgență și care nu se produce în cantitate suficientă în interiorul granițelor naționale. Dar, cum notează publicația citată, caracterul strategic se apreciază mai ales prin raportarea la utilizarea militară și la vulnerabilitatea în condițiile unor situații externe imprevizibile. Înainte de a examina utilitatea substanțelor minerale pentru diferite sectoare ale economiei americane și pentru apărare — deci, caracterul lor strategic sau nu — „trebuie precizat, relevă revista, că numai noțiunea de procent al importului apare ca insuficientă. Un raport din 3 iunie 1982 al Government Accounting Office (GAO) insistă asupra acestui punct: un procent mare de import nu este sinonim cu pericolul, și contrariul poate fi tot atît de just. O piață poate să fie sensibilă la slabe variații de producție și închiderea unei uzine ar putea provoca variații importante ale prețurilor. Numeroși alți factori trebuie, deci, să fie luați în considerare, cum ar fi riscurile politice în țările producătoare, diversitatea aprovizionărilor, repartizarea țărilor consumatoare”. Și revista continuă: „De asemenea, apare o complexitate suplimentară legată de forma în care substanța minerală este importantă: brută sau semifinită. Așa este cazul feroaliajelor (ferocron, feromangan, feronichel), formă sub care metalele intră în compoziția aliajelor; acestea sînt în mod frecvent importate. S.U.A. au lăsat, în mod evident, industria lor de feroaliaje să nu ia amploare. Incluzînd și ferosili-ciul, partea pe care S.U.A. trebuie să o importe a crescut de la 5 la sută, între 1940 și 1960, la 25,3 la

Strategia metalelor strategice

sută, între 1960 și 1970, și la 33,5 la sută, între 1970 și 1978. Dacă se exclude ferosiliciul, procentul de importuri era de 62,4 la sută în 1978 pentru ferocrom și de 66,9 la sută pentru feromangan, din care o parte importantă provine din Africa de Sud. Aceasta înseamnă că — în caz de închidere a acestei surse de aprovizionare, și chiar dacă se dispune de minerale de crom sau mangan pentru înlocuire — s-ar întâmpina, cel puțin provizoriu, serioase dificultăți de rafinare".

4+4+... „călcîie ale lui Ahile"

Rezervele mondiale, repartizarea lor geografică și accesibilitatea lor joacă, de asemenea, un rol important în aprecierea caracterului critic al unei substanțe minerale. La aceasta se adaugă tot mai mult costul energetic al producției, care ar putea determina închiderea minelor sau să provoace transferuri spre regiuni cu energie ieftină și regenerabilă. Pornind de la toate aceste considerente, statul interesat întocmește o listă de substanțe minerale strategice care e păzită în cel mai mare secret. Ca și criteriile folosite, de altfel. Ceea ce nu împiedică, totuși, ca, în unele situații, să fie aflate unele amănunte. Unii autori fac, de pildă, referiri la faptul că un document elaborat de un grup de studiu al armatei americane reține 11 substanțe minerale strategice pe care le clasează în funcție de indicele de vulnerabilitate, care le transformă în adevărate „călcîie ale lui Ahile". Chiar dacă criteriile utilizate de diferite organisme nu coincid, se ajunge la ceea ce Jacques Bodelle, șeful misiunii științifice a ambasadei Franței în S.U.A., numea „convergență foarte mare a diverselor analize". Astfel, arăta el, „sînt menționate întotdeauna ca fiind strategice și critice patru metale: cromul, cobaltul, grupul platinei, manganul; la acestea se adaugă, foarte frecvent, alte patru substanțe minerale: aluminiul (bauxită), columbiul, nichelul și tantalul; în fine, un al treilea grup este menționat uneori, fiind mai puțin important: azbestul, grafitul, diamantele industriale. La care se adaugă unele materiale din ceramică sau din plastic, precum și cauciucul și... uleiul de ricin. Nu sînt toate minerale, dar au o neînbănuită „importanță strategică". Se consideră că Statele Unite depind considerabil de anumite țări pentru mai multe astfel de substanțe: de Brazilia — pentru 67 la sută la columbiu, de Australia — pentru 68 procente la rutil și 55 la sută la ilmenit (rutilul și ilmenitul sînt două minerale de titan), de Zair — pentru 41 la sută la cobalt, de Africa de Sud — pentru 44 la sută la crom și 50 la sută la metale din grupul platinei, de Canada — pentru 54 la sută la nichel.

Trasee posibile într-o cursă secretă

O privire atentă pe o hartă ce redă resursele de „metale rare", acum devenite strategice, descoperite și exploatare pe glob, oferă prilejul unei concluzii: de regulă, țările mari consumatoare nu sînt aceleași cu cele în subsolul cărora se găsesc astfel de metale. În

ultimul deceniu, Africa a furnizat, în medie, într-un an, circa 30 la sută din producția mondială de antimoniu, 16 la sută din cea de bauxită, 54 la sută — crom (cromit), 80 la sută — cobalt, 20 la sută — cupru, 6,5 la sută — nichel, 8 la sută — zinc, 5,7 la sută — plumb. Pe ansamblu, la nivelul aceluiași an, țările din Africa și din Orientul Apropiat au furnizat 28 milioane tone metale neferoase, aceste două regiuni ale lumii furnizînd aproape un sfert din producția mondială la principalele 10 metale neferoase, toate intrînd în sfera „stocurilor strategice". Cu foarte mici excepții, această masivă cantitate a pornit pe drumurile exportului, țările care le-au cumpărat rezervînd o parte apreciabilă constituirii sau măririi stocurilor respective. Iar aceste drumuri nu sînt altceva decît trasee posibile ale unei curse pe care promotorii ei o doresc invizibilă...

O situație aparte o are uraniul. Anumite statistici (fără a include statele socialiste) relevă că există opt țări mari producătoare de uraniu, celelalte — producînd în cantități foarte mici — reprezentînd a 40-a parte din producția mondială. Producția a patru țări africane — Niger, Gabon, Africa de Sud, Namibia — a fost, la nivelul anului 1983, de 14 500 tone. Cum, pe „continentul negru", există o singură centrală nucleară — cea de la Koeberg, în Republica Sud-Africană — al cărei consum se estimează, pentru sfîrșitul secolului, la 259 tone — este evident că diferența este destinată pieței externe. Cît privește scopurile achizițiilor, nu începe încă să se vîndă în mare parte a acestora și au locul pe listele de „substanțe strategice". Un exemplu este ilustrat de o publicație franceză care, referindu-se la Africa de Sud, scrie: „Producția din anii '50 și '60 a fost consacrată, mai întîi, programelor britanice și americane de înarmare și, abia începînd din 1970, uraniul sud-african a fost exploatat în scopuri industriale. Producția sa a crescut atunci rapid, atîngînd un nivel maxim de 6146 tone în 1980". Secretul de care sînt înconjurată operațiunile de vânzare face să difere opiniile cu privire la strategia comercială a Africii de Sud în materie de uraniu. Cea mai mare parte a producției pare să se vîndă în cadrul înțelegerilor pe termen lung încheiate cu Marea Britanie, Japonia, R.F.G., Taiwanul, Belgia și Spania. Japonia și Marea Britanie cumpără circa o treime din producția exportată. Să amintim numai două „amănunte" pe care „necesitățile strategice reciproce" ale partenerilor în acest comerț le eludează: documentele O.N.U. prevăd instituirea embargoului în relațiile economice și comerciale cu regimul de la Pretoria. Pe de altă parte, în volumul operațiunilor trebuie inclusă și producția de uraniu (4 042 tone în 1980) furată de promotorii apartheidului, proprietarului de drept — poporul namibian.

...Străluciri de licurici într-o mare de întuneric

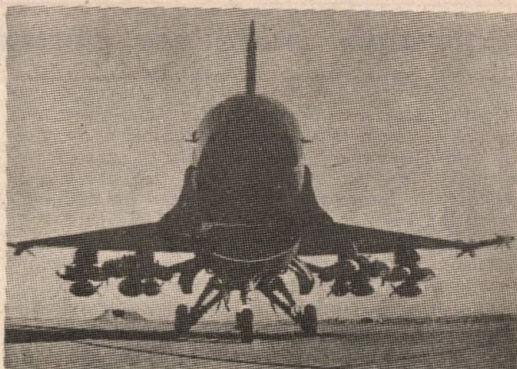
Dimensiunile reale și globale ale consumului de „materiale strategice" în cursa înarmărilor nu se cunosc. Însă faptul că substanțele respective sînt considerate strategice dau unele indicii în această direcție. Indicii care pot fi, însă, comparate cu străluciri de licurici într-o mare de întuneric. Să ne referim la un singur exemplu: ponderea consumului militar, în con-

sumul total anual de astfel de resurse al S.U.A. așa cum reiese din cifrele calculate pentru Secretariatul O.N.U. de Stephen P. Dresch, de la Universitatea Yale. În cazul bauxitei, din 77 098 mii tone, consum mondial, partea S.U.A. a constituit 19,4 la sută, ponderea consumului militar în această cantitate fiind de 14 la sută. La cositor: 240,6 mii tone — 21,5 la sută — 8,8 la sută; crom (cromit): 9 063 mii tone — 11,7 la sută — 7,6 la sută; molibden: 82,6 mii tone — 34,4 la sută — 9,3 la sută; cupru: 8 509 mii tone — 20,9 la sută — 13,7 la sută; nichel 665,7 mii tone (metal) — 22,8 la sută — 9,7 la sută; plumb: 4 283 mii tone (rafinat) — 21,8 la sută — 11,3 la sută; zinc: 5 723 mii tone (metal) — 17,8 la sută — 11 la sută. Potrivit evidențelor existente la Institutul de economie mondială, numai în Statele Unite stocurile de „metale strategice” existente într-unul din anii deceniului trecut erau estimate la peste 500 000 tone aluminiu, 38 600 tone antimoniu, 9 000 000 tone bauxită (sortiment Jamaica) și 6 000 000 tone bauxită sortiment Surinam, 6 700 tone beriliu, 950 tone bismut, 3 800 tone cadmiu, 228 000 tone cupru, 793 000 tone plumb, 59 000 tone magnezii, 200 000 flacoane de mercur, 41 900 tone nichel, 241 000 tone cositor, 33 600 tone titan, 614 000 tone zinc. Evident, aceste cantități s-au mărit între timp. În plus, să nu uităm că, în cursa înarmărilor, sînt angrenate, cu sau fără voie, practic, toate statele lumii. Sigur, nu toate produc armament sofisticat și, mai ales, acele arme care necesită în cantități apreciabile „metale rare”. Cert este, însă, că marii producători de armament consumă și stochează cantități uriașe de „metale strategice”.

Ca și alte resurse naturale, -metalele rare sînt inegal repartizate pe diferite zone ale globului. Se apreciază că, în ce privește resursele de minereuri, în țările în curs de dezvoltare se află peste 52 la sută din rezervele mondiale de cupru, circa jumătate din cele de bauxită, mai mult de 26 la sută din rezervele de plumb și zinc. Sînt minereuri care cunosc, în unele cazuri, o repartizare geografică într-un număr restrîns de țări. Să amintim, în acest sens, că rezervele de fosfați se găsesc în proporție de aproximativ 60 la sută în Maroc, cele de nichel (43 la sută) în Noua Caledonie, de cositor (circa 33 la sută) în Thailanda și 14 procente în Malaiezia, de cobalt (aproape o treime din totalul mondial) în R.P. Congo și 16 la sută în Zambia, de molibden (în jurul a 17 la sută) în Chile, unde se găsesc și importante minereuri cuprifere, de mangan (aproape o cincime) în Gabon. În acest context, apare evident că sînt puține țările care — făcînd parte din ceea ce se înțelege prin denumirea „micul club al statelor ce dispun de stocuri strategice”, adică numărîndu-se printre țările care achiziționează importante cantități de metale rare pentru producția de arme — dispun de aceste metale. Ca atare, ele caută să le importe din statele care le dețin. S-a declanșat și se desfășoară o adevărată cursă pentru acapararea piețelor, concurența în acest domeniu făcînd parte — chiar dacă lupta se dă cu precădere în culise — din practicile destinate a împărți lumea, mai precis o parte a ei, în zone de influență.

„Dirijorii” din spatele unor uși blindate

Pentru a se evita situații în care, așa cum releva săptămînalul „L'Express”, dependența față de furnizori poate deveni, în concepția unor strategii, deosebit de periculoasă, datorită unor întreruperi ale apro-

Construcția de avioane militare constituie un sector ce deturneză mari cantități de metale rare de la utilizarea pașnică. Se apreciază că, în compoziția fuselajului unui avion de luptă modern, intră circa 15 la sută titaniu, fiind și tipuri la care fuselajul este fabricat aproape în întregime din și cu aliaje cu titaniu.

vizionării cu „metale strategice”, se caută furnizori „cît mai siguri”. Siguranță care, dacă nu există, se... caută să fie creată. De aici sprijinirea, în funcție de jocul de interese al importatorilor, a unor elemente sau grupuri care inspiră mai multă garanție. De aici, instabilitatea politică în unele țări deținătoare de metale rare, datorită imixtiunii — mai mult sau mai puțin brutale — în treburile lor interne. Nu se poate face abstracție, în explicarea unor lovituri de stat petrecute în țări din Africa, Asia sau America Latină, de interesele importatorilor de metale strategice, în multe cazuri fiind implicate direct companiile străine în aria cărora se întrezăresc și activități legate direct de industria de armament. Fostul regim minoritar din Rhodesia nu s-ar fi putut menține la putere dacă nu era sprijinit din afară, sprijin a cărui origine trebuie căutată, fără îndoială, și în interesele unor state occidentale de a menține un furnizor necesar creșterii „stocurilor strategice”. La fel stau lucrurile și în cazul „longevității” regimului rasist de la Pretoria și al acaparării și menținerii cu orice preț, de către acesta, a dominației asupra Namibiei, teritoriul ce dispune de importante resurse de metale rare. Nu este, credem, lipsit de interes să cităm, în această ordine de idei, dintr-un recent articol apărut în săptămînalul francez „L'Express”: „În cazul cromului, necesitățile S.U.A. sînt acoperite în proporție de 88 la sută din Africa de Sud. Nici Europa occidentală nu este mai puțin dependentă: în 1984, 48 la sută din cromul importat de CEE, 40 la sută din minereul de mangan, 46 la sută din manganul metal, 6 la sută din vanadium, 17 la sută din uraniul natural și 54 și, respectiv, 35 la sută din ferocrom și feromangan erau tot sud-africane. La Bruxelles, la sediul NATO, se afirmă: «Minereurile strategice din Africa de Sud sînt cel puțin la fel de importante pentru apărarea occidentală ca și petrolul din Golf». Iar secretarul de stat adjunct american, Chester Crocker, avertizează: «În caz de conflict regional serios sau de sancțiuni economice occidentale, trebuie să avem în vedere că minereurile venite din alte țări africane producătoare nu vor putea înlocui exporturile sud-africane». Pentru unii reprezentanți ai cercurilor politice și economice occidentale — nota revista — țara segregăției rasiale transformată în sistem este, în același timp, «Arabia Saudită a minereurilor rare»»

Strategia metalelor strategice

Continuarea cursei înarmărilor la cote calitative tot mai înalte determină intensificarea goanei după „metale strategice”, implicit în scopul măririi „zonelor de influență”. Ceea ce are repercusiuni negative asupra stabilității în lume, provocând noi stări de tensiune, ameninșând înseși pacea și securitatea internațională, împiedicând traducerea în viață a dreptului la autodeterminare al popoarelor. Istoria ultimelor decenii consemnează suficiente exemple în acest sens. Să ne amintim de „dosarul Katanga” și de evenimentele ulterioare din provincia Shaba, sau de încercările de secesiune, cum a fost cazul Biafrei, ca să ne referim la cazuri arhicunoscute. Nu sînt departe de domeniul „metalelor strategice” nici frământările ce se manifestă, uneori, în diferite zone ale „continentului negru”, ce-și au originea, indiscutabil, în practici neocolonialiste, puse la cale și dirijate în secret, din „spațiile ușilor capitonate și blindate” din capitalele țărilor industrializate occidentale.

Efectele dăunătoare ale „cursei pentru stocuri strategice”, subordonată, în fapt, cursei înarmărilor, se coroborează cu cele nefaste pe plan economic. Resursele sacrificate au ca urmare agravarea crizelor semnalate în privința majorității materiilor prime, reducerea posibilităților de dezvoltare economică-socială, deoarece, în structura produsului social, capătă o pondere tot mai mare elementele unui consum neproductiv care, desigur, nu răspunde nici unor nevoi sociale reale. În acest fel, prin volumul deturnării de resurse și caracterul resurselor deturnate, în rîndul cărora un volum sporit dețin și metalele rare, cursa înarmărilor apare ca un factor de bază nu numai al aminării soluțiilor ce țin de asigurarea păcii, dar ea constituie un element ce determină agravarea problemelor ce se ridică tot mai acut în fața omeniirii, contribuind la întunecarea perspectivelor în privința soluționării aspectelor ce țin de progres și dezvoltare, punînd și mai mult sub semnul întrebării aportul resurselor materiale la împlinirea acestor imperative. În asemenea condiții, raportarea rezervelor la consum este de natură a pune în evidență marea risipă de resurse în cursa înarmărilor. Statistici ale O.N.U. relevă că între 11 și 14 la sută din cererile mondiale de aluminiu, cupru, plumb și zinc și peste 40 la sută din cele de titanu — toate făcînd parte din grupul metalelor rare — sînt destinate scopurilor militare. Pentru alte cîteva metale din aceeași grupă, solicitările cu aceeași finalitate au o pondere de 10 la sută din cererea totală. Numai la construirea unui avion de vînaătoare sînt necesare circa șase tone de aluminiu, pentru obținerea cărora trebuie 20 tone bauxită, consumul de energie electrică pentru prelucrare fiind de circa 100 000 kW. Cantitățile irosite pentru înarmare cresc permanent, proiectarea și fabricarea de noi arme implicînd și consumuri sporite de metale rare. Pentru unele tipuri de avioane militare produse în anii '50, de pildă, în compoziția fuselajului intrau opt procente titanu. În prezent, cantitatea este aproape dublă, existînd și tipuri de avioane de vînaătoare al căror fuselaj este construit, în întregime, din titanu și aliaje de titanu. Aviația nu este, însă, singurul sector în care se manifestă cursa înarmărilor și, deci, nu este singurul în care se consumă importante cantități de materii prime, ceea ce determină goana după resurse menite să asigure „stocuri strategice”. Potrivit documentului referitor la consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor, elaborat sub egida O.N.U., „în domeniul aerospațial achizițiile militare pot reprezenta jumătate sau mai mult din producția totală. În alte cîteva domenii, cum ar fi con-

strucțiile navale, echipamentele de transport, electronica și mijloacele de comunicații, deși mai mici decît în celelalte sectoare, achizițiile militare pot, totuși, reprezenta o mare parte din produsul total”.

Singura strategie viabilă

Consecințele nefaste ale cursei înarmărilor, privite din unghiul necesității economisirii la maximum a resurselor naturale sînt cu atît mai evidente în cazul celor care, prin definiție, ca să spunem așa, sînt rare și devin tot mai rare. Potrivit estimărilor — care iau în considerare consumul total mondial, inclusiv pentru fabricarea armelor — perspectivele în cazul unor metale rare nu sînt deloc îmbucurătoare. Experții Institutului Tehnologic din Massachusetts apreciază că nichelul ar ajunge numai pentru 53 de ani, aluminiul — pentru 31, plumbul și cuprul — pentru 21, zincul — pentru 18 iar cositorul — pentru 15. O altă estimare, aparținînd ONU, reliefează aceeași idee, deși perioadele de epuizare a rezervelor cunoscute de metale rare diferă de cifrele prezentate de specialiștii americani. Desigur, cifrele redată sînt estimative. În timp, pot fi descoperite și puse în valoare noi zăcăminte, ceea ce ar putea mări perioadele în care s-ar putea epuiza resursele de metale rare. În acest context, se impune a fi evocat plusul de resurse ce s-ar obține prin exploatarea nodurilor polimetali de pe fundul mărilor și oceanelor. Nu trebuie uitat, însă, că aceste resurse sînt neregenerabile, ceea ce obligă la modificarea cuantumului consumului, la existența și aplicarea unei strategii a optimizării resurselor respective.

Implicațiile cursei înarmărilor asupra consumului de metale rare oferă posibilitatea sublinierii cîtorva idei cu valabilitate generală; înfăptuirea dezarmării ar avea, printre multiplele sale efecte, și o mai rațională utilizare a resurselor naturale existente pe glob, inclusiv a metalelor rare; începerea procesului de eliminare a armelor din viața omeniirii ar face inutile „stocările strategice” de metale rare, deblocîndu-se, astfel, importante cantități de materii prime necesare dezvoltării, desființîndu-se barierele artificiale din calea comerțului internațional; concretizarea relației dezarmare-dezvoltare ar oferi posibilitatea accesului la industrializare pentru multe țări în curs de dezvoltare deținătoare de materii prime, asigurînd, astfel, noi capacități de prelucrare superioară a acestora, exclusiv în scopuri pașnice.

Este evident că înfăptuirea dezarmării ar avea ca efect, sub aspect economic, între altele, și deblocarea unor uriașe cantități de materii prime, ar face inutile actualele stocări militare, inclusiv de metale rare, practici prin care se sustrag uriașe cantități de astfel de resurse în numele unor „scopuri strategice”. Experții au adus și aduc, deci, numeroase argumente, inclusiv de ordin economic, în sprijinul declanșării procesului de stopare a cursei înarmărilor, de eliminare a armelor din viața omeniirii, proces atît de mult cerut de popoare, de toate forțele progresiste, iubitoare de pace din întreaga lume. În fapt, argumente ale singurei strategii viabile, conforme cu interesele prezente și viitoare ale umanității.

Ion Stoica

Sfinxul a vorbit

În anul în care cinematografia mondială a aniversat 90 de ani de existență, unul din cei mai celebri reprezentanți ai ei, Greta Garbo, a împlinit 80. Un prilej în plus de a se vorbi despre ea în reviste și ziare, la radio și televiziune. A devenit o legendă contemporană, o legendă în viață. I s-a spus Sfinxul suedez, Aisbergul fierbinte și, ca suprem elogiu, Divina. A realizat marea performanță de a stîrni interesul și curiozitatea publicului la aceeași cotă înaltă în cei 44 de ani care au trecut de la retragerea

ei din cinematograful, ca și în cel relativ puțin (1923-1941) în care a făcut filme. Făcut, pentru oă filmele în care a jucat erau socotite în primul rînd ale ei și în al doilea rînd ale regizorului. A avut, bineînțeles, și are încă detractori. A fost birfită, ridiculizată, i s-a contestat talentul. Degeaba. Armata celor care o apreciau, și o apreciază încă, este imensă. Numărul cărților care s-au scris despre ea echivalează cu cele consacrate lui Chaplin. În filmele în care juca prost, ca în „Grand Hotel”, era fascinantă. În cele în care juca bine, ca în „Dama cu Camelii”, era sublimă – spuneau autorul uneia din aceste cărți. Cinea o propunea candidată la titlul de „femeia secolului”. Dacă acest titlu s-ar institui într-adevăr, probabil că nu i se va decerna ei. Ceea ce, este de presupus, o va lăsa total indiferentă, așa cum au lăsat-o pînă acum toate onorurile conferite. E un fenomen pe care, poate, sociologii, și nu cronicarii de filme, îl vor descifra în viitor.

Deocamdată, cu ocazia aniversării ei, Sfinxul a consimțit să stea de vorbă cu un gazetar. Este poate doar a treia sau a patra oară din întreaga ei viață. N-a spus nimic extraordinar, cuvintele ei nu vor face istorie. A vorbit ca un om oarecare, despre ale ei, ca, de pildă, despre dilema de a se retrage sau nu în Suedia. Totul, însă, reținut și demn. Gazetarul respectiv a descris-o ca „frumoasă, ba chiar nostimă”. Asta da, imaginație. Căci unde și cînd s-a mai pomenit un sfinx nostim?

„Cumpărați un zgîrie-nor!”

„...Și dacă nu vreți să-l cumpărați, măcar închiriați-l!... Altminteri, o serie de mari întreprinderi, conșorții și societăți dau faliment!” O invitație cu un substrat clar. În ultimii cinci ani, în marile orașe americane, s-a înregistrat o creștere vertiginoasă a construcțiilor. Nu e vorba de locuințe, de asanarea cartierelor părăsite sau insalubre, ci, mai ales, de gigantice blocuri pentru birouri, oficii și hoteluri. S-au construit, dar pentru

cine? Lipsesc amatori. Și a început alarma. Cel mai înalt imobil din Denver, 56 de etaje, numit „Republic Plaza”, destinat birourilor, este închiriat numai pe jumătate. „Pavilion Hotel”, în Miami, costînd 197 milioane de dolari, este ocupat, în general, în proporție doar de 15 la sută. Revista „Time”, care descrie într-un amplu articol această stare de lucruri, oferă zeci de alte exemple de bani inutil investiți. În unele orașe, mari construcții au fost începute, dar a fost abandonată terminarea lor. În altele, autoritățile au intervenit interzicînd, pur și simplu, amplasarea de noi zgîrie-nori. La Boston, de pildă, s-a elaborat un plan ce limitează construcțiile în centrul orașului, depîngîndu-se tendința de a transforma străzile în canioane în care nu pătrunde lumina soarelui și unde clădirile istorice sînt covîrșite de orgolioasele buildinguri moderne. Dintr-un grafic publicat de revista citată reiese că, la Fort Lauderdale, 28,3 la sută din noile spații pentru birouri sînt nefolosite, la Houston – 27,5, la Denver – 24,1, la Phoenix – 24, la New-Orleans – 22,7 și așa mai departe.

Robotul portretist

Stai și te miri ce mai este în stare să nascăcească tehnica. Ultima „minune”: robotul care-ți face portretul.

La o expoziție tehnologică care a avut loc în Japonia, la Tsukuba, a fost expus robotul-portretist, care execută pe loc, în cîteva minute, portretul vizitatorilor. Printre ei, Jacques Chirac, primarul Parisului, lăta-l pozînd lîngă ro-

bot, și, alături, propriul său portret. Ne vine să credem că ar prefera, totuși, un portret făcut de mîna de om.

Ce s-ar întîmpla dacă, în general, roboții ar face nu numai portretul fizic, ci și moral al modelului? Poate că n-ar mai avea căutare.

Din lumea
capitalului

„Noii săraci” ai lumii bogate

Profunda criză economică, care a bintuit, în ultimii ani, cu o deosebită vigoare, a fost revelatorul care a făcut să apară pregnant nedreapta alcătuire a lumii contemporane, profundele contradicții dintre lumea bogată și lumea săracă, enormele decalaje care continuă să separe Nordul și Sudul, relațiile inechitabile dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, care îmbracă, de cele mai multe ori, forma jefuirii pe față a celor mai slabi de către cei mai puternici din punct de vedere economic. Dar, datorită faptului că actuala criză a afectat, în măsură mai mică sau mai mare, toate țările lumii, și în lumea bogată au fost puse în lumină, cu și mai mare acuitate, contrastele dintre polii opuși ai societății, dintre cei puțini, ce au totul, și cei mulți, care se văd confrunțați în permanență cu grija zilei de mâine, cu un viitor incert. Opinia publică a constatat cu uimire că foamea și mizeria nu sînt proprii doar țărilor subdezvoltate, ci se manifestă amplu și în țările capitaliste superdezvoltate. Mai mult chiar, statisticile indică o extindere vertiginoasă a sărăciei, care sporește odată cu creșterea neîntreruptă a șomajului, cu măsurile ce se iau pe seama cheltuielilor sociale în vederea obținerii de noi fonduri destinate cursei înarmărilor. A apărut deja și o sintagmă — „noii săraci”, care desemnează largile categorii sociale afectate de criză, obligate să ducă pe umerii lor povara principală a măsurilor de austeritate.

SUA: „Un scandal social și moral”

La ultimele alegeri prezidențiale din Statele Unite ale Americii, peste 400 din cei peste 25 000 de locuitori lipsiți de locuință ai New Yorkului s-au înscris în registrele electorale, dînd drept adresă o bancă în parc, trotuarul, treptele unei instituții publice, gara Pennsylvania sau Central Park. Această informație, data publicității de ziarul „New York Times”, atrăgea atenția asupra unui fenomen caracteristic „noilor săraci” — lipsa unui adăpost. Presa americană și numeroase oficialități recunosc că, pentru prima oară de la „Marea Depresiune” din anii ‘30, sărăcia a devenit o problemă gravă a societății americane. La New York, de pildă, numărul celor obligați să se culce sub cerul liber, nedispunînd de un adăpost, se ridică la cel puțin 36 000 persoane, între care 20 000 copii. Acești „noi săraci” sînt cei ce și-au pierdut locuințele plecînd în căutarea unui loc de muncă, sînt muncitori din industria constructoare de automobile, siderurgie sau din sfera serviciilor, care au fost concediați și nevoiți să-și părăsească, în cele din urmă, locuințele, neavînd cu ce să mai plătească chiria.

În pofida redresării economice, peste 35 de milioane de persoane din SUA, respectiv 15,2 la sută din

populație, duc o existență considerată a fi sub „pragul sărăciei”. Începînd din 1981, odată cu venirea la Casa Albă a noii Administrații, arăta într-un comentariu agenția „France Presse”, numărul săracilor a crescut cu 6 milioane. O întreagă generație de oameni ajunge în mizerie. Muncitorii care, odinioară, erau atît de mindri de ceea ce creau prin truda lor, se văd ajunși în situația de „noi săraci”, constata ziarul „Chicago Tribune”, într-o serie de articole dedicate problemei foamei în SUA. Cu acest prilej, cotidianul cita un studiu oficial potrivit căruia aproximativ 890 000 de locuitori ai orașului — adică 29,5 la sută din cei trei milioane de locuitori din Chicago — sînt amenințați de foamete. Și nu pentru că nu ar fi suficiente alimente. Regiunea Chicago, „grînarul Vestului Mijlociu”, potrivit ziarului, produce suficiente alimente, putînd, de pildă, să asigure de 100 ori necesarul de cereale și de nouă ori necesarul de carne de porc, dar, „cu toate acestea, prea mulți locuitori ai Chicagoului traversează perioade de foamete și suferă de subalimentație, deoarece, dintr-o serie de motive, nu-și pot permite să cumpere suficiente alimente”. Principalul motiv este, însă, șomajul. În ultimii 15 ani, în zona industrială Chicago au dispărut aproximativ 336 500 locuri de muncă și și-au închis porțile peste 2 000 de întreprinderi.

Situația este și mai gravă în rîndurile populației de culoare și hispanice. Statisticile relevă că aproape 36 la sută din populația de culoare trăia, în 1983, sub nivelul sărăciei. Între 1980 și 1983, peste 1,3 milioane

de negri au îngroșat rîndurile celor săraci. „Ducem o politică ce prejudiciază, din punct de vedere economic, pe negri și îi îndepărtează și mai mult de America albilor”, declara Robert Greenstein, directorul Institutului de cercetări „Center on Budget and Public Priorities”, care avertiza, în același timp, că „fragila” clasă de mijloc a americanilor de culoare este amenințată. Totodată, un alt grup de studii — „Urban Institute” — constata o creștere continuă a discrepanței dintre veniturile familiilor sărace și ale celor mai bogate din SUA. „Statele Unite sînt amenințate să ajungă, în cîțiva ani, o națiune doar de bogați și de săraci. Dacă prognozele economice se vor adevăra, în curînd nu va mai exista o pătură de mijloc. Potrivit statisticilor recent publicate, ponderea americanilor cu venituri medii a scăzut de la 28,2 la sută, în 1967, la 23,7 la sută, în 1982”, arată și agenția „Associated Press”. În pofida afirmațiilor oficiale, faptele demonstrează că reducerea programelor de asistență socială și politica fiscală practicate de Administrație au lovit din plin familiile cu veniturile cele mai modeste și, îndeosebi, acele cămine — tot mai numeroase în rîndul minorităților — mai ales acolo unde capul familiei este o femeie. Consecințele unei asemenea situații sînt dezastruoase. De la tribuna Convenției naționale a Partidului Democrat, reverendul Jackson a arătat că rata mortalității infantile în rîndul păturilor sărace este în continuă creștere, la Detroit, de pildă, procentul mortalității infantile fiind la fel de ridicat ca în Honduras — o țară dintre cele mai puțin dezvoltate din America de Sud. Într-un document al episcopilor catolici din SUA, condamnarea de către opinia publică a extinderii fenomenului „noilor săraci” era sintetizată în următoarele cuvinte: „Faptul că, în rîndurile unei națiuni atît de bogate ca a noastră, există atît de mulți săraci este un scandal social și moral, care nu poate fi ignorat”.

Franța: „Mai tineri și mai disperați”

„Un bărbat într-o salopetă pătată de var mîncîcă, resemnat, dintr-o farfurie de plastic, la intrarea unei clădiri din suburbiile Parisului. Fără slujbă și fără indemnizație socială de mai multe luni de zile, muncește în schimbul unei mese pe zi, pregătită de alții, asemenea lui, lipsiți de mijloace și înfometați în această capitală a gurbanilor. Ca și el, mii de bărbați și femei, cunoscuți deja sub numele de „noi săraci”, au fost nevoiți să recurgă la mila publică”. Am citat dintr-o relatare a agenției britanice „Reuter”, con-

Aziluri supraaglomerate — „locuințe” pentru numeroșii dezmoșteniți ai soartei. Oricum, mai „noroșii” decît alți săraci care-și petrec noaptea sub cerul liber

crată exacerbării fenomenului săraciei în Franța. Jean, cum s-a recomandat omul în salopetă, a arătat că este șomer de mai multă vreme și a ținut să precizeze: „Unii cred că șomerii sînt niște haimanele sau oameni cărora nu le place să muncească, dar mulți dintre noi au o calificare: în urmă cu cîțiva ani, lucram la renovarea celor mai elegante saloane de coafură din Paris, iar acum priviți-mă”.

Franța își descoperă, și ea, noii săraci. Ei nu mai sînt doar acei „clochards” ce puteau fi întîlniți, și pînă acum, destul de frecvent prin metrouri sau pe cheurile Senei. Nu sînt nici paturile sociale defavorizate, aflate la marginea orașelor din Franța, nici tinerii marginalizați sau „hippies” care protestează împotriva sistemului. Săracii, în număr tot mai mare în Franța, sînt oameni obișnuți, afectați de criza economică, cei mai mulți șomeri care și-au pierdut locul de muncă și nu au unde să se mai ducă. „Pînă nu demult, în medie ne cereau ajutor trei persoane pe zi, declara Nicole Legy, conducătoarea unui oficiu de ajutor din Paris. Acum, vin zilnic cel puțin 25. Dintre acestea nu mai cunoaștem nici jumătate. Înainte aveam clienții noștri obișnuți. Cei ce ne cer astăzi ajutorul sînt mai tineri și mai disperați”. O altă instituție de binefacere arată că a primit 250 000 de cereri de ajutor, în 1980, și 450 000, în 1983, anul trecut cifra fiind mult mai mare. Cei mai mulți dintre ei cer, pur și simplu, de mîncare. Administrațiile locale, care se văd confruntate direct cu acest fenomen, vorbesc în mod direct de o creștere a pauperizării. Asociația primarilor din marile orașe ale Franței (AMGVF) a relevat — în cadrul unei reuniuni desfășurate anul trecut — că se înregistrează „nu numai o creștere a categoriilor tradiționale de săraci, ci apariția unei noi clase a societății afectate de această tendință”. Într-un raport al Comitetului Executiv al AMGVF se arată că aproximativ 33 la sută din cei care primesc ajutoare de săracie în orașul Besançon, de pildă, sînt persoane rămase fără slujbă. Dar se constată că, în afara șomerilor, între săraci se află văduve ori femei singure, precum și tineri care nu au avut niciodată un loc de muncă. Într-un document al unei organizații episcopale din Franța se afirmă fără echivoc: „Săracia a căpătat proporții. Ea afectează acum și pe francezul cu venituri medii”. Într-un studiu citat de revista franceză „Revolution”, se arată: „Problema este de a ști dacă noii săraci de astăzi nu vor deveni, mîine, săracii tradiționali, pe măsură ce sînt afectate diferitele domenii ale existen-

tei lor. Săracii nu mai pot fi considerați drept un fenomen marginal permanent... Sărăcia afectează, în prezent, însăși structura societății și amenință coeziunea ei. Ea dezvăluie, cu mai mare claritate, exigențele etice fundamentale de dreptate, de responsabilitate și de solidaritate, care trebuie să se afle la baza unei națiuni democratice”.

R.F.Germania: „Noua sărăcie”

„La doi ani după ce majoritatea vest-germanilor au votat pentru «prosperitate» (lozincă electorală a UCD/UCS), în RFG, una din cele mai bogate țări vest-europene, mizeria socială este mult mai răspândită ca înainte”, releva revista vest-germană „Der Spiegel”. Și săptămânalul din Hamburg arăta că șomajul de masă, ce persistă de peste un deceniu, afectând pînă acum nu mai puțin de 13 milioane de oameni, a creat, odată cu reducerea fondurilor sociale, o nouă formă de sărăcie — „sărăcia șomerilor”, care constă în următoarele aspecte inedite: din ce în ce mai mulți șomeri primesc un ajutor tot mai redus; tot mai mulți sînt cei fără locuri de muncă care încetează a mai primi ajutorul ce li se cuvine; cei ce beneficiază de ajutorul social trebuie să se mulțumească cu sume ce nu au mai fost modificate de ani de zile, în funcție de costul real al vieții, sau, din cauza șicanelor biro-

cratice, nici nu mai fac uz de el; în prezent, fiecare al doilea șomer nu primește ajutor social. Numărul șomerilor cu grave probleme financiare — constată Hans Joachim Kuhn de la „Autoajutorul șomerilor”, organizație din Düsseldorf — crește în mod îngrijorător; ei se hrănesc cu conserve pentru cîini și pisici.

„În RFG, sărăcia a devenit un fapt obișnuit”, constată un grup de specialiști în probleme sociale citați de ziarul „Deutsche Allgemeines Sonntagsblatt”. În opinia lor, în următorul deceniu această pauperizare va lua amploare. Victimele acestei evoluții sînt, în primul rînd, femeile, producîndu-se un adevărat fenomen de „feminizare” a sărăciei. În R.F.G. se înregistrează o diferență mereu crescîndă între salariile bărbaților și ale femeilor: în 1979, în industrie, diferența era de 3,6 mărci la oră; doi ani mai tîrziu, diferența ajunsese la 4,11 mărci. Femeile, tinerii, șomerii, păturile defavorizate au ajuns să formeze, chiar și în condițiile unei societăți relativ bogate, o categorie aparte care nu are asigurat nici minimumul socotit necesar pentru a trăi în condiții civilizate. Un studiu al sindicatelor DGB, publicat în iulie 1984, dădea și un nume acestei realități dezonorante — „noua sărăcie”.

Marea Britanie: „actualitatea romanelor lui Dickens”

O știre recentă a surprins, probabil neplăcut, pe mulți britanici: organizația de binefacere „Oxfam”, înființată în 1942, în scopul unor acțiuni caritabile în țările coloniale, a inclus în cercul obiectivelor sale, și „țara mamă”. În special, situația din marile orașe cum ar fi Londra, Liverpool, Manchester, Glasgow, Sheffield, Birmingham etc. a impus această reorientare — declara presei un purtător de cuvînt al „Oxfam”, referindu-se la o situație care este privită de mai multă vreme cu îngrijorare de opinia publică britanică: peste șapte milioane și jumătate de persoane vegetează astăzi în Marea Britanie sub limita oficială a sărăciei. „Milioane de oameni — releva revista «New Statesman» — duc o viață de privațiuni îngrozitoare, avînd venituri care nu permit «luxul» demnității și speranței”. Chiar și presa conservatoare evocă, în prezent, tabloul unei „națiuni divizate în bogați și săraci” și relevă actualitatea imaginilor de coșmar din

Speranța unui colț de pîine o poate da, adesea, și un cos de gunoi

La „supa populară”...

Imagine frecventă în societatea „tuturor posibilităților”: „vreau un loc de muncă”

romanele lui Charles Dickens. Drept o trăsătură nouă apărută în ultimii ani este considerată „structura tot mai tinără a sărăciei”. Statisticile confirmă acest lucru: numai între anii 1979 și 1981, numărul săracilor, ce nu au împlinit vârsta pensionării, a crescut cu 68 la sută, iar numărul copiilor ce trăiesc într-un mediu apreciat drept sărac — cu 90 la sută. „Low Pay Unit”, o organizație care se ocupă de problemele privind situația celor cu venituri mici, estima că peste un milion de copii din Marea Britanie trăiesc în condiții de sărăcie.

Iată, deci, că și țara despre care se afirma că a inventat „statul providență”, respectiv un sistem de asigurări sociale care ar fi trebuit să pună la adăpost cetățeanul britanic în fața oricăror privațiuni, face în prezent descoperirea că este confruntată cu problema sărăciei. O anchetă realizată de televiziunea britanică enumera categoriile incluse în „noi săraci” din

această țară: șomeri, pensionari, cei care prestează munci prost plătite, bolnavii, handicapații și „familiile cu un singur părinte”.

O lume pentru cei bogați

Am prezentat, mai sus, o serie de aspecte din țările cu înalt grad de dezvoltare, care ilustrează clar nedreapta alcătuire a lumii capitaliste, faptul că mari categorii de oameni ai muncii sînt marginalizate, obligate să trăiască în condiții care sînt foarte departe de nivelul mediu existent în aceste țări. Situația este asemănătoare și în alte țări capitaliste occidentale. Cerșetorii de pe străzile Romei și „drama locuitorilor” (cum numea revista italiană „Panorama” situația celor peste 170 000 de familii aflate în pericol de a fi aruncate în stradă, ca urmare a faptului că se află în imposibilitate de a-și plăti chiria) dovedesc acest lucru. „Foametea s-a reîntors în Spania”, constată „Caritas Espanola” într-un studiu elaborat din însărcinarea Ministerului muncii. Iar agenția austriacă „APA” își intitula o știre: „53 la sută din familiile de muncitori cu trei copii trăiesc în sărăcie”. La Dublin, a avut loc o conferință intitulată „Sărăcii din Irlanda” la care s-a constatat că „sectoare întregi ale societății irlandeze sînt în prezent inacceptabil de sărace”. Măsurile care s-au luat pînă acum în diferite țări occidentale pentru combaterea sărăciei s-au dovedit simple paliative care nu au contribuit nici măcar la încetinirea amplificării acestui flagel al lumii capitaliste. Pentru că actuala criză nu a făcut decît să apară mai pregnant racile profund structurale ale relațiilor inechitabile proprii capitalismului. Descoperindu-și sărăciile, lumea bogată descoperă, totodată, că toate operațiunile de înfrumusețare ale fațadei nu au făcut decît să ascundă — și aceasta numai provizoriu — fisurile adînci ce-i afectează și-i macină temeliele.

Romeo Nădășan

„Viitorul? Ceva care nu mă atrage”

O lectură — chiar și fugară — a presei occidentale conturează o lume deabusolată mai cu seamă cea a unei părți tot mai importante a tinerei generații. Notăm: „600 000 analfabeți în R.F.G.” — agenția „DPA”; „23 milioane de neștiutori de carte în S.U.A.” — agenția „Associated Press”; „Dezrădăcinarea unui mod de viață” — revista americană „Newsweek”; „Șomajul — Reflex al crizei, boala secolului” — publicația „UNU” a O.N.U.; „Problema drogurilor în lume este din ce în ce mai alarmantă” — agenția „France Presse”; „Fructele miniei în variantă modernă” — revista „Time”; „Franța: Analfabeți și semianalfabeți: cîți sînt?” — „Le Figaro” s.a.m.d. Criza cu alte cuvinte și-a pus amprenta nemilos pe întregi sectoare ale societății, expunîdu-le alienării. Cea mai afectată — aspect deosebit de grav — tînăra generație.

Un om, un tînăr, se află singur sub stele. Cerul înstelat — rece ca ochiul unui gardian ce-și inspectează deținutul, aflat sub pază, prin gaura cheii — este singurul său acoperiș. Agentul social se oprește, precaut, lingă banca din Central Park newyorkez: cel întins acolo poate fi un blind dezmoștenit al soartei, dar ar putea fi...

— Îmi permiteți?... încearcă agentul social un început de dialog. — Mă rog, face, răgușit, insul răstignit pe lemnul primăriei și acoperit doar de cer.

— E noapte, e destul de frig pentru acest început de toamnă, iar dv. preferați acest loc insolit unui...

— Unui adăpost sigur, da?

Tonul omului — deranjat în soli-

tudinea lui — este răgușit și stins. Privirea sa urmărește cu clipească, în zarea imediată, ascunsă oarecum de un șir de arbuști, uniformele polițaiilor ce-l însoțesc pe temerarul agent social.

— Eu, domnule, am avut un adăpost sigur. Dar nu-l mai am.

Răspuns net, sec, precis.

— Șomer?! —

— Șomer, da. De luni și luni, fără altceva decît mila publică și... licențele mele: sînt biolog și mai sînt — ce folos? — și chimist.

— Ieri, primarul orașului a promis crearea a noi slujbe, între acestea, desigur, noi posturi de instituitori și profesori. După cum vedeți, viitorul...

Se ridică, cu greu, suride trist: — Viitorul?!...

O lună mare, rotundă, albă, luminează noaptea.

— Viitorul! — repetă, ca un ecou, vocea sa absentă. Viitorul nu mă mai atrage! Șomez de optsprezece luni, bună parte fără să mai primesc ajutor de șomaj... Soția m-a părăsit, copiii mi-i cresc socrii, casa a trebuit s-o părăsesc, biblioteca mi-a fost pusă, de creditor, sub se-

chestru... Cît privește promisiunea primarului, sau a oricărui alt politician...

Acest teribil reflex al crizei economice...

Fără îndoială, șomajul, în societatea capitalistă — „societatea tuturor posibilităților” — este unul dintre cele mai îngrijorătoare reflexe ale crizei pe care o traversează lumea occidentală. „Noi întunecă orizontul” — avertizează, încă, experții OECD, care țin să releve că, la mijlocul lui 1986, șomajul va afecta — în lumea industrializată a primelor 24 de state — 32 milioane de persoane. Planează pericolul unui șomaj endemic pentru vest-europeni, avertizează agenția „France Presse”, relatînd: „În Europa occidentală, unde se înregistrează, de pe acum, cele mai înalte cote ale șomajului, din perioada postbelică, situația se va agrava și mai mult. Vor exista 21,5 milioane de șomeri, ceea ce reprezintă 11,8 la sută din totalul populației active”.

„E mult? E puțin?”

Este enorm. Iar cel mai grav afectat — o spun studiile, cu precizia lor rece, de computer pus să ghidească viitorul — vor fi *cețagenii tineri*. „Fiecare al patrulea tânăr vest-european, în vîrstă de pînă la 25 de ani, va fi șomer la mijlocul anului 1986”, potrivit previziunilor OECD.

Renumite zone industriale ale Occidentului, care i-au făcut, altădată, faima de „societatea tuturor posibilităților”, decad, se depopulează, pradă crizei, șomajului: Ruhr, în R.F. Germania, Merseyside, în Marea Britanie, zone întinse în nordul S.U.A.

Începînd din 1979 — scrie cunoscutul ziar englez „Financial Times” — regiunea Merseyside (în care se află și orașul Liverpool — n.a.) a pierdut 108 000 locuri de muncă, iar, pînă în 1990, se așteaptă ca alte mii și mii de locuri de muncă să dispară. „În cursul recesiunii, numărul șomerilor aproape s-a dublat,

Decalajul se agravează între bogați și săraci: mineri britanici în grevă în Yorkshire (decembrie 1984)

depășind 140 000, ceea ce reprezintă peste 20 la sută din totalul forței de muncă”. „Deși migrarea în căutare de lucru se așteaptă să reducă, în continuare, populația regiunii (de la 1,5 milioane, în prezent, la 1,39 milioane în 1996), iar numărul celor apți de muncă să scadă cu încă 38 000 persoane pînă în 1990, la începutul deceniului viitor cel puțin 630 000 de persoane își vor disputa 450 000 locuri de muncă. Totodată — concludе „Financial Times” —, tendințele de polarizare a săracilor în zonele centrale ale orașului Liverpool, iar a bogaților în suburbiile acestuia sînt de natură să provoace tensiuni sociale”. Pentru că „noua sărăcie”, care se face, astăzi, simțită în lumea capitalistă, îmbracă multiple fațete. Zilnic, alți și alți oameni, pentru care, multă vreme, noțiunea de sărăcie era total abstractă, devin — din cauza șomajului îndelungat, a scumpirii continue a costului vieții, a reducerii tot mai accentuate a cheltuielilor sociale — „noi săraci”. Dar, ceea ce este mai cumplit, e faptul că „noua sărăcie” se caracterizează — social și moral — prin

absența oricărei perspective, cît de cît optimiste. Este vorba — în cazul tinerilor — de absența perspectivei de a găsi un loc de muncă, de a primi o calificare profesională corespunzătoare, de a obține condiții minime de educație pentru copii, a perspectivei unei vieți decente, în condiții de securitate socială.

Presa vest-germană prezintă cazuri de „noi pauperi”: Educatoarea Hildegard H., în vîrstă de 42 de ani, din Marburg, care și-a pierdut slujba și așteaptă zadarnic la biroul de plasare să i se ofere un loc de muncă, arată: „Pentru mine sărăcia era un lucru cunoscut numai din filme”. Acum, însă, o întristează gîndul că, peste puțină vreme, cu ocazia zilei de naștere a fetei sale, care împlinește 7 ani, nu va putea să-i invite prietenele...

Andreas H., de 39 de ani, șomer din München; nu mai poate achita chiria pentru apartamentul în care locuiește împreună cu soția și cu cei doi fii ai săi. Pentru familia sa, nu este o consolare faptul că soarta lor e împărtășită de numeroși alți muncenezii; potrivit unor recente statis-

Polițiști patrulînd într-o stație pariziană de metro

tici, zilnic, la München, patru familii sînt aruncate în stradă din motive similare.

Ulrike W., din centrul industrial Duisburg, mamă a trei copii de școală, a încercat — după ce soțul ei a părăsit-o — să-și găsească un loc de muncă. Pretutindeni, i s-a răspuns, însă, că, la 37 de ani, este „prea bătrînă” pentru a se mai apuca de o meserie. „Situția în care mă găsesc m-a pus, pentru prima dată, față în față cu sărăcia, și sînt surprinsă că există atît de mulți săraci la noi” — declara ea într-o emisiune radio.

„Noii pauperi” sînt, în mare parte, și tineri care, ieșiți de pe băncile școlilor, nu au avut niciodată un prim loc de muncă și nu primesc, astfel, indemnizație de șomaj.

„Fructele miniei” în variantă modernă

Cîndva romanțată și cîntată în literatură și în presă, „viața la țară” în cel mai mare stat producător agricol, S.U.A., a devenit un calvar căruia nu-i mai pot face față decît marile trusturi. Iată, în relatarea cunoscutei reviste „Time”, odissea fermierilor americani: „...Prinse în poate cea mai profundă criză cunoscută vreodată după marea depresiune din anii '30, tot mai multe familii de fermieri americani se văd nevoite să-și părăsească pămînturile. Din 1981, au fost scoase la licitație circa 20 000 de ferme, iar numărul acestora este în continuă creștere. Recesiunea din 1981—1982 i-a afectat profund pe fermieri, ca de altfel pe toți cetățenii americani. Exporturile de produse agricole au cunoscut o perioadă dramatică, atît din cauza supraevaluării dolarului, cît și a unei concurențe acerbe. Fermierii datorează creditorilor — publici sau particulari — circa 200 miliarde de dolari. Dificultățile financiare s-au făcut resimțite cel mai mult în rînd familiilor care posedă ferme mici. Acestea au de suferit din două motive. În primul rînd, pentru că, ele sînt mai puțin eficiente decît cele ale marilor latifundiați. Agenția „France Presse” relatează, și ea, această tragedie: „Pentru prima oară de la marea depresiune din anii '30, circa 178 000 dintre cele 670 000 de exploatați agricole comerciale din Statele Unite sînt, potrivit statisticilor Ministerului Agriculturii (al S.U.A. — n.a.), împovărate de datorii. Dacă nici o ameliorare nu se produce, se estimează în cercurile specializate, alte zeci de mii de ferme vor fi puse sub sechestru”. Săptămînalul „Newsweek”, în articolul „Dezrădăcinarea unui mod de viață”, scrie și el: „Unii dintre (fermierii) loviți (de criză — n.a.), negăsindu-și alinare, își iau singuri

Afaceri cu droguri la colț de stradă — un fapt obișnuit în lumea occidentală

viața. Ca număr de sinucideri, fermierii depășesc toate celelalte ocupații în Missouri...” Și: „Nenorocirea lovește, adesea, ființele cele mai puțin pregătite să se apere. Învățătorii vād, în timpul orelor de curs, cum copiii celor depredați (de pămînt — n.a.) izbucnesc în plîns fără motiv...”

„Autonegarea societății banului”

„În barurile de noapte la modă — citim într-unul din numeroasele articole dedicate de „The Times” acestei epidemii — cocaina se vinde, seară de seară, la prețuri de pînă la 100 lire sterline gramul, iar heroina, care are o valoare de 30 000 lire livra (454 gr) în comerțul de stradă, este considerată de acești tineri o formă mai ieftină de „distracție” decît vizionarea unui film sau o seară la restaurant. Cu o cantitate ce poate fi obținută doar pentru 10 lire, un consumator poate deveni „fericit” pentru 24 de ore”. „Scotland Yard relevă că ultima modă de «a te dinamiza» — a amesteca heroină și cocaină —, întilnită în cercurile de tineri din clasa pri-

vilegiată, este deosebit de periculoasă”.

Desigur — plictisul este, aici, cauza reală; dar și lipsa unui credo mobilizator în viață. „Refugiul” de plictis în droguri reflectă, totuși, debusolarea celor mai tineri membri ai unei clase ce nu mai poate conduce societatea.

Dar, iată că „refugiul” acesta este prezent și în clasele cele mai de jos — și în Marea Britanie, și în alte state. În afară de S.U.A. — de mult cunoscute ca atare — „țările cele mai grav afectate de abuzul de heroină sînt — ne asigură un raport al Organului Internațional de Control al Stupefiantelor-OICS — Italia, R.F.G., Marea Britanie, Franța, Olanda, Belgia.”

Tinînd de însăși structura sistemului capitalist, contradicția actuală dintre creșterea cantității produselor și deteriorarea calității vieții tinde să devină un fenomen major al societății occidentale actuale, afectînd morala, împingînd, în special tinerețea, spre alienare. Se naște, astfel, fenomenul de autonegare a unei societăți al cărei crez este banul. Criza valorilor este produsul intrinsec al crizei sistemului economic-social, politic și ideologic burghez. Factorul cel mai afectat este omul, viața sa de zi cu zi, acel complex de mici și mari acțiuni și sentimente pe care, adesea, le cuprindem într-un prea sumar termen — personalitatea umană. În asemenea condiții, pe cine să mai surprindă remarcă unui fost premier britanic — Harold McMillan —, care, în fața a milioane de concetățeni, la televiziune, recunoștea: „Nu-mi amintesc o altă perioadă în care ostilitatea și antagonismul dintre clase să fi atins un asemenea grad!”

„Ostilitate antagonism”...

„Exacerbînd dincolo de orice limită problema individului — notează scriitorul britanic Aldridge — pentru a crea iluzia unei «libertăți totale», societatea burgheză distruge personalitatea în numele libertății. Sufletul nostru este pervertit, iar aceasta este un atentat la libertatea noastră... Nu întîmplător, 70 la sută dintre spectacolele de pe scenele teatrelor londoneze sînt pline de obscenități...”; „nu întîmplător, pe ecranele cinematografelor și televizoarelor, ni se prezintă orori, incît am început să ne obișnuim tot mai mult cu cruzimea, violurile, perversiunile sexuale, arbitrarul poliției, egoismul feroce, corupția politică, și să ajungem tot mai mult la convingerea că perfidia și viclenia sînt reguli ale vieții noastre; înșală-i pe alții, dacă vrei să nu fi înșelat!”

Pierderea speranței, sentimentul

inutilității, imposibilitatea de a dobindi acele bunuri cărora li se face o reclamă deșănțată — iată tot atâtea imbolduri care îi izgonesc pe nefericiți în brațele alcoolismului, drogurilor, sinuciderilor. Ele se adaugă dramei singurătății, goanei după un loc de muncă, dramei sărăciei, in-

chității sociale, într-o lume în care e nesocotit cel mai elementar drept pentru împlinirea personalității umane: dreptul la muncă. Otto Ulf, expert din Suedia în prevenirea sinuciderilor, scrie: „Izolarea de lume și îndeplinirea unor activități fără o semnificație socială — iată factori frecvent întâlniți la adolescenții ce încearcă să se sinucidă.” Un specialist al Bundeswehrului (R.F.G.), W. Altpeter: „Cele mai frecvente cauze ale deprimării ostașilor sînt „însingurarea, alcoolismul, drogurile...” „Violența de azi — scrie „The Christian Science Monitor”, din S.U.A. — înseamnă apatie și rutina de mîine; ne pierdem, pe zi ce trece, acuitatea sentimentelor”.

Producția de carte, de filme, presa de „serie neagră”, pornografia — totul este bun să servească la alterarea condiției umane, la degradarea psihologică a omului, la deteriorarea vieții. În Statele Unite — se

relata într-un raport al „Fundăției Ford — un tânăr de 14 ani a asistat, pînă la această vîrstă, la comiterea a 18 000 de crime pe micul ecran. O asemenea producție „literar-artistică” este, pe bună dreptate, calificată de redactorul șef al revistei „International Library of Psychoanalysis” „o adevărată gloriificare a violenței, un veninos atac împotriva valorilor umane”.

Explicabil, deci: în S.U.A., numai în șase ani (1970—1976), numărul asasinatelor juvenile (sub 16 ani) a sporit de două ori, iar statisticile recente reflectă clar că procentul crește de la un an la altul. Revista italiană „Epoca”, relevînd creșterea criminalității în rîndurile tineretului vest-european, scria că, „de la Paris la Stockholm, de la Londra la Frankfurt pe Main putem vorbi de un perimetru al delincvenței”...

Ștefan Zaides

Secvențe din

„INFERNUL OCCIDENT”

Fenomenul infracțional îmbracă, la ora actuală, în Occident, o gamă variată de forme, pînă la ultima expresie a încălcării brutale a legii: crima organizată. Furtul, jaful și atacul violent în plină stradă, devalizarea unui magazin oarecare se înscriu acum ca un fapt banal, obișnuit, fără „strălucirea” și nota de senzație necesare unui eveniment-cap de afiș al mijloacelor de comunicare în masă. Protagonistii infracțiunilor mărunte se recrutează din oamenii de la marginea societății — marea umană alimentată de fluviul din ce în ce mai larg de șomeri, din prizonierii fără scăpare ai drogurilor, din elemente declasate sau handicapați psihic, dintr-un motiv sau altul. În vîrfurile piramidei infracționale tronează clanuri închise sau personaje de excepție din lumea crimei. Pentru aceste categorii, „high life”-ul lumii interlope, o „afacere” montată cu grijă, imaginație și mijloace ieșite din comun înseamnă cîștigul, dintr-o singură lovitură, a zeci de milioane. Ele, aceste categorii, conduc adevărate rețele ale vinzării de droguri, prostituției, „hold-up”-ului cu buldozerul și bazuka. Banii, atît de mulți, nu mai intră în buzunare, ei sînt depozitați în bănci, întreținînd o adevărată piață neagră a capitalului ilicit.

Lumea infracțiunii, după cum vom vedea din unele relatări și reflexii ale presei occidentale, s-a implantat puternic în structurile unei societăți care găsește din ce în ce mai greu remedii la fenomenele antisociale și mijloace de combatere a infracțiunilor și crimei, sub toate felurile ei de manifestare, într-un metropolă cărui i se spune, printr-o expresie ce a făcut carieră după un titlu al ziarului „The Newyorker”, „Infernul Occident”.

Parisul lui Prevert, Marsilia lui Mondoloni

Monumentele Parisului sînt risipite în multe zone, în perimetre geografice, istorice și spirituale unice, făcînd din orașul-lumină o atracție permanentă pentru mulți, fie ei francezi sau străini. Sub arcurile marilor poduri peste Sena, undele apelor se transformă în mari oglinzi ale unui inedit și fastuos tablou citadin. Sîntem în lumea lui Prevert, a poetului ce a văzut în Sena permanența frumuseții Parisului, coloana fluidă ce dă marelui oraș o trăinicie și mai mare în

timp, în spațiu, în memoria noastră, a oamenilor.

În același Paris sînt zone pe care trebuie, însă, să le ocolești. Marele Paris, cu multiplele lui insule ale insalubrității sociale, ale delincvenței și ale crimei — Gara Saint-Lazare, Pigalle, Place Blanche, Goutte d'Or etc. — deține un loc fruntaș în cronică delincvenței franceze. În Paris se manifestă fenomenele malefice ale unei periferii sociale: banditism în plină stradă, narcomanie cronică — întreținută de mii de

vinzători de „iluzii albe” și de zeci de mii de consumatori —, delincvență juvenilă, care pleacă de la furtul obișnuit, de buzunar, pînă la agresiunea de viol în metroul capitalei, prostituție propulsată de nemurări proxeneți, modele ale genului pentru mulți alții din Franța și de peste hotarele ei.

„Este greu de conceput că, la numai 200 de metri de surîsul Giocondiei, să se tragă cu arma în plină stradă sau să vezi cum cade frînt de povara drogului un tânăr sub 20 de ani” — scrie ziarul parizian „Le Figaro”.

Parisul, în materie de infracțiune, poate rivaliza numai cu Marsilia — orașul atîtor afaceri veroase, al clanurilor în dispută pentru suprema-

ția în lumea crimei organizate.

La Marsilia, orașul atîtor drame născute sub semnul violenței generate de elementele certate cu legea, de clanuri ale crimei organizate și bine structurate, cu armate de executori și șefi milionari, totul e posibil în materie de infracțiune. Aici, oamenii din „milieu” (lumea interlopă, de la cei obișnuiți și pînă la „caizi”) stîrnesc teroare în întregul oraș. Atacă cu focuri de armă,ucid oameni ai legii, „protejează” afacerile prospere din comerțul citadin, controlează rețeaua drogurilor și a prostituției. În același timp, în lupta pentru supremație pe piața crimei, protagoniștii actelor antisociale, de la ultimul om pînă la cel mai important șef, sînt implicați în răfuiele singeroase.

În vara anului 1985, a căzut, în aceste lupte intestinale, un personaj marcant — Paul Mondoloni. Stăpîn necontestat peste lumea interlopă a orașului tentacular, el se impunea, la vîrsta senectuții, prin ținută și eleganță. Reținut numai o singură dată de autorități, putea fi privit ca un bunic ce trăiește o viață îmbelșugată din rente bancare. Și totuși, acest om cu aspect pașnic, calm, calculat, amfitrion al multor oficialități locale, era satrapul lumii singeroase a Marsiliei. Ca să ajungă în vârful piramidei crimei organizate și să aibă milioane la dispoziție a muncit „din greu”, a plecat de jos, prima lui carte de vizită pe scara delincvenței fiind scrisă după al doilea război mondial, cînd a procedat la estorcarea de milioane prin vin-

Paul Mondoloni (sus), asasinat în plină stradă, Gaetan Zampa (stînga) s-a sinucis în închisoare, „Mémé Guerini”, într-una din rarele sale arestări. Moartea sa a declanșat un adevărat război între bandele de gangsteri

zarea bonurilor de alimente. Îl re-găsim, peste ani, drept un pilon al rețelei de droguri „French Connection” sau inspirator al multor afaceri veroase. A ajuns foarte sus, dar a murit jos, în stradă, împușcat fără milă, ca ultimul dintre oamenii din clanul crimei organizate. A murit, pentru că un alcul îi vîna locul de caid.

fost învinsă și nu cunoaște, în continuare, nici un obstacol. A reușit, astfel, să reinvie climatul de teroare, de teamă în opinia publică, mai ales siciliană.

În plus, succesul seriei mari de arestări în rîndurile mafioate n-a însemnat, în același timp, și distrugerea aparatului ei militar, care a rămas intact. Lovită mai puternic ca niciodată, Mafia nu și-a pierdut nici comandantul suprem; 60—70 la sută dintre capii organizației au reușit să scape justiției. Din totalul celor 10 400 mafioți arestați în 1984 și 1985, circa 200 de șefi, de prima mărime, au intrat ca în pămînt, unii reușind să fugă peste hotare, alții fiind ascunși de lumea ocultă a organizației.

În momentul de față, în lupta anti-mafie sînt angajați efectiv 17 824 poliști și carabinieri. Față de aisbergul mafiot, efectivele organelor de represiune sînt puține, dotate insuficient și într-o organizare neadecvată pe măsura adversarului singeros și plin de bani care este Mafia — consideră ziarul „L'Unità”. Aceeași publicație era de părere că, față de milioanele Mafiei, care curg permanent pe benzile afacerilor ilegale sau chiar legale, colectele publice pentru forțele de ordine nu pot suplini necesarul într-o bătaie în care banul se dovedește mai tare ca glonțul. A învinge Mafia, a învinge frica de reacțiile ei înseamnă ca Mafia să fie înfruntată pe toate planurile. Este un adevăr cunoscut, dar, din păcate, mai greu de aplicat.

Să nu uităm Palermo

Eliminarea fizică, în 1982, a generalului Carlo Alberto dalla Chiesa, inamicul public nr. 1 pentru Mafia siciliană, a declanșat în Italia riposta autorităților centrale, dîndu-se lovituri grele, în cursul anilor 1984 și 1985, „onorabilei societăți”. Un bilanț al luptei deschise de lege împotriva Mafiei ne relevă o imagine contradictorie în ceea ce privește anihilarea acțiunilor ei — scrie revista italiană „Panorama”. După dezvăluirile făcute de Tommaso Buscetta, un mafiot de cel mai înalt grad, s-a reușit inculparea a 840 de persoane — de la oamenii acțiunii directe (criminali și executori cu sînge rece) pînă la șefii de „familii” și clan. Pentru prima dată, s-au pus în lumină structurile și modul de funcționare ale Mafiei, precum și evoluțiile în ceea ce privește mijloacele și strategia organizației criminale în ultimul deceniu. Printre cele 366 de mandate de arestare lansate la Palermo s-au aflat și cele

destinate unor personalități de nea-tins pînă atunci, frații Nino și Ignatio Salvo, mari financiari, cu relații de marcă în toată Italia. Au fost incluși, deci, și ei în turma de criminali ce va apărea, în februarie 1986, în cel mai mare proces intentat vreodată organizației criminale.

Aceste succese sînt, din păcate, numai parțiale, deoarece, cu o răbufnire furibundă și singeroasă, Mafia a trecut, din august 1985, la represalii. „Cînd Mafia ripostează orb, prin asasinat în șir, înseamnă că ea este în criză” — spunea Buscetta, un om în cunoștință de cauză. Sub gloanțele criminalilor mafioți pier la Palermo, într-o adevărată săptămîină neagră — cum scrie „Corriere Della Sera” —, comisarul Giuseppe Montana și Nini Cassera, șeful adjunct al Brigăzii mobile, precum și mai mulți carabinieri. Prin eliminarea oamenilor poliției, Mafia a vrut — și a reușit în parte — să șocheze pe plan psihologic, în ideea că nu a

*Într-un oraș american
este devalizată o cafe-
nea*

Noile frontiere ale crimei organizate

De proveniență americană, noțiunea de „Racket” ascunde sau mai bine-zis dezvăluie o metodă crudă și inumană de estorcare de fonduri de către indivizi fără scrupule. Crima de racket, comisă individual sau în grup, înseamnă răpiri de persoane, amenințări cu distrugerea de bunuri materiale (localuri, sedii, clădiri) și în caz de nesupunere trecerea la represalii — execuțiile celor reținuți, precum și o gamă variată de șantaj. Ce înțeleg europenii prin „racket” — își puna întrebarea un reporter englez, confruntat, într-o călătorie prin Franța, cu realitatea dramatică a noii metode în domeniul criminalității. A găsit o explicație în termeni clari: Ai o casă, pe care ai plătit-o: felicitări! Vrei s-o păstrezi, mai plătește! Altfel, o mistuie focul. Ai un copil pe care-l iubești și, firește, faci totul pentru el. Plătește! Altfel, nu ești un părinte bun, că-l pierzi! Ai o fabrică care îți aduce venituri frumoase. Păstrează-o, dar trebuie să dai niște bani (îi treci la soldul pasiv, că ai și unul activ)! O schemă cu o notă de umor negru despre un fenomen mai mult decât grav creat de crima organizată. Referindu-se la acest mod de a se însuși bani prin „racket”, revista franceză „Le Point” relatează un fapt aproape de necrezut: „Ca urmare a refuzului de a plăti suma de 250 000 de dolari, «Societatea de electricitate Luxemburg» din Franța a fost sancționată printr-o pagubă imensă. La 7 mai 1985, patru piloni de înaltă tensiune, «plastificați», s-au transformat în pulbere”.

De altfel, racket-ul se manifestă în aproape toate țările occidentale, fiind îmbrățișat și de elementele de coloratură politică (ale extremei drepte sau stângi).

În cursul anului 1985, nici Japonia n-a scăpat de fenomenul nociv al racket-ului. Aici, în țara „Soarelui răsare”, a fost condamnat un caz unic în analele genului. Citeva întreprinderi japoneze de produse

alimentare au devenit falite, ca urmare a amenințărilor „omului cu 21 de înfățișări” — cum l-a denumit presa niponă pe criminalul care introducea otrăvă în produsele realizate de firmele respective (și care, bineînțeles, și-au văzut restrinsă dramatic piața desfacerii din lipsă de cumpărători — n.r.).

Un amplu dosar al „crimei organizate”, prezentând numeroase aspecte ale acestui fenomen nociv, cu implicații tot mai profunde și mai diverse în societatea occidentală contemporană, a dominat paginile mai multor numere, în vara anului 1985, ale publicației italiene „Avanti”. Aspectul nou — sesizat în numeroase țări occidentale — este „internționalizarea delincvenței și a crimei”. Actele ilegale, de orice fel, comise în cadrul unei țări, își găsesc continuitatea, cu aceleași efecte, într-un perimetru din ce în ce mai larg, cuprinzând mai multe state. Inserarea crimei organizate în procesul apariției, pe plan mondial, a unei plepe ilegale de produse a dus cu sine formarea unor mari averi, a unor adevărate carteluri de criminali ce se ocupă cu traficul internațional de droguri, prostituție, falsuri financiare și contrabandă. Concentrarea, în miinile unui nu-

măr mic de persoane, a unor uriașe bogății acumulate pe căi ilegale a conferit criminalității organizate o putere economică, politică și chiar militară nemaîntâlnite. Fără această bază economică atât de puternică — scrie „Avanti” — șefii Mafiei italiene sau alți criminali din clanuri restrânse, în cooperare cu conducerile unor organizații similare din străinătate sau cele structurate pe profituri ilicite, n-ar fi putut pune la cale asasinarea unor personalități politice sau ale vieții juridice care luptau împotriva crimei organizate de ani și ani de zile. Uneori, interesele acestui grup restrâns de lideri ai crimei organizate și cele ale grupărilor teroriste sub diverse embleme politice, de la extrema stângă la extrema dreaptă, se întrepătrund, servindu-se reciproc în scopul destabilizării organismelor și instituțiilor statale. Sutele de milioane de dolari aflați la dispoziția grupurilor criminale sînt la baza modificării tradiționalelor raporturi între capii criminalității, dintre aceștia și oamenii de afaceri și banchieri care acționează în sferile cele mai înalte ale economiei statelor occidentale. Această apropiere a crimei organizate de „big-business”, de afacerile fără frontiere, reprezintă o noutate a ultimului deceniu pentru istoria fenomenului. Un exemplu concludent al rentabilității simbiozei dintre afaceri și criminalitate îl oferă averea de peste un miliard dolari a unui grup financiar sicilian, legat prin multe fire de Mafie.

Reflectînd asupra acestei stări de lucruri, un mafiot, Cutolo, acum în închisoare, devine celebru prin câteva cuvinte: „În spatele fiecărei mari averi se ascunde cel puțin o crimă”.

În această lume a marilor averi pătate de sînge și strînse prin încălcarea flagrantă a legilor, figurează și personaje al căror nume rivalizează cu cel al marilor vedete de cinema. Iată câteva exemplare din această galerie umană a criminalilor și escrocilor ce ies din contingent.

Patru portrete diferite, același profil...

Albert Spaggiari, zis „Bert”, autorul celei mai mari spargerii de bancă din Franța, la 17 iulie 1976. A dat o lovitură de 46 482 522 franci, la care s-au adăugat lingouri, bijuterii. Acțiunea lui era o inovație în materie: a intrat în sediul Societății generale din Nisa printr-un tunel subteran la care s-a lucrat cu excavatoare, prese hidraulice și cu... 20 de „muncitori” specialiști. În interiorul clădirii a deschis 317 seifuri.

Arestat de poliție, reușește să evadeze din Patalul de justiție din Nisa, sărind pe fereastră și dispărînd la bordul unei mașini. Milionar, locuiește acum sau mai bine-zis călătorește în America Latină și în Canada, ultima țară aducîndu-i aminte cu nostalgie de Franța natală. Exact la 3 noiembrie 1989, își va termina pedeapsa și va putea reveni acasă. Biografia de gangster notoriu începe la numai 16 ani, sub

îndrumările mafiotului italian Salvatore Giuliano. Angajat doi ani mai târziu în al 3-lea batalion de parașutiști coloniali, se află în Vietnam, unde capătă patru ani de închisoare pentru devalizarea casei unui bordel saigonez. Reîntors pe pământ francez, întreprinde alte escrocherii și se integrează elementelor de extremă dreapta, care-i apreciază calitățile de spărgător. Condamnat în contumacie, are timp, și scrie trei cărți de „amintiri”. Îi place să spună despre sine însuși că este un „gentilom”. După marea spargere din Nisa, a lăsat un mesaj care a stupefiat: „Fără ură, fără violență, fără arme”.

Arnaldo Rodriguez-Beeche. Este escroc cel mai căutat din lume. Un om în aur masiv. De origine costaricană, a acționat ca „bancher” și, în numai cîțiva ani, a deturnat, potrivit poliției americane, 250 milioane de dolari. Ideea lui Arnaldo (are 47 de ani) a fost simplă: în loc să atace o bancă, o determini, dacă ești un cap financiar, să-și deschidă singura baieră la pungă. Procedul a fost simplu, dar ingenios. Arnaldo s-a instalat, în 1977, în Antile. A deschis două instituții de credit: International Investment Bank Limited și Sydney Bank of Commerce la Saint John's, capitala Insulei Antigua. În același timp, gangsterul-bancher și-a trimis reprezentanți „oficiali” la sucursale în S.U.A., Canada, Londra, Copenhaga, Bruxelles, Geneva, Paris.

În ce constă escrocheria? Agenții din străinătate „acordă” credite unor clienți „individuali” sau chiar unor societăți constituite, contra unui comision între 6—20 la sută. Un exemplu: un comerciant are nevoie de 4 milioane de franci pentru a cumpăra un imobil. Asociații lui Arnaldo îi furnizează un cec, pe numele unei bănci din Antile, în schimbul unui comision de 20 la sută (800 000 franci) vărsați în bani lichizi. Clientul, complice sau nu, prezintă cecul la o bancă adevărată, care expediază un telex la sediul social al lui Arnaldo, în Antile. Aici intervine lovitură mare. „Funcționarii” serviciului, înregistrat ca instituție financiară, confirmă valabilitatea contului. Și băncile din străinătate onorează, liniștite, cecul. Când se descoperă escrocheria, e prea târziu... La Paris, de pildă, în numai șase luni, din ianuarie pînă în iunie 1980, Arnaldo a cîștigat fraudulos trei milioane de dolari. În septembrie 1982, „bancherul” costarican este arestat în S.U.A., unde agonisise, pe pământ american, prin practicile menționate, mai mult de 200 milioane dolari. I se administrează o pedeapsă de patru ani, plus despăgubiri de rigoare. Dar, trei luni după arestare, evadează, plătind, se spune, prin complicități săi, pe toți

„Le Point”: o copertă de revistă mai mult 'decît sugestivă

paznicii de la închisoarea Boron din California. Acum trăiește liniștit, multimilionar, undeva în America Latină.

Licio Gelli, italian, născut în 1919, în Pistoia, Toscana, își începe tineretea în mod fericit prin studii tehnice. Va adera, însă, la mișcarea forțelor de dreapta, va participa la războiul din Spania. Devine, odată cu intrarea nemților în Italia, Oberleutnant SS. După război, își începe adevărata activitate criminală, fiind, între altele, și traficant de arme. Devine mare „comerciant”, cunoaște o rapidă ascensiune financiară și socială, și va fi șeful suprem al Lojei masonice P2, organizație antistatală, cu acțiuni criminale la nivel de stat. Italia îl va cunoaște drept cel mai viclean lup din crima organizată: se vorbește despre implicația sa și în uciderea liderului creștin-democrat Aldo Moro. Deși suspus în societatea italiană, magistratura anchetează implicarea Lojei P2 în asasinarea judecătorului Occorso, executat de extrema dreapta, în atentatul asupra trenului Italicus, precum și în afacerile de reciclaj ale capitalurilor Mafiei. Din lipsă de probe, Gelli scapă basmă curată. Milionar pe pământ italian, Lucio Gelli este un nume și peste hotarele țării. În America Latină are o bancă în Uruguay, o somptuoasă vilă la Montevideo, două mari imobile zgîrie-nori la Buenos Aires și nenumărate stații de benzină. Pe meridian latino-american se întîlnește cu Umberto Ortolani. Vor face împreună multe afaceri de ordinul miliardelor de lire. Amîndoi vor fi depistați de poliție.

Arestat în septembrie 1982, în Elveția, Licio Gelli va evada, un an mai târziu, din închisoarea Champ-Dollon. După ce trece frontiera elvețiană cu un elicopter, se adăpostește la o minăstire, punctul de plecare pe rute ocolite spre însoarta Americă Latină, unde își întîlnește asociatul, pe Umberto Ortolani, condamnat și el de justiția italiană, dar de neatin, pentru că avea de mult timp cetățenia braziliană. Ortolani administrează astăzi un imperiu financiar — cu multe bănci — din biroul său în stil „Dallas”, situat la al 22-lea etaj al unui zgîrie-nori din Sao Paulo.

Cele patru personaje ies din comun, dar galeria unor asemenea exemplare de escroci și gangsteri este mai mare, relevînd culmile la care poate ajunge criminalitatea organizată, cu fenomenele ei nocive, grave, în societatea occidentală contemporană.

În căutarea cauzelor profunde — de ordin social și economic — ale extinderii criminalității și actelor antisociale la nivel național și internațional, revista franceză „L'Express” apelează la studiile unor sociologi, la datele furnizate de instituții specializate în fenomenele delincvenței juvenile, la statistici privind ocuparea forței de muncă. O primă concluzie la care ajunge revista este că marile concentrații urbane și industriale — cum ar fi, în Franța, axa Paris — Lille — Lyon — Marsilia sau, în Marea Britanie, metropolele cu suburbii eterogene, ca Marea Londră, Birmingham, Liverpool — generează o mare masă de delincvenți, alimentată din șomerii și cei frustrați pe plan social, handicapați din start pentru o viață normală. O a doua concluzie este că zonele sărace din Europa occidentală (cum ar fi sudul Italiei) și insulele de sărăcie cronică din Statele Unite sînt mediile cele mai adecvate acțiunilor ilicite. „Odată cu creșterea violenței, la autorii ei constatăm o psihologie impregnată de disperare socială” — scrie „L'Express”, care precizează: „Dintre cei ce trăiesc în perimetre de adevărate cartiere-azil, 2/3 sînt confrunțați de ceea ce sociologii denumesc, cu pudoare, o categorie în stare de fragilitate socială”. Punctele comune ale unei asemenea lumi constau — după aceeași revistă — în „precaritatea sistemelor sociale, administrative, urbane, care nu reușesc să pună ordine într-o constelație de probleme de toate felurile: șomaj, lipsa unui cadru social și de viață adecvat, inegalitatea șanselor. Pe această planetă numită neșansa, mizerie, sărăcie, șomaj cronic, drumul infracțiunii e deschis”.

Aurel Dumitrescu

CALEIDOSCOP

Orașul anului 2000?

Un oraș înălțat... pe apă - a propus inginerul Kiyohide Terai, 57 de ani, drept proiect al construcțiilor urbanistice japoneze din anul 2000.

Proiectul are în vedere un oraș suprapus, rînduit pe patru niveluri - „ca punțile unui vapor” - de circa 5 km fiecare, separate printr-un spațiu de 20 de metri; în total - o suprafață de două ori cît cea a centrului Tokio-ului, căruia marea și soarele îi vor asigura necesarul de energie: Ansamblul va fi susținut de 10.000 de piloni de oțel, sprijiniți pe fundul mării, la 100 metri de suprafață.

Fiecare nivel va avea o destinație specială. Se preconizează, astfel, ca infrastructura să fie situată la cel mai de jos nivel, locuințele și școlile - la etajul următor; activitățile profesionale - la etajul al treilea; sediile culturale, sportive și mijloacele de comunicație la ultimul etaj, unde se va afla și un aeroport, deschis 24 de ore din 24, asigurînd o legătură permanentă a orașului cu restul lumii. Proiectantul său visează deja la perspectiva atingerii celuiilalt mal al Pacificului în numai 40 de minute, cu ajutorul unui avion, proiectat împreună cu NASA, ce va zbura cu o viteză de peste 14 000 km pe oră.

Un alt avantaj - consideră inginerul japonez - este acela că locuitorii „orașului pe apă” vor putea beneficia din plin de aerul marin. Cercetările întreprinse - afirmă el - au demonstrat că de procentul ridicat de ozon din aer depinde, în bună măsură, longevitatea. Este o concluzie importantă mai ales pentru Japonia, țară în care, în anul 2020, un sfert din populație va avea peste 65 de ani.

Costul infrastructurii de bază a proiectului este de 30 trilioane de yen (circa 120 miliarde dolari), ceea ce ar reprezenta bugetul Japoniei de investit într-o perioadă de 15 ani - timpul estimat pentru realizarea proiectului. Dar promotorii săi nu au în vedere, în primul rînd, subvențiile de stat. Viitorul oraș - susțin ei - este, cu precumpănire, interesant pentru întreprinderile particulare; unul din motive: prețul metruului pătrat de teren va fi de 20 de ori mai puțin scump decît la Tokio. Totuși, reacția patronatului a fost, pînă acum, prudentă.

Cu toate acestea, proiectantul nu și-a pierdut încrederea. „O mare schimbare de optică s-a produs în mai puțin de un an - consideră el. Opinia generală era, la început, că este vorba de un vis. Azi, se vorbește despre o sfidare tehnologică”. Terai a reușit să adune în jurul său un grup de studii, în frunte cu președintele de la „Mitsui Engineering and Shipbuilding”, Isamu Yamashita. „Verdictul” asupra viitorului oraș este așteptat în răstimp de doi ani, avîndu-se în vedere crearea unei fundații pentru realizarea proiectului.

Liana Enescu

Îmblînzitorii de șerpi

În apropierea localității Savar din Bangladesh există un stat în care trăiesc îmblînzitorii de șerpi. Este, de altfel, ocupația exclusivă în această așezare originală, cu locuințe din lemn, despărțite unele de altele prin perdele de palmieri.

Îmblînzitorii de șerpi nu fac un secret din arta lor. Totuși, nu au practic concurenți. Meseria se transmite în familie. Ani întregi de muncă îndrîjită sînt necesari pentru a obliga șarpele să se supună voinței stăpînului și să se lase învîțat diverse mișcări care să impresioneze publicul. În acest răstimp, șarpele se obișnuiește cu stăpînul, devenind un membru al familiei.

În regiune, țăranii agricultori vorbesc cu venerație despre îmblînzitorii de șerpi. Întîi, pentru că, după părerea lor, acești oameni sînt inițiați în magie, ceea ce le permite să supună periculoasele reptile tropicale; apoi, pentru că sînt mult mai avuți decît simplită țărani.

De cu zori, îmblînzitorii se îndreaptă spre orașele sau țirurile învecinate, însoțiți de femei și copii. În sat nu rămîn decît cîțiva bătrîni. Cîteodată, ei pleacă pentru o săptămînă întreagă. Dacă sorții le sînt favorabili, cîștigă în cinci, șase zile cît un țaran într-un an. Spectatorii se găsesc întotdeauna. Cînd apar „artiștii”, cerul privitorilor se lărgește sensibil în jurul lor. Îmblînzitorul ridică brațul drept, semn că muzicanții pot începe. Se aude o melodie de flaut, dulce, misterioasă, atrăgătoare ca aroma unei mîncări exotice. În astfel de momente, se spune, șerpilor sînt incapabili să reziste tentației. În sunetul muzicii, ei își ridică încet și grațios capul, apoi trupul, ațintindu-și ochii asupra muzicanților.

Motivul muzical se schimbă brusc, iar corpurile șerpilor se ondulează ușor. Grația lor ascunde o forță nebănuită care le permite să stea vertical, sprijiniți doar pe coadă. Danșul se termină, iar partenerii, ca și cum s-ar înclina politicos, își reiau locul în coșulețe.

Apoi, muzica se schimbă din nou: ritm sacadat, note agresive; flautul s-a preschimbât în trompeta care cheamă la luptă. Este momentul de tensiune al reprezentației: lupta dintre o mangustă și o cobră care ia s-au lăsat dinții veninoși. Șarpele și mangusta sînt ca gheața și focul. Nu acceptă coexistența. Spectatorii așteaptă cu răsuflarea tăiată. Muzica încetează. Cobra este eliberată din cutia ei, deschide gura în semn de amenințare și ia poziția de luptă. Mangusta se trage din lesă. Într-o secundă, se află în fața dușmanului ei, dar șarpele respinge primul atac. Blana cu reflexe argintii a mangustei se zărește trecînd într-o parte în alta cu iuteala unui fulger. Micul animal nu are decît un scop: să muște cobra cu dinții ei ascuțiți ca niște ace.

Forțele sînt egale, victoria va reveni, deci, celui mai abil. Lupta durează cîteva minute. Inutil să se sconteze pe un meci nul. În cele din urmă, mangusta reușește să înșele vigilența adversarului. Ea își înfige colții în capul șarpelui și, apoi, începe să-i sfîșie gîtul lat cu mișcări precise. Dușmanul a fost învins, micul luptător curajos se poate odihni. I se dă să bea apă și i se oferă cîteva dulciuri. Spectacolul s-a terminat. Dar mangusta va mai avea de dat, în aceeași zi, una sau două lupte asemănătoare. Va avea aceeași șansă?

După cîteva zile de reprezentații, dresorul șef va da ordin trupei să se reîntoarcă în satul natal, pentru odihnă, înaintea altor turnee prin satele și orașele Bangladeshului.

M.S.